

Nart

İKİ AYLIK DÜŞÜN VE SANAT DERGİSİ ISSN: 1300 9613

ABHAZYA ÖZEL SAYISI

SAYI 3 • AĞUSTOS-EYLÜL 1997

ÜNİVERSİTEYE
HAZIRLIKTA
BAŞARIYA GİDEN YOL
TEM

KIZILAYIN EN SAKIN KÖŞESİNDE

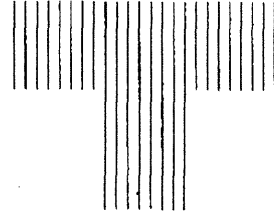
12 KİŞİLİK SINIFLARDA

DERSANE MÜDÜRÜMÜZ

SN. BURHAN BATUR YÖNETİMİNDE

DENEYİMLİ ÖĞRETMEN KADROSU İLE

BAŞARIYI YÜKSELTME ŞANSI

TEM
DERSANESİ

ATAÇ-1.SOKAK NO-11 .3.VE 4. KATLAR
KIZILAY ANKARA TEL- 435 55 80-435 55 81

bu sayıda

- 2 Güncel sorunumuz Abhazyaya *Muhittin Ünal*
4 Dünya Abhaz-Abaza Birliği 3. Kongresi toplandı
8 Dünya Abhaz-Abaza Birliği 3. Kongresi Kapanış Bildirgesi
12 Bağımsız Abhazyaya, Yalnız Değilsin!
13 *Abhazyaya Şehitlerini Saygıyla Anıyoruz*
14 Bugünkü Abhazyaya *Cemal Abaza*
17 Dünden Bugüne Abhazyaya *Özdemir Özbay*
24 Abhazyaya-Gürcüstan ilişkileri konusunda uluslararası kuruluşlar için bilgilendirme notu
Kafkas Abhazyaya Dayanışma Komitesi
28 Dönüş Sorunu UNPO'nun gündeminde
29 *Abhazyaya'da Barış: İki açıklama*
31 *Xase/Aydgılara*
31 Ulusal politikada çılgınlığın son sınırı *Sergey Pletnev*
33 Şovenizmin yanlış hesabı *Abrec Almir*
36 İsrail'de Çerkes azınlığa yönelik eğitim politikası *Asher Stern*
39 İsrail'deki bir Şapsığ köyünden izlenimler ve düşündürdükleri
Sevda Alankuş Kural
42 *Şiir*
43 **Birlik Haberleri**
47 Basından

Nart İki Aylık Düşün ve Sanat Dergisi ISSN: 1300 9613

Sahibi Kafkas Derneği adına Muhittin Ünal

Yazı İşleri Müdürü Hikmet Kandemir

Bu sayıda emeği geçenler Sevda Alankuş-Kural, Mevlüt Atalay, Ayşegül Cantürk, Kansu Dinçer, Cihat Doğan, Sine Göksoy, Nesij Huvaj, Nejan Huvaj, Hasan Kanbolat, Amiran Karakaş, Şamil Korkmaz, Rahmi Lale, Özdemir Özbay, Erol Taymaz, Süleyman Yançatarol, Mesut Zorlu

Yazışma adresi Şenyuva Meriç sokak No:44 Beştepe Ankara

Tel: (0 312) 222 8590 Fax: (0 312) 223 1894

Takav Tesislerinde basılmıştır.

GÜNCEL SORUNUMUZ

ABHAZYA

Muhittin Ünal

Yasalardan ve tarihi gerçeklerden kaynaklanan haklarını kullanarak bağımsızlığını ilan ettiği için Gürcüstan tarafından silahlı güçlerle işgal edilerek yakılıp yıkılan Abhazya, ülkesini kahramanca savunmuş ve savaşı kazanmıştır. Ne var ki, çağımızda savaş meydanlarında savaşı kazanmak yetmemektedir. Savaş alanlarında kazanılan galibiyetin yanısıra barış masasında ve uluslararası arenada da kazanmayı gerektirmektedir.

Bu açıdan ele alındığında savaş meydanında kazanan Abhazya; uluslararası kuruluşlar nezdinde haklılığını ve hakettiği bağımsızlığını tescil ettirme de istenilen başarıyı şimdilik sağlamış değildir. Bir an için Abhazya'nın bildiğimiz gerçekleri gözardı edildiği takdirde (Gürcüstan'ın toprak bütünlüğü, yerlerinden sürülen göçmenlerin bir an önce eski evlerine geri dönüşü ve bağımsızlık yerine yüksek dereceli otonomi tanıma) şeklinde özetlenebilecek Gürcüstan tezi ve benzeri yaklaşım içerisinde uluslararası görüşler nedeniyle de Abhazya'nın önemli problemlerle karşı karşıya bulunduğu bir vakiydir. Gerçi problemlerin çoğu Abhazya'nın yanlış veya olumsuz davranışlarından ziyade, bölgenin jeopolitik özelliğinden, Gürcüstan ile Rusya Federasyonunun içinde buldukları koşullardan ve bir yere kadar da Türkiye dahil Batı'nın bu bölgedeki çıkarlarının Rusya'nın çıkarları ile çelişmesinden kaynaklanmaktadır.

Abhazya'yı ilgilendiren uluslararası kuruluşlar veya oluşumlardan Brüksel'deki Birleşmiş Milletler Birimleri, Viyana'daki AGİT, Varşova'daki AGİT Parlamento, Strazburg'daki Avrupa Konseyi, Hollanda'daki UNPO, merkezi Moskova olan Bağımsız Devletler Topluluğu ve nihayet Tiflis'te görev yapmakta olan Birleşmiş Mil-

Bugünden tezi yok, hepimiz fertler olarak ve sivil toplum örgütlerimiz olan Derneklerimizin ortak ve merkezi örgütleri olarak yükümlülüğümüzün gereğini yerine getirerek ve tarihi haklarımızı arayarak "Dünya Abhaz-Abaza Halkları Birliği" nin 3. Büyük Kongresi'nin çağrısına uygun olarak Abhazya'ya sahip çıkmalıyız.

letler ve AGİT Misyolları nezdinde Abhazya Yönetimi iyi niyetle ve gücünün yettiği kadar girişimlerde bulunmaya çalışmaktaysa da ne yazık ki yetersiz kalmaktadır. Buna karşın devlet olmanın avantajını kullanan ve organize bir çalışma içerisinde Gürcüstan söz hakkını doğrudan ve tek yanlı olarak, rahatça, işine geldiği gibi kullandığı için de etkili gözükmemektedir. Oysa, Abhazya Yönetimi hali-sane niyetlerle sorunu çözümlenmek için son bir ay içerisinde gerçekleşen Cenevre ve Tiflis görüşmelerinde olduğu gibi BM ve RF gözetimindeki ikili görüşmelere katılmakta ve atılması gereken adımları da atmaktadır. Nitekim, **Tiflis görüşmelerinden hemen sonra enerji, demiryolu, telekomünikasyon ve diğer sahalarda görüşmelerde bulunmak üzere beş Gürcü bakanının Sohum'a gelişini tümüyle Abhazya'nın olumlu tavrının bir sonucudur. Buna rağmen Abhaz yönetiminin uzlaşmaz, jenosit uygulayan ve anarşist olarak gösterilişi ve Batıların tek yanlı olarak bilgilendirilip şartlandırılması, Batıda Abhazya adına konuşacak bir örgütümüzün olmayışından kaynaklanmaktadır.**

Hal böyle olunca herhangi bir devletin yardımına sahip olmayan Abhazya'nın tutum ve davranışlarının doğru olarak anlaşılmasını sağlamak bakımından, ülkelerinden zorla çıkarılıp sürgün edilen Türkiye'deki 600.000 Abhaz başta olmak üzere kardeş Kafkas halklarının oluşturdukları sivil toplum örgütlerine önemli görevler düşmektedir. Ama maalesef bugüne kadar adları geçen uluslararası kuruluşlarla Dünya Kamuoyu nezdinde sivil toplum örgütleri olarak etkin bir girişimde bulunduğumuz ve Abhazya'nın yalnız olmadığını yeterince haykardığımız söylenemez. Dolay-

sıyla bugünden tezi yok, hepimiz fertler olarak ve sivil toplum örgütlerimiz olan Derneklerimizin ortak ve merkezi örgütleri olarak yükümlülüğümüzün gereğini yerine getirerek ve tarihi haklarımızı arayarak "Dünya Abhaz-Abaza Halkları Birliği" nin 3. Büyük Kongresi'nin çağrısına uygun olarak Abhazyaya'ya sahip çıkmalıyız.

Abhazyaya'ya destek vermenin Türkiye yasalari yönünden sorun yaratıp yaratmayacağı endişesini duyanlar olabilir. Bu konuda endişe duymaya gerek yoktur. Zira, bu ülke bizim de vatanımızdır ve bölünmez bütünlüğüne hepimiz saygılıyız. Bölücü ve terör hedefli bir istek peşinde değiliz. Tarihi vatanımız olan akrabalık ve kan bağımız bulunan güzel Abhazyaya'nın sevinç ve ızdıraplarını hissetmemiz, topraklarından zorla sürülmüş Abhaz-Abaza kökenliler olarak Kafkasya'daki tarihi haklarımızı aramamız ve insani anlamda bir şeyler yapma gayreti içinde olmamız son derece doğaldır.

Büyük ve güçlü bir devlet olan Türkiye'nin elbette ki kendi çıkarlarına uygun bir Kafkasya politikası olacaktır ve vardır da. Ancak, bu politikanın tek taraflı ve Gürcüstan yanlısı bilgileri esas alan değil, Abhaz tarafının da tarihi ve yasal doğrularını kapsıyor olması gerekir. Sırf bu nedenledir ki,

Türkiye'nin elbette ki kendi çıkarlarına uygun bir Kafkasya politikası olacaktır ve vardır da. Ancak, bu politikanın tek taraflı ve Gürcüstan yanlısı bilgileri esas alan değil Abhaz tarafının da tarihi ve yasal doğrularını kapsıyor olması gerekir. Sırf bu nedenledir ki, Kafkasya politikasının gözden geçirilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Türkiye'nin Kafkasya politikasının gözden geçirilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Abhazyaya konusunun insani boyutuna gelince; bir takım haklı taleplerde bulunmamızın ve gerektiğinde sitem etmemizin ilgililerce anlayışla karşılanması gerekir. Zira uygulanan politikalar nedeniyle mağdur olan Abhazyaya, bizlerin anavatanıdır ve halen akraba ve kardeşlerimiz orada yaşıyorlar. Onların ızdıraplarının ve sevinçlerinin bizleri etkilemesi normaldir. Bu nedenledir ki, geçmiş yıllardaki bir yarışmada birinci olması nedeniyle Samsun Belediyesi tarafından Fuar'a davet edildiği için Trabzon Limanı'na kadar gelen 55 kişilik Abhaz Folklor Ekibi Şaratın'ın ambargo altında inleyen fakir Abhaz halkının 4000 dolarını harcayarak geldiği bu limandan geri çevrilmesi ve okullar arası matematik yarışmasına davet edilen 10 körpe çocuğun giriş yapmasına engel olunması, bizleri gerçekten üzmüştür. Bu tür uygulamalar Türkiye gibi

büyük ve medeni bir devlet için küçümsenmeyecek insani ayıplardır. Dileriz ki başkaca bu tür sorunlara hükümetimizce insani çözümler bulunur. Bilinmelidir ki, bizler bu ülke için bize düşen görevleri yapma konusunda hiçbir zaman tereddüt etmedik, bundan sonra da etmeyeceğiz.

R

3. Dünya Abhaz-Abaza Kongresi'nden bir görünüm (soldan sağa): Taras Şamba, Aleksı Huranov, Boris Akbaş, Muhtin Ünal, Muminat Gonova, Hazret Tatarşava, Recep Yılmaz ve Valeri Arşba

Dünya Abhaz-Abaza Birliği Kongresi Çerkessk'te Toplandı

Dünya Abhaz-Abaza Halkları Birliği'nin 3. Kongresi bu yıl 22-23 Ağustos tarihlerinde Karaçay Çerkes Cumhuriyeti'nin başkenti Çerkessk kentinde oldukça kalabalık bir delegenin iştiraki ve heyecanlı bir dinleyici kitlesinin katılımı ile yapıldı.

3. Kongre, diğer kongrelere nazaran daha geniş katımlı ve Dünya Çerkes Birliği'nin muntazam bir organizasyonu şeklinde cereyan etmiştir. Konaklamada, görüşme ve toplantı saatlerine uyma konularında herhangi bir aksama olmamıştır. Buna karşın, Rusça yapılan konuşmaların tercümesi için önlem alınmamış olması, geçen yıllara nazaran önemli bir eksiklikti.

Kongre'de Kafkas Ahazya Dayanışma Komitesi adına Cemalettin Ümit detaylı faaliyet raporuyla ilgili özet bilgi verdi. Sn. Ümit'in konuşmasında;

- Yapılan ve yapılacak faaliyetlerde karşımıza çıkan engeller;
- Faaliyetlerin organize edilmesinde izlenecek metodlar;
- Dünya ve Türkiye kamuoyu nezdinde yapılacak çalışmaların (AGİT, BM, BDT, Avrupa Konseyi ve UNPO dahil) kısa bir analizi;
- Değişik ülkelerden gelen delegelerden oluşan Kongre'nin yapılacak çalışmalar için yükleneceği maddi-manevi yükümlülükler;
- Bu kongrede belirtilecek çalışmalarını yürütecek grupların irtibatı ile yükümlü bir Koordinasyon Kurulu'nun oluşturulması

başlıkları altında önerilerini sundu.

Dünya Abhaz Abaza Halkları Birliği Yürütme Kurulu adına Recep Yılmaz çalışma raporunu Genel

Kurul'a arzetti ve özetle şunları söyledi:

"Dünyanın dört bir yanına dağılmış olan Abhaz-Abazınların bir araya gelmesi ile oluşan bu kongrenin bize göre birincil amacı, yok olmaya karşı direnmektir. Vatan olarak yok olmamak, dil bakımından yok olmamak, kültür bakımından yok olmamak, sanat bakımından yok olmamak... Bunun için de Kongre'nin temel görevi; gücünü ve besinini aldığı Anavatanını korumak ve ona güç vermek, Abhazya'nın dünyanın saygın devletleri arasında bağımsız bir devlet olarak yer alması için mücadele etmektir. Son kalemizi de verirsek bu kongrelerin hiç bir anlamı kalmayacaktır. Tanrım bize o günleri göstermesin."

Kongre'ye Türkiye'den davetli olarak katılan delegelerden Mecdi Cengiz, Rahmi Tuna ve Muhittin Ünal, Genel Kurul'da söz alarak düşüncelerini açıklamışlardır. Konuşmaları, eleştirileri ve önerileriyle sorunun ve çözüm yollarının bilincinde olduklarını ortaya koymuşlardır.

Türkiye'den giden davetli delegeler ile Abhazya Cumhurbaşkanı Yardımcısı Valeri Arşba arasında kongre arasında özel bir toplantı yapılmış ve son Tiflis görüşmesi dahil özel bilgiler ve gelecekteki çalışmalar konusunda karşılıklı görüş teatisinde bulunulmuştur.

Divan Başkanı Aleksı Huranov'un söz veriş sırasında göre Kongre'de söz alan bazı misafir ve delegeleri görüşlerini açıklamıştır.

Anatoli Galimjan (Karaçay Çerkes Cumhuriyeti Başkanı): "Dünya Abhaz-Abaza Kongresi'ne Cumhurbaşkanımız Hubiyev'in en iyi dileklerini getirdim. Abhaz-Abaza Kongresi'nin tarihi sorumlulukları vardır. Tarihimiz boyunca büyük

sorunlar yaşadık. Bu nedenle gerek diasporada yaşayan ve gerekse Kafkasya'da yaşayan tüm Kafkaslı kardeşlerimizin bilinen sorunlarının bir an önce çözümüne vesile olabilecek kararlar alınmasını ve adımlar atılmasını dilerim."

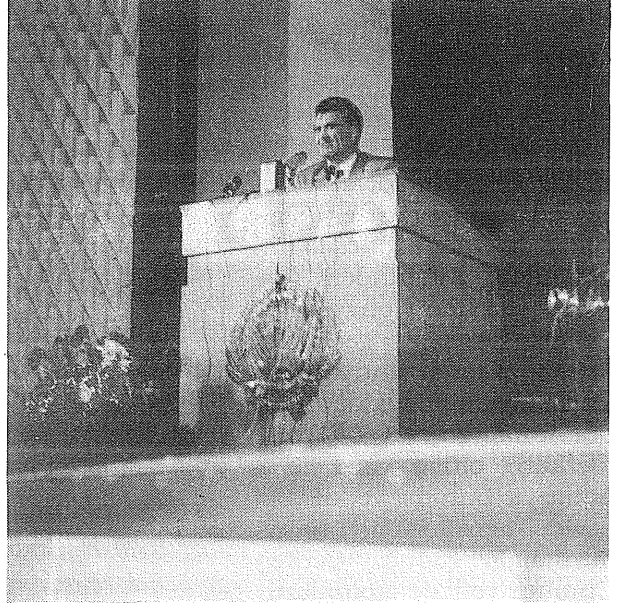
Valeri Arşba (Abhazy Cumhuriyeti Yardımcısı): "Kongreye katılmayan Ardzinba ve Cincolya ile birlikte diğer yetkililerin selamlarını ve başarı dileklerini iletiyorum. **Kardeş halkların da katkısıyla kazanmış olduğumuz başarıya uymayan bir antlaşmayı imzalamak niyetinde değiliz. Kim ne derse desin bağımsızlıktan vazgeçmemiz mümkün değildir.** Uluslararası kuruluşlar ve özellikle Rusya Federasyonu'nun da isteği doğrultusunda bazı adımlar atmamıza rağmen ambargonun kaldırılmayış nedenini anlayamıyoruz. Çeçen savaşları bahane edilerek ambargo konmuştu. Şimdi Çeçenler ile Gürcüler dostluk anlaşması peşindeler. Çeçenler sorunlarını önemli ölçüde hallettiler. Biz mesafe almadık. Ama bu, geri adım atmamızı gerektirmiyor. **Sorunlarımızın ciddiyetini tüm Abhaz-Abazalar yanında diğer Kafkaslı kardeşlerimiz de anlamış durumdadır. Bu açıdan moralimiz iyi ve ümidimiz sonsuzdur. Sizlerden yegane isteğimiz birlikteliğinizdir, beraberliğinizi, örgütsel dayanışmanızı giderek arttırmanızdır. O takdirde bir çok problem kendiliğinden çözüm bulacaktır.**

Bu kongre dünyanın muhtelif yerlerindeki insanlarımızı bir araya getirmesi, iletişim sağlaması ve dilin korunması bakımından önemli bir etkinliktir. Çerkes ortak adını taşımaktan gurur duyduğumuz içindir ki Dünya Çerkes Birliği'ne üye olduk. Adıgey, Khabardey Balkar ve Karaçay Çerkes parlamentoları arasında oluşturulan birliğe çağrılmayışımıza üzüldük. Bu birliğe otomatik olarak girmeliydik. Duma, Federal Meclis ve Kafkas Cumhuriyetleri başkanları Abhazy'a yönelik ambargonun kaldırılması doğrultusunda girişimde bulunmuşlarsa da sonuç alınmadı. Görüşmeler esnasında eski SSCB dönemindeki soydaşlarının korunacağına ilişkin söylemlerine karşın fiili durum maalesef öyle olmadı. Demek ki sadece Rusça konuşan soydaşları için geçerliymiş bu. Adıgey, Khabardey Balkar ve Karaçay Çerkes Cumhuriyetleri Rusya Federasyonu içinde yer aldıklarına göre onların seslerini daha çok yükseltmeleri gerekirdi, diye düşünüyoruz.

Kafkasya'daki umumi örgütlerin tüm Kafkasya çapında örgütlülüklerini genişletmelerine çok önem veriyoruz. Kardeşlerimi-

zin yaşadığı diğer ülkelerde de örgütlenme çok önemlidir. Türkiye'deki kardeşlerimizin Kafkas Birliği Derneği çatısı altında başlattıkları birleşmeyi saygıyla karşılıyoruz. Bu birliğin diğerlerine de örnek olmasını diliyoruz ve sonuna kadar destekliyoruz.

Anayurdundan uzak yaşayan insanlarımızın geri dönüşünü kolaylaştırmak üzere Abhazy Parlamento'sunda yasal çalışmalar yapıyoruz. Ayrıca dünya çapında katılım sağlayacak bir vakıf kurulmasını özellikle öneriyoruz."

Dünya Abhaz-Abaza Halkları Birliği Başkanı Taras Şamba

Taras Şamba (Dünya Abhaz Abaza Halkları Birliği Genel Başkanı): Üç yıllık çalışma dönemine ilişkin oldukça uzun bir konuşma yapan Genel Başkan, Valeri Arşba'nın belirttiği gibi geri adım atılmasının söz konusu olmadığını, Abhaz halkının haklı olması nedeniyle bağımsızlık hedefine geç de olsa ulaşılacağına olan inancını belirterek üç temennide bulunmuştur.

A. Dünyanın neresinde yaşıyorsak yaşayalım ferdi ilişki ve örgütsel dayanışma ve yardımlaşmamızı kuvvetlendirelim.

B. Dilimizi asla kaybetmeyelim. Dilimizi kaybetmenin bedelini ağır öderiz.

C. Tarihimizi iyi bilelim. Bizden önceki nesillerden çok daha fazla çalışalım, zira halklarımızın buna ihtiyacı vardır.

Baris Akhbaş (Dünya Çerkes Birliği Genel Başkanı): "Geçen sene örgütümüze katılan Dünya Abhaz-Abaza Halkları 3. Kongreyi Çer-

kesk'te yapmayı önerince memnun kaldık. Severe bu organizasyonu gerçekleştirdik. Bu kongrenin önemi, görüldüğünden çok daha fazladır. Dünya Çerkes Birliği tüm imkanları ile Dünya Abhaz-Abaza Kongresi'nin yanındadır. Gürcüstan lideri Eduard Şevardnadze de bunun yavaş yavaş farkına varmaya başladı. Halklarımızın %90'ının sürgün edilmiş olması nedeniyle burada sayıca az olabiliriz. Buna bakarak aldanılmasın. Abhazy'a da yaşayanların sayısına bakılarak karar verilemez; asgari-sinden eşit olduğumuz iyice bilinmelidir.

Abhazy'a sorunu gibi diğer sorunlarımızda ilerleme kaydetmemiz için uzaklarda da olsak örgütsel birlikteliğimizi pekiştirmeliyiz. Birbirimize destek olmalıyız. Rusya'da da dernekçilik var olduğu için örgütsel birliğin ne olduğu iyi biliniyor. Örgütlülüğümüz sayesinde UNPO ile iyi bir diyalog tesis ettik; bize destek oluyorlar. Onlara teşekkür borçluyuz. Bugünden tezi yok, statüleri onaylanan fonları harekete geçirerek maddi yönden ihtiyacımız olan dayanışmaya katkıda bulunmalıyız. DÇB'nin merkezi oluşu nedeniyle Abhazy'a burada yetkili bir devlet temsilcisini bulundurmalıdır. Karaçay Çerkes Cumhuriyeti de Abazaların "rayon" problemini bir an önce çözmelidir."

Yuri Udiçak (Adıgey Hükümeti Temsilcisi): "Adıgey Cumhuriyeti adına Genel Kurulunuzun hayırlı sonuçlar vermesini temenni ediyorum. Abhazy'a davası bizim de davamızdır. Nitekim gençlerimiz bu savaşa koşarak gittiler. Adıgey, Khabardey Balkar ve Karaçay Çerkes Cumhuriyetleri Parlamentoları arasında işbirliği için bir komisyon kurduk. Yakında geri dönüş, vatandaşlık ve muafiyetlerle ilgili olarak bir yasa çıkarttık, sanırım diğer cumhuriyetler de aynı yoldalar. [Adıgey Cumhuriyeti tarafından kabul edilen "Dönüş Yasası", Nart dergisinin 2. sayısında tam metin olarak yayınlanmıştır.] Bu arada bir fon kurduk. Bu fona herkesin katkıda bulunmasını özellikle istiyoruz. Fonun güçlenmesi bizi davamızda ilerletmek için itici güç teşkil edecektir."

Duman Hasan (Tarihçi, Khabardey Balkar Cumhurbaşkanı Danışmanı): "Cumhurbaşkanı

nımız ve hükümetimiz adına Genel Kurulunuzun başarılı sonuçlar vermesini temenni ediyorum. Tarihte büyük acılar çekmiş olan Kafkas halklarından Abhazların önemli davalarında yanında olduk, olmaya da devam edeceğiz. Çeçen savaşlarında da binlerce çocuğu kabul edip barındırdık. Bu tür insani yardımlar hepimizin tarihten kaynaklanan ödevimizdir."

Viktor Şeletkov (Rusya'nın UNESCO temsilcisi): "UNESCO'da karar alındı. Gelecek sene UNESCO'nun tanıtım programları arasına Abhaz Kültür Festivali de dahil edilmiştir. Dünya Abhaz kültürünü ve halkını o zaman yakından tanıyacaktır. Birilerinin dediğinin aksine Abhazy'a'nın uzun bir geçmişi ve tarihi vardır. Kongrenizin sözkonusu festivale katkıda bulunmasını ve hayırlı çalışmalar yapmasını diliyorum."

Kafkasya'daki umumi örgütlerin tüm Kafkasya çapında örgütlülüklerini genişletmelerine çok önem veriyoruz. Kardeşlerimizin yaşadığı diğer ülkelerde de örgütlenme çok önemlidir. Türkiye'deki kardeşlerimizin Kafkas Birliği Derneği çatısı altında başlattıkları birleşmeyi saygıyla karşılıyoruz. Bu birliğin diğerlerine de örnek olmasını diliyorum ve sonuna kadar destekliyoruz.

Valeri Arşba
Abhazy'a Cumhurbaşkanı Yardımcısı

Prof. Yura Agirba (Öğretim üyesi): "Biz Moskova'da yaşayanlar Abhazy'a davası için elimizden ne geliyorsa yapıyoruz. Abaza ve Adıge halklarının aralarında var olan muhabbetin giderek artırılması ve daha sıkı iş birliği gerekmektedir. **Millet olarak en büyük sorunumuz dilimizi konuşanların giderek azalıyor olmasıdır. Moskova'da dil dersleri veriyor ve gençlere öğretmeye çalışıyoruz. Bunu herkes yapmalıdır. Öldüğümde mezarıma ünvanımın ve yaptığım şeylerin yazılması yerine 'sağlığında hep dedelerinin diliyle konuştuğumuzu bin kerre tercih ederim.'**"

Hatejiko Valeri (Nalçık Derneği Başkanı): "Khabardey hep sizinleydi, yine de sizinledir. Önümüzdeki işleri olumlu sonuçlandırmazsak dedelerimizin ve kardeşlerimizin akıttıkları kanların anlamı olmaz. Ruslar kendi çıkarlarını yanlış hesaplıyorlar. Çeçenlerin hedefi aslında Rusların da yararınaydı ama farketmediler. Kafkasya'da olabilecek bir olay artık mevzii olarak kalmayacaktır. Dayanışma içinde olunmazsa felaketin genel olduğu iyi bilinmelidir. İsrail Yahudileri ve Ermeniler topraklarına sahip çıkıp sonunda yurtlarına dönmüşlerdir. Bu çok anlamlı bir şeydir. Bizim de tekrar bir araya gelmemiz ve güçlerimizi birleştirmemiz şarttır."

Kıçıpha Guli (Abhazya Anneler Derneği Başkanı, şair): "Ülkesini korumak için yiğit savaşçılar doğuran anneler böyle güzel bir konferans tertip eden, ülkesi için düşünen ve gönülden uğraşan evlatlar doğurdukları için çok şanslıdır. Böyle bir forum izlediğim için şanslı ve mutluyum. Hepinize teşekkür ediyorum. Bütün Kafkas halklarının anneleri şanslılardır. Böyle yiğitleri yetiştirmek herkese nasip olmaz. Kafkaslı annelerin saygıyla el üstünde tutulmalarının nedeni vatanları için yiğitler yetiştirmelerindedir. Kafkas kadınları! Topraklarımız barış içinde olsun ve Nartlar gibi çoğalsın!"

Kazanuko Yadiğ (Dünya Çerkes Birliği Yönetim Kurulu üyesi): "Üzerimizdeki sineği kovmak istiyorsak onunla uğraşmak gerekir. Diğer milletler bizleri yeterince tanımıyorlar. Onlara kendimizi tanıtmak zorundayız. Dil ve tarih konusunda çocuklardan başlamanız şarttır. Diasporadaki kardeşlerimize geri dönünüz demek yeterli değil ve boş laftır. Onların geri dönüşünü

sağlama için mülk vermek ve ekonomik sorunlarının çözümüne de katkı yapmak gerek. O takdirde göreceksiniz ki hızla çoğalacağız ve eski günlerimize döneceğiz. Abhazya için UNPO'ya gittik. Bundan sonra daha çok gitmek ve diğerleri ile de ilişki kurmak gereklidir."

Malkhoz Rauf (Çerkesk kentinde kolhoz yöneticisi): "Kongre için uzaklardan gelen kardeşlerimiz, hepimiz sağ olunuz. Hoş geldiniz. Göreviniz bitince güle güle gidiniz. Dünyanın dört bir yanına serpilmiş durumdayız. Davamıza emek verenlere teşekkür borçluyuz."

Millet olarak en büyük sorunumuz dilimizi konuşanın giderek azalıyor olmasıdır. Moskova'da dil dersleri veriyor ve gençlere öğretmeye çalışıyoruz. Bunu herkes yapmalıdır. Öldüğümde mezarıma ünvanımın ve yaptığım şeylerin yazılması yerine "sağlığında hep dedelerinin diliyle konuştu" yazılmasını bin kerre tercih ederim.

Prof. Yura Agirba

Bizim burada Abazalar olarak bir "rayon" sorunumuz vardır. Daha önce biz Adıgellere yardımcı olmuştuk. Şimdi onlardan ve Karaçay Çerkes Cumhuriyeti yöneticilerinden anlayış ve destek bekliyoruz. Dünyanın en büyük faşistlerinden bilinen ve Abhazya'nın mahfına sebep olan Stalin bile rayonumuza dokunmamıştı. Onun zamanında sahip olduğumuz rayonumuzu geri istiyoruz. Dilimizi ve kültürümüzü yaşatmak bakımından rayonun tekrar tesis edilmesinin büyük önemi vardır."

Abhazya Parlamentosu'ndaki bir Rus milletvekili de konuşmasında şunları söyledi: "Gürcüstan bağımsız bir devlet olmanın imkanlarını istismar etmekte ve Kafkasya'nın tümünün liderliğine oynamaktadır. Hali hazırda 12.000 kişilik silahlı bir birliği sürekli eğitime tabi tutmakta, uçaklarla tatbikat yapma peşindedir. Eğer saldırgan bir amaç yoksa bütün bunlara neden gerek duyuluyor? Amerika ve güdümündeki Türkiye tümüyle Gürcüstan'ın yanında yer almış durumdadır. Rusya'nın bu durumu iyi değerlendirmesi gerekmez mi? Savaşta her türlü zulmü yapan insanları sanki suçsuzmuşlar ve mağdurmuşlar gibi

göstererek onların Abhazya'ya geri dönmesinde ısrar etmektedir. Oysa kendisi bir zamanlar sürgüne gönderilen Mesket Türklerini Gürcüstan topraklarına geri kabul etmemiştir. Batılılar ve Türkiye bunu neden sormazlar? Türkiye'den gelen bir delegeye bunu sorduğumda, Türkiye'nin Karabağ ve Kıbrıs sorunu nedeniyle bu politikayı izlediğini söyledi. Gerçekte Karabağ sorunu ile Abhazya arasında benzerlik bulunmamaktadır. Asıl etken olan Amerikadır, petroldür, Batılıların Kafkasya'ya yönelik hesaplarıdır; kısacası çıkar hesaplarıdır."

Mitolojimize göre, Tanrı, yeryüzünde kendisi için ayırdığı toprak parçasını biz Abhazlara emanet etmiş. O halde bu vatani korumak, kutsal bir görev, yüce bir onurdur.

Vladislav Ardzinba
Abhazya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı

DÜNYA ABHAZ-ABAZA HALKLARI BİRLİĞİ 3. KONGRESİ

KAPANIŞ BİLDİRGESİ

Geçen yüzyılların, halkların yok oluşuna yönelik büyük kıyımları Abhaz-Abaza halkları için çok ağır bir miras bırakmıştır. Geçen yüzyılda Kafkasya'da sahneye konulan jeopolitik senaryolardan dolayı halklarımızın etno-kültürel birlikteliği onarılamaz yaralar almıştır. Halklarımızı oluşturan gruplar, tıpkı Adıge boylarının uğradığı felakete benzer bir biçimde yurtlarından zorla çıkartılarak Ortadoğu ülkelerine sürüldüler. Ve bugüne kadar da Anavatanlarına dönme olanağına henüz kavuşamadılar.

20. yüzyılın içerisinde Gürcüstan, Abhazya'da yaşayan halkları yok etmek, Abhazya Devletini haritadan silmek amacıyla iki kez Abhazya'ya saldırdı. Onlar, Abhazya'nın gelişmesini nasıl engelleyecekleri ve Abhazya'yı felakete sürükleyip nasıl yok edecekleri konularında hep yeni yollar denediler ve aşırı bir çaba içinde oldular. Bu felaket halklarımızı çok büyük huzursuzluklara ve çalkantılara sürükledi. Sayısız insanın yaşamı pahasına Adıgelerin, Çeçenlerin, Osetlerin, Dağıstanlıların, Rusların, Rusya Federasyonu içinde bulunan diğer halkların yabancı ülkelerdeki Kafkas Diasporası'nın yardımları ile Abhaz-Abaza halklarının Gürcüstan'a karşı direnerek, ağır savaş koşullarında ulaştıkları zafer, büyük bir saygı uyandırmıştır. Böylece Abhaz Devleti'nin hiçbir ülkeye bağlı olmadığı, hiçbir ülkenin egemenliğinde olmadığı kanıtlanmış, Abhazya'nın bağımsızlığı korunmuştur. Düşmanın Abhazya'dan kovuluşundan bu yana dört yıl geçmiştir. Bu süre içerisinde Gürcü-Abhaz sorununun barışla sonuçlanan bir çözüme kavuşması için zaman zaman taraflar arasında görüşmeler süregelmektedir. Bu görüşmelerle ilgili önemli belgeler teati edilmektedir. Bütün bu gelişmelere karşın, yeni silahlı çatışmaları doğurabilecek gerginlik ortamı giderilememiştir.

Bu gerginliğe ilaveten Gürcüstan'ın kışkırtmaları ile Batılı Büyük Devletler ve Rusya, Abhazya'nın karşısında blok oluşturmakta, uygulanan ekonomik ambargo politikaları ile Abhazya'yı yalnız bırakarak, gücünü ve direnişini kırmak, halkı açlığa terk ederek boyun eğdirmek istemektedirler. Abhazya'nın gelişimini engelleyen ve ağır yaşam koşullarına neden olan bu durumu zamanın diğer sorunlarından ayırarak, diğer sorunlardan daha çok üzerine eğilerek, tarihi yurdumuzu koruyacak olanların durumunu iyi tespit ederek, varolan tüm olanakları bu yola sevk ederek bir politikanın izlenmesi gerçeği apaçık ortaya çıkmaktadır. İşte bütün bu nedenlerle 3. Kongre, Abhazya Cumhuriyeti'nin özgürlüğü ve egemenliğini güçlü bir biçimde korumak için Abhaz-Abaza halklarına seslenmekte ve yönelmektedir.

Halkların yaşamsal sorunlarına yönelik olan Abhaz-Abaza Halklarının 3. Kongresi; Abhazya Devleti'nin pekişmesi, O'nun ekonomisinin, yasal düzenlemelerinin ve halkın

tercihi ile belirlenen politikasının istenilen amaçlara ulaşması için Abhazya Hükümeti'nin yanındadır. Atayurdumuzda onurlu ve hakçasına bir barışın gerçekleştirilmesi için Abhaz-Gürcü ilişkilerinin en doğru ve akılcı şekilde düzenlenmesinin önemini çok iyi bilen 3. Kongre, Abhaz ve Gürcü Devletlerinin egemenlik açısından eşit haklara sahip devletler olduğunu kabul eder ve iki komşu ve dost ülke olarak yaşamalarını gerçekleştirecek bir barış anlaşmasının yapılmasını ister.

2. Kongre bildirisinde yer alan başlıklarda belirtilen ilkelerin, 3. Kongre programında da yer alması, Abhaz-Abaza halklarının günümüzdeki sorunlarının 3. Kongrece çok kapsamlı bir şekilde değerlendirildiğinin ve ileride de bu ilkelere sahip çıkılacağına göstermektedir. Bu nedenlerle (MAAAN)- Dünya Abhaz-Abaza Halkları Birliği'nin Yürütme Komitesi, bu ilkeleri ve mevcut sorunları her zaman gündemde tutarak, tartışarak, halklarımızın bütünlüğünü, moral gücünü yeniden sağlamanın Kafkas Halkları ile ve özellikle de Adıgelerle ilişkileri geliştirmeye yönelik programları ve teknolojileri belirleyecek grupların oluşturulmasının zorunluluğunu belirtir.

Abhaz-Abaza ve diğer Kafkas halklarının birlikteliğinin pekiştirilmesi, bu halkların var olmasının tek yoludur. Abhaz-Abaza halklarının 3. Kongresi, Abhaz-Abaza-Adıge halklarının düşüncede, güçte, gelecekte birlikte olmalarının ve Dünya Çerkes Birliği Örgütü'nün çatısı altında olmanın önemini giderek nasıl büyüdüğünü, bu birlikteliğin Dünya Çerkes Birliği'nin çalışmalarına da destek olacağını mutlulukla ifade eder.

3. Kongre Yürütme Kurulu, öncelikle Birliğin bünyesinde bir VAKIF (Fond) oluşturulmasının, böylece sağlanacak olanaklarla basınıma (Abazaşa, Apsnı, Abazamıgua gazeteleri ve Maramız, Mtsabız ile Alaşara dergileri) ve onları çıkaran gruplara, kuruluşlara yardım edilmesinin, Abaza halkının çoğunlukta olduğu bölgelerde, Abaza halkına ait bir yönetim birimi (Rayon) için Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti Yöneticileri ile görüşmeler yapılmasının zorunluluğunu beyan eder.

3. Kongre, binlerce yıllık tarihimizde, büyük acılar çekmiş, büyük kıyımlar yaşamış, büyük tehlikelere katlanmış sabırlı Abhaz-Abaza halklarının bu gün içinde buldukları huzursuz ve gergin ortamdaki sağlıklı bir şekilde sıyrılacaklarına, Halklarımızın kaderini belirleyecek işleri sağlıklı bir şekilde gerçekleştireceklerine, Kafkas Halklarının birlikteliğine katkılarının çok önemli boyutlarda olacağına içtenlikle inanmaktadır.

Dünya Abhaz-Abaza Halkları Birliği 3. Kongresi
23 Ağustos 1997 Çerkessk kenti
Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti

Kuzey Kafkasya'daki Kardeş Halklarımıza ve Hükümetlerine,

Değerli Kardeşlerimiz,

Dünyanın dört bir yanından Dünya Abhaz-Abaza Halkları 3. Kongresine gelerek vermiş olduğunuz siyasi, maddi ve manevi katkılarınızdan dolayı minnettarız. Desteğiniz sayesinde gururumuzu, şerefimizi, haysiyetimizi Gürcüstan'a karşı savaşımızda koruyabildik. Abhazya adına şehit olanları büyük bir minnetle anıyoruz. Abhazya'nın başına gelen bu acı savaş bizi bir araya getirerek daha güçlü kılmıştır. Birliğimizi daha da güçlendirmeliyiz. Çünkü Kafkasya'daki durum hala sakın değildir. Yaşadığımız bölge, tarihten beri çeşitli emperyalist devletlerin jeopolitik çıkarları uğruna hep savaş alanı haline geldi. Bu savaşlar bizim adımıza trajik sonuçlar vermektedir. Bu günlerde Kafkasya için savaş demek, çıkarların daha da keskinleşmesi demektir. Bu jeopolitik çıkarlarını korumaya çalışan güçler bizi hiç hesaba katmamaktadır. Gelecekte kaderimizi tayin etmede çok çok zorlanacağız. Bu itibarla, tüm Kafkasya'da yaşayan halkları ve hükümetlerini, Kafkasya'daki barış ve istikrarın tesisine katkıda bulunmaya çağırıyoruz.

Dünya Abhaz-Abaza Halkları Birliği 3. Kongresi

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'a

Gürcüstan ve Abhazya arasındaki barışa yönelik çabalarınızı memnuniyetle karşılıyoruz ve BM nezdinde yapılan görüşmeler çerçevesinde yapılan anlaşmaları destekliyoruz.

Ancak, aynı zamanda savaştan sonra Abhazya'daki durumdan endişe duyuyoruz. Çünkü, Gürcüstan'ın isteği doğrultusunda hareket eden başlıca batılı büyük devletler ve Rusya, Abhazya'ya karşı hukuki olmayan eylemlerine devam etmektedirler. Bu durum savaştan yeni çıkan Abhaz halkının hayat damarlarını kurutmakta, açlığa mahkum etmekte ve BM nezaretinde yapılan görüşmeler zora sokulmaktadır. Abhazya üzerindeki baskılar arttırılarak olumlu sonuç alınamaz. İstikrarlı barışa giden yol, Abhazya ve Gürcüstan devlet yapıları arasında fiili eşitlikten geçer.

1992 yılında Gürcüstan'ın Abhazya'ya saldırmasıyla ortaya çıkan durumdan sonra Abhazya'nın Gürcüstan'a bağlanması, uluslararası hukuk ve siyasi kurallara aykırıdır ve tek bir halk olan Abhaz-Adıge halkının bölünmesine yol açacaktır.

3.Dünya Abhaz-Abaza Kongresi'nin; BM'in barışı destekleyeceğine, imzalanan anlaşmaların uygulanmasına destek vereceğine ve Gürcüstan-Abhazya arasındaki çatışmaların BM nezdinde çözümleneceğine olan inancı sonsuzdur.

Dünya Abhaz-Abaza Halkları Birliği 3. Kongresi

Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı Boris Yeltsin'e

Dünya Abhaz-Abaza Halkları Birliği 3. Kongresi, Rusya tarafından yürütülen barışa yönelik çabaları ve Gürcüstan-Abhazya arasındaki görüşmeler sırasında imzalanan anlaşmaları memnuniyetle karşılar.

Ancak, aynı zamanda Abhazya'nın bugünkü durumu bizleri endişelendirmektedir. Çünkü, Gürcüstan'ın isteği doğrultusunda hareket eden başlıca batılı devletler ve Rusya, Abhazya'ya karşı hukuki olmayan eylemlerine devam etmektedir. Bu durum savaştan yeni çıkan Abhaz halkının hayat damarlarını kurutmakta, açlığa mahkum etmekte ve BM nezaretinde yapılan görüşmeleri zora sokmaktadır. Abhazya üzerindeki baskılar arttırılarak olumlu sonuç alınamaz. İstikrarlı barışa giden yol, Abhazya ve Gürcüstan devlet yapıları arasında fiili eşitlikten geçer. 1992 yılında Gürcüstan'ın Abhazya'ya saldırmasıyla ortaya çıkan durumdan sonra Abhazya'nın Gürcüstan'a bağlanması, uluslararası hukuk ve siyasi kurallara aykırıdır. Ve tek bir halk olan Abhaz-Adıge halkının bölünmesine yol açacaktır.

Kongremiz, bölgedeki barışın teminatı olarak, Birleşmiş Devletler Topluluğunun çok taraflı barış kuvvetinin görevinin devam etmesinde görmektedir. Adı geçen barış gücünün bölgeden ayrılması, bu bölgedeki istikrarsızlığın yükselmesine neden olacaktır.

3.Dünya Abhaz-Abaza Birliği Kongresi'nin; BM'in barışı destekleyeceğine, anlaşmalara ve imzalanan anlaşmaların uygulanmasına destek vereceğine ve Gürcüstan-Abhazya arasındaki çatışmaların BM nezdinde çözümleneceğine olan inancı sonsuzdur."

Dünya Abhaz-Abaza Halkları Birliği 3. Kongresi

Gürcüstan Cumhurbaşkanı Şevardnadze'ye,

Kongremiz, devam etmekte olan görüşmeleri ve imzalanan anlaşmaları memnuniyetle karşılamaktadır.

Ancak, aynı zamanda Gürcüstan yönetimi çevresindeki bazı güçlerin iradesiyle Abhazya etrafında oluşturulan durum itibariyle endişe etmekteyiz. Adı geçen güçler, görüşmeler vasıtasıyla Abhazya'yı Gürcüstan Devleti'nin içine geri getirmeye çalışmaktadırlar. Abhazya üzerindeki baskıları artırarak, Gürcüstan yandaşlarını kullanarak, Abhazya'ya karşı terörist eylemler ve sabotajlar yaparak barış tesis edilemez. Barışa giden tek yol, Abhazya ve Gürcüstan arasında eşitlik prensibidir. Başkaca bir alternatif yoktur. Kafkasya'daki hiçbir halkın birbiri tarafından sömürülemediğini unutmamak gerekir. Abhaz-Abazin halkı daima Abhazya'nın bağımsızlığını savunmakta olup, Abhazya'nın Gürcüstan'a bağlanması na tüm gücüyle karşı koyacaktır. Umarız, barışa yönelik tehlikelere karşı durarak barış sürecinin devam etmesine katkıda bulunursunuz ve yapılan anlaşma hükümlerine uyulmasını gözetirsiniz. Gürcüstan ve Abhazya arasındaki sorunların adil çözümüne katkılarınızın devam etmesini dileriz.

Dünya Abhaz-Abaza Halkları Birliği 3. Kongresi

Bağımsız Abhazyaya Yalnız Değilsin!

Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan Kafkas kökenli 7 milyonu aşkın vatandaşımızın yasalara uygun olarak oluşturdukları dernek, vakıf, kulüp, sivil toplum örgüt temsilcilerinin 24.05.1997 tarihinde Ankara'da yaptıkları ortak toplantıda, Abhazyaya'da cereyan eden son olaylar ve Abhazyaya'nın içinde bulunduğu zorluklar ayrıntılı biçimde görüşülerek aşağıdaki hususların kamuoyuna ve ilgili devlet temsilciliklerine duyurulmasına oybirliği ile karar verilmiştir.

Abhazyaya'da sıcak savaş bitmiş, sorunun siyasal çözüme kavuşturulmasına yönelik barış görüşmeleri başlatılmıştır. Abhazyaya'nın doğrudan taraf olarak yer aldığı bu görüşmelerde bugüne kadar hiçbir somut sonuç sağlanamamıştır.

Bugün Abhazyaya Cumhuriyeti yoğun bir ambargo altındadır. Bu nedenle Abhazyaya'ya uluslararası kurum ve devletlerden, özellikle ilaç, gıda ve insani yardım olmak üzere yardım ulaştırılması mümkün değildir. Ayrıca Abhazyaya'da yaşayan insanların her türlü seyahat, yurt dışına çıkma, pasaport alma, evlenme ve akraba ziyareti yapabilme özgürlükleri de ortadan kaldırılmıştır. Dışarıyla iletişimi sağlayan bütün kara, deniz ve hava yolları tamamen kapatılmış olup, sınırlardan yük ve yolcu taşıyan hiçbir aracın girişine izin verilmemektedir. Abhazyaya ile olan telefon bağlantıları da tamamen kesilmiş durumdadır.

Ambargo sonucunda Abhazyaya açlığa terk edilerek, adeta nefes alamaz bir durumda bırakılarak kendi varlığını ortadan kaldıracak anlaşmaları imzalanmaya zorlanmaktadır.

Abhazyaya'ya uygulanan bu ambargo ve yaptırımlar insan hak ve özgürlüklerine, devletler hukuku ilkelerine, uluslararası kuruluşların barışın sağlanmasına yönelik karar uygulamalarına aykırı olduğu gibi, taraflar arasında kabul edilen belgelere de uygun değildir. Bu itibarla Abhazyaya ile Gürcüstan arasında görüşmeler yoluyla barışın sağlanması için, her şeyden önce konan ambargonun kaldırılması zorunludur.

Abhazyaya'nın barışa giden yolda açıklıkla boğuşarak değil, kendi özgür iradesiyle insan hak ve hürriyetlerine uygun adımlarla yürümesi sağlanmalıdır.

Taraflar arasındaki sorun, kuvvet kullanmaya gerek kalmadan, barışçı görüşmeler yoluyla, insan haklarına, devletler hukuku ilkelerine, hakkaniyet ölçülerine uygun olarak adil bir şekilde çözümlenmelidir. 7 milyonu aşkın insanımız, devletimizden sorunun çözülüp barış ve istikrarın kurulması için daha etkin ve duyarlı bir yol izlemesini beklemektedir.

Abhazyaya'da barış ve istikrarın kurulması için çalışmalar sonuçlanıncaya kadar, daha önce tüm sivil toplum örgütlerimizin ortak kararıyla kurulmuş bulunan KAFKAS ABHAZYAYA DAYANIŞMA KOMİTESİ'nin bu konuda tek yetkili yapı olduğunu ilan ediyor, yapacağı her türlü çalışmayı tüm gücümüzle destekliyor, aynı desteği, ülkemizin, barış ve adaleti savunan tüm kurum, kuruluş ve bireylerinden bekliyoruz.

Kafkas Birliği Derneği, Bandırma Derneği, Düzce Kafkas Eğitim Derneği, Sakarya Abhaz Derneği, İçel Kafkas Kültür Derneği, Tokat Derneği, Adana Kafkas Derneği, Pendik Kaynarca Derneği, Kartal Derneği, Sivas Derneği, Şarkışla Derneği, Balıkesir Derneği, Soma Derneği, Kocaeli Derneği, Ankara Derneği, Sungurlu Derneği, Mersin Derneği, Samsun Derneği, Burhaniye Derneği, Antalya Derneği, Gazi Osman Paşa Derneği, Düzce Abhaz Derneği, Sakarya Derneği, Çorum Derneği, Gönen Derneği, İskenderun Derneği, Göksun Derneği, Konya Derneği, Turhal Derneği, Erbaa Derneği, Kütahya Derneği, Bahçebaşı Derneği, Bursa Derneği, Orhangazi Derneği, İzmir Derneği, Kayseri Derneği, Düzce Derneği, Sincan Derneği, İstanbul Abhaz Derneği, Şamil Vakfı.

**Siba Efkan Çağlı
Kozba Vedat Akar
Yeğoj Hanefi Arslan
Abağba Bahadır Özbağ**

*Siz ki bilirdiniz o kır çiçeklerini
Özgürlük renginde sevgiye açarlar
Hangi rüzgar dağıtırsa dağıtsın
Düştükleri yerde yeniden çoğalırlar*

*Sabrin çiçeklerini açtığı yerde
Asla kapanmaz yaşanan defter
Çünkü tarihin en güzel yerinde
Son sözü hep direnenler söyler*

[Adnan Yücel]

BUGÜNKÜ ABHAZYA

Cemal Abaza

Bilindiği üzere SSCB'nin dağılma sürecini takip eden dönemde egemenliğini ilan ederek birlikten ayrılan cumhuriyetlerin başında Gürcüstan gelmektedir. Gürcüstan Cumhuriyeti, egemenliğini ilan ile birlikte 1921 Anayasası'na dönüldüğünü ve bu anayasanın dışında pozitif olarak mevcut olan hiçbir hukuki düzenlemenin kalmadığını deklare etmiştir. Aynı zamanda Birleşmiş Milletler'e müracaat ederek üniter devlet statüsü ile sınır bütünlüğünü teminat altına almaya gayret etmiştir. Ne var ki, Gürcüstan Devleti bu işlemleri yaparken Abhazya Otonom Cumhuriyetini ve bu cumhuriyetin gelecekteki statüsünü tamamen yok saymış ve Abhazya'yı Gürcüstan'ın içerisinde var sayarak herhangi bir statü kazandırmayı reddetmiştir. Abhazya Cumhuriyeti ise bu belirsizliğin giderilmesini, Gürcüstan ile olan siyasi ve hukuki statüsünün belirlenmesini ısrarla Gürcüstan'dan talep etmiştir. Bu gelişmelere Gürcüstan'ın cevabı Abhazya'ya savaş açmak ve Abhazya'yı askeri olarak işgal etmek olmuştur. Bir şey çok iyi bilinmelidir ki, Abhazya bu savaşta kendi hayatını, kendi özgürlüğünü, kendi toprağını savunmuştur; bunun ötesinde bir şey yapmamıştır. Savaş biteli dört seneyi aşkın bir süre geçmiştir. Geçen zaman içerisinde Rusya Federasyonu'nun da aracılığıyla milletlerarası gözlemcilerin iştiraki ile barış görüşmeleri başlatılmış ve devam etmektedir.

Bu süre zarfında, Abhazya Cumhuriyeti tarafından sorunların çözülmesi için önerilen hiçbir proje Gürcüstan tarafından kabul edilmedi. Gürcüstan'ın talebi, Abhazya'nın geniş yetkilere sahip olarak fakat Gürcüstan'ın yönetimi altında bir otonom cumhuriyet olmasıdır. Aynı fikri Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze, Gürcüstan Parlamentosunda tekrar vurguladı. Abhazya'ya önerilen otonom cumhuriyetlik artık tarihe karışmış ve unutulmuştur. Üstelik Abhazya için bu statü, artık asla tekrarlanması mümkün olmayan ve acısı unutulmayan bir statüdür.

Abhazya Devleti'nin 1200 yıllık tarihi vardır. Bağımsız bir devlet olarak SSCB'nin içindeyken, 1931 tarihinde, Gürcü asıllı Stalin'in zoruyla ve halkın isteği dışında Gürcüstan sınırlarına dahil edilmiştir. Bu da gösteriyor

ki; Abhazya'nın Gürcüstan ile eşit haklara sahip bir konfederasyon isteği hiç de haksız bir talep değildir. Ayrıca Rusya Federasyonu içinde yer alan eski otonom cumhuriyetler (Başkurdistan, Tataristan, Çeçenistan, Khabardey Balkar, Adıgey vs) de bu sistemi terk ederek birlik cumhuriyeti olmuşlardır. Gürcüstan ise hala Abhazya'da yaşayan diğer halklara eşit haklar vermemek için artık tarihe karışan otonomi sistemini diriltmeye çalışmaktadır.

Son olaylar da gösteriyor ki; Abhazya ile Gürcüstan arasındaki anlaşmazlığın sona ermesi için çalışan Rusya Federasyonu bu görevi hakkıyla yerine getiremedi ve tarafsızlık ilkesini çiğnedi. İki taraf arasında aracı pozisyonunda olmasına karşın, uygun bulunduğu zamanlarda Gürcüstan'a hem askeri hem de ekonomik ve politik destek veriyor. İşte bütün bunların sonunda Abhazya Parlamentosu, Rusya'nın arabuluculuk görevini üstlenmesini reddetti, ta ki Rusya Gürcüstan'a askeri, ekonomik ve politik yardımdan vazgeçene kadar.

Çeçenistan'da savaş başlaması sebebiyle Bağımsız Devletler Topluluğu, Abhazya'ya karşı haksız bir abluka kararı aldı. Çeçenistan'da savaş bitti. Abhazya halkı ve Abhazya'nın sorunları ile ilgilenen herkes, savaş bahane edilerek konulan bu haksız ablukanın kaldırılmasını ve Psov-Soçi sınırındaki durumun, hiç değilse yumuşatılmasını bekliyorlardı; fakat bu umut ve beklentiler boşa çıktı. Bağımsız Devletler Topluluğu'nun, 28 Mart 1997 tarihli toplantısında Abhazya'ya uygulanan ablukanın devam ettirilmesi kararlaştırıldı. Ayrıca da güvenlik sahasının, İngur nehrinden Galizga nehrine kadar genişletilmesine, BM Barış Gücü askerlerinin de Galizga'da görev yapmalarına karar verildi. Böylece Abhazya'nın şu andaki sınırından ülkenin neredeyse üçte birini kapsayacak şekilde güvenlik bölgesi genişletilerek ve planlı bir şekilde bu bölge Gürcüstan'a bırakılarak, Abhazya'nın bölgedeki varlığının sona erdirilmesi amaçlanıyor. Gürcü tarafı bütün bu ters, kabul edilemez ve şeytanca planlarla, Abhazya'yı tekrar Gürcüstan'ın bir parçası haline getirmek istiyor.

Bugün Abhazy'a da yaşayan halklar, kendilerine ulaşacak insani yardım ve destekleri alamadan ve dış dünyayla bağlantıları tamamen koparılmış bir şekilde yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlar. Savaş yüzünden mağdur duruma düşen kadınlar, çocuklar, savaş malulleri ve yaşlı insanlar en basit ihtiyaçlarını karşılamaktan bile mahrum ve yalnız bırakıldılar. Türkiye'den gelen insani yardım ve ticaret gemilerinin gelişini engellemek için sürekli sudan bahaneler bularak yıldırma politikası uyguluyorlar. Bir geminin limanda işini bitirerek giriş ve çıkışını tamamlama süresi genelde 48 saat iken, Rusya'nın Gürcüstan yanlısı politikaları nedeniyle, giriş ve çıkışları zorlaştırması yüzünden Abhazy limanlarına giren Türk gemileri işlemlerini ancak 10-15 günde tamamlayabiliyorlar. Bu da Türkiye-Abhazy ticari ilişkilerini olumsuz yönde etkiliyor. Gürcüstan Cumhuriyeti üniter bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti ile imzalamış olduğu ikili anlaşmaları da istismar etmek suretiyle Abhazy vatandaşlarının Türkiye'ye özgürce gelip gitme imkanlarını yok etti. Gürcüstan bu özgürlüğü, Abhazy vatandaşlarının seyahat özgürlüğünü engellemeye çalışırken gerekçe olarak; Abhaz halkının halen kullandığı eski SSCB pasaportlarının geçersiz sayılması gerektiğini öne sürdü. Bilinmelidir ki; bu pasaportları eski SSCB vatandaşlarının tümü halen kullanmaktadır ve geçerlilikleri hala sürmektedir. Tüm bunlardan sonra da elbette Abhazy'dan gelen bütün gemilerin ne durumda olurlarsa olsunlar Türk limanlarına girişleri yasaklanmıştır. Bütün bu haksızlıkların sonucunda, bugün Türkiye ve Kafkasya'daki Abhazlar birbirleriyle görüşemiyorlar. Aileler ikiye bölündü, ekonomik bağlantılar kesildi. Abhazy devlet üniversitesinde öğrenimlerini sürdüren T.C. vatandaşı hiçbir öğrenci geri gelemiyor, ya da buradan oraya tekrar gidemiyor. Abhazy'nın dünya ile olan tüm kültürel ve ekonomik bağları da elbette ki tamamen kesilmiş durumda.

Bugün Abhazy'a da yaşayan halklar, kendilerine ulaşacak insani yardım ve destekleri alamadan ve dış dünyayla bağlantıları tamamen koparılmış bir şekilde yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlar. Savaş yüzünden mağdur duruma düşen kadınlar, çocuklar, savaş malulleri ve yaşlı insanlar en basit ihtiyaçlarını karşılamaktan bile mahrum ve yalnız bırakıldılar. Türkiye'den gelen insani yardım ve ticaret gemilerinin gelişini engellemek için sürekli sudan bahaneler bularak yıldırma politikası uyguluyorlar.

Son zamanlarda hayata geçirilen tüm uygulamalar uluslararası hiçbir norma uymamaktadır. 14 Nisan 1997 tarihinde, akşam saatlerinde Rusya'nın Rostov şehrindeki santral aracılığıyla yapılan tüm telefon bağlantıları da kesilerek Abhazy'nın dünya ile ilişkisi tam anlamıyla felce uğratıldı. Abhazy'da bugün telefonlar çalışmıyor. Dünya ile bağlantıları tamamen kesilmiş durumda. Bugün Abhazy'da yaşanacak herhangi bir faciayı dışarıya duyurmanın hiçbir yolu kalmamıştır. Tüm bu insanlık dışı uygulamaların sonucunda Abhazy, protesto amacıyla ilk kez olarak, Gürcüstan'a ulaşan bir elektrik santralının enerjisini tamamen kesmiştir.

Gürcüstan tarafından Abhazy'ya sürekli, özellikle de Gal bölgesinde terörist eylemlerde bulunuyor ve bölgedeki halk ve enerji santralleri sürekli bir saldırıya maruz kalıyor. İnsanlar kaçırılıyor, köprü ve yollar mayınlanıyor, yerleşim birimlerini yakıp yıkıyorlar. Gal bölgesine yerleşmek amacıyla geri dönen mültecileri öldürüyorlar. Tüm bu eylemlerin neticesinde Gal'de pek çok sivil ve asker hayatını kaybetti. Bunlar arasında Barış Gücünün ve Birleşmiş Milletler'in de askerleri yer alıyor.

Gürcü tarafının bu olaylar karşısındaki tutumu ise oldukça şaşırtıcı. Gürcü teröristlerin Abhazy'da işledikleri suçlar hakkında Abhazy Cumhurbaşkanı Vladislav Ardzinba, Eduard Şevardnadze'ye bir yazı göndererek, tüm olayların Gürcü makamlarının bilgi ve denetimi dahilinde yapıldığını bildiklerini ve tüm bu sorunların artık politik görüşmelerle alınacak yeni ve ortak tedbirlerle çözümlenmesi gerektiğini bildirdi.

Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze ise Abhazy'daki bu terörist faaliyetleri engellemek yerine Birleşmiş Milletler'e bir yazı göndererek Abhazy'yı Gürcülere karşı bir etnik temizlik yapmakla, köprü ve yollara mayın döşemek, sivil halkı öldürmek ve göçmenlerin Abhazy'ya dönmesini engellemekle, yani kendilerinin yaptığı tüm olumsuzluklarla suçluyor.

Bugün Abhazy ve Türkiye arasında resmi bir münasebet maalesef yoktur; fakat iki memleketin halkları arasında ilişkiler ve bağ-

lantılar her zaman varolmuş ve de devam etmektedir. Türkiye'de 700 bine yakın Abaza kökenli insan yaşamaktadır. Bunların anavatanları Abhazyadır. Bütün bunların akrabaları, yakın dostları, soydaşları Abhazyada yaşıyorlar. Abhazyadaki ablukadan önce bütün bunlar birbirlerini rahat ziyaret ediyorlardı. Onlarca iş adamı da Abhazyada yatırım yapmışlardı. Fabrikalar ve şirketler kurdular. Abhazyada Türk Koleji açıldı ve çalışmaktadır. Abhaz kökenli Türk vatandaşlar Abhazyada okuyorlar ve çalışıyorlar. Onlarca Türkiye ve Abhazya vatandaşı evlenerek aile kurdular. Türk ve Abhaz tüccarlar karşılıklı alış veriş yapıyorlar. Sohum limanında her zaman bir kaç tane Türk ticari gemisi durmaktadır. Bütün bunlar Abhazya Cumhuriyetinin var olduğunu, Türkiye ve Abhazya halklarının arasında sağlamlaşan bir ilişki olduğunu ifade ediyor.

Şu anda Abhazyaya ile Gürcüstan arasında resmi derecede hiç bir görüşme yoktur. Gürcüstan tarafının önerisiyle uygulanan ambargoyu kaldırmadan Abhazyaya tarafı Gürcüstan ile herhangi bir görüşmeye katılmayı haksız buluyor ve reddediyor. Güç ile, zor ile, haksızlık ile güzel ilişkiler kurulamıyor.

Fakat Abhazyaya halkının zor bir savaşta kazandığı bağımsızlığı, özgürlüğü savunmak için adilce anlaşmazlığı çözme yolunda çalışmalar devam etmektedir.

Rusya Federasyonu Konseyi, Abhazyadaki abluhanın kaldırılması için Rusya Cumhurbaşkanı Yeltsin'e yazı gönderdi. Aynı görüşü savunan Kuzey Kafkasya Cumhuriyetleri Başkanları da yazıyı Yeltsin'e gönderdiler. Abhazyaya Cumhuriyeti Başkanı Vladislav Ardzinba, Rusya ve Çeçenistan arasında yapılan anlaşmaya benzer bir anlaşmayı Gürcüstan ile imzalamaya hazır olduğunu beyan etti.

Son günlerde Abhazyaya Cumhuriyeti'ni, ABD ve Türkiye'nin Gürcüstan büyükelçileri, ABD'den bir heyet, Rusya milletvekilleri ve çeşitli siyasetçiler ve diplomatlar ziyaret ettiler. Abhazyaya Cumhuriyeti yöneticileri ve halkı ile yapılan görüşmelerde, görülüyordu ki bunların Abhazyadaki gerçek durumu bilmedikleri ortaya çıktı. Abhazyaya Cumhuriyeti'nde totaliter rejim, etnik temizlik, Cumhurbaşkanı'nın

tarafdarları ve muhalefet arasında savaş gibi bir durumun olmadığını gördükten sonra, abluhan içindeki halkın morallerini bozmadan yaşamlarını devam ettirmeye çalıştıklarını gördüler. Bu görüşmelerin sonucunda da gerçek durumu anlayarak geri döndüler.

Abhazyanın acil barışa ihtiyacı var ve Gürcüstan ile iyi komşuluk ilişkileri kurmayı amaçlıyor ve çaba harcıyor. Fakat bugün ne barış ne de iyi komşuluk adına olumlu hiçbir gelişme yok. Gürcüstan'ın uzlaşmaz tavrı, bu görüşmeleri çıkmaza sokmakta. Bu olumsuz tavırlar gelişmeleri baltalamakta ve çözümlenemez hale getirmekten başka işe yaramamaktadır.

Barış ve uzlaşma, eşitlik ve iyi komşuluk ancak her iki tarafın iradesiyle olabilir.

Bağımsız bir devlet olmanın avantajıyla Gürcüstan tarafı, uluslararası kuruluşlarda ve özellikle AGİT'te, AGİT Parlamentosu'nda, Avrupa Konseyi'nde ve Birleşmiş Milletler'de tek taraflı rapor ve beyanlarıyla dünya kamuoyu ve basın organlarını kendi tezi doğrultusunda şartlandırmaktadır. Buna karşın Abhazyaya haklı tezini ve tarihi ve yasal gerçekleri yeterince duyuramamaktadır.

23-25 Temmuz 1997 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler gözetiminde Cenevre'de yapılan ikili görüşmelerde ilerleme kaydedilememiştir. bu görüşmelerden sonra Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanı'nın aracılığıyla,

Abhazyaya Cumhurbaşkanı Ardzinba ile Gürcüstan Cumhurbaşkanı Şevardnadze Tiflis'te bir araya geldi. Siyasal çözüm konusu bir tarafa bırakılarak, ekonomik ve insani konular gündeme alındı. Görüşmeler sonucunda "Saldırmazlık Anlaşması" imzalandı. Cumhurbaşkanı Ardzinba, Gürcüstan televizyonunun da naklen yayınladığı etkili ve uzun bir konuşma yaptı. Cumhurbaşkanı arasında varılan mutabakat nedeniyle, Gürcüstan bakanlarından bir heyet Abhazyanın başkenti Sohum'a gelerek dört ayrı konuda (demiryollarının onarımı, elektrik santralının devreye sokulması, telefon kesintilerinin durdurulması ve ulaşım konularında) anlaşma imzaladılar. Fakat bugüne kadar bu anlaşmaların uygulaması yolunda henüz bir girişimde bulunulmamıştır.

Bugün Abhazyaya ve Türkiye arasında resmi bir münasebet maalesef yoktur; fakat iki memleketin halkları arasında ilişkiler ve bağlantılar her zaman varolmuş ve de devam etmektedir. Türkiye'de 700 bine yakın Abaza kökenli insan yaşamaktadır. Bunların anavatanları Abhazyadır.

DÜNDEN BUGÜNE ABHAZYA

Özdemir Özbay

I. TARİH VE DEMOGRAFYA

Abhazya ülkesinin ve Abhaz halkının tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Abhaz tarihi Antik Yunan kaynaklarından izlenebilmektedir. Grekler, antik çağda seyyah bir toplum idiler. Gittikleri, ticari ilişki kurdukları her toplumu, dil farkını ayırt etmeksizin "barbar" ismi ile nitelendirirlerdi. Karadeniz'in doğu kıyılarında yaşayanları da günümüze taşıyarak tanımlarına neden olmuşlardır. Antik Grekler, ayırım yapmadan Doğu Karadeniz kıyılarında yaşayan herkese "COLCHIS" demişlerdir. Strabo'ya göre M.Ö. I.'de Abhazya'nın sınırları bugünkü Pitsunda kentinin bulunduğu yerden, Trabzon'a kadar uzanmaktaydı. Hekataios (M.Ö.500), Heniokhai'yi (Wubih Yurdu) Abhazya'nın sınırları içinde göstermektedir. Karyanda ise (M.Ö.500) Akhaioi (Achaenos) olarak belirttiği toplumu ve bölgeyi yine Abhazya ile çakıştırmaktadır. Akınlar halinde Yunanistan yarımadasına gidip, antik Grek kültürünü yücelten, uygarlıklar kuran Akhalı daha sonraki, büyük destanların doğduğu çağlarda, Yunanistan'dan gelip Anadolu kıyılarında Troia'ya kuşatırken görmekteyiz.

Abhazya'nın kuzeyinde yaşayan bu Akhaioi'lar Antik Yunan Akha'larının atalarıdır. İliada ve Odiccea'da kahramanlıkları anlatılan Akha'lar, Kafkas kültürünü Yunanistan'a taşımışlar ve orada yerli kültürle kaynaşarak büyük uygarlıklar yaratmışlardır. Antik çağ coğrafyacılarına göre Soçi ve Gagra civarı Akha yurdu idi. Akha'ların Wubih, Abhaz ve Abazin'lerin ataları oldukları, bugün artık su götürmez bir gerçek olarak bilim çevrelerince bilinmektedir. Bu yöreler, Ortaçağ başlarında, Bizans İmparatorluğu'nun nüfuz alanı olarak görülmektedir. Dolayısıyla İmparator Justinianus döneminde Hıristiyan dini ile tanışmışlardır. Özellikle Pitsunda yöresi, Abhaz Hıristiyanlığının dini ve kültürel merkezi olmuştur. Bu dönemin Hıristiyan kaynakları ve Ortaçağ Gürcü tarihçileri Abhazların varlığından söz etmektedirler. 8.Yüzyıl sonlarında Bizans İmparatorluğu'nun gücü azalınca, Abhaz Kralı Levan II, Abhazya, Egrisi, Likhe'yi de

kendi tacı altında Abhaz Krallığı olarak birleştirmiştir. (Chronicen I.S. 25'ı, Quacisivilis'in (1955 baskısı) Giderek Abhaz Krallığı bugünkü batı Gürcüstan'ı da içine alan bir genişliğe ulaşmıştır. Bu durum 200 yıl sürmüştür. Bu dönem Abhaz Kralı Bagrat III.'ün Gürcü tahtına geçerek iki devleti birleştirdiği tarihe kadar sürmüştür. 790-975 tarihleri arasında "Abhazia" adı,bütün batı Gürcüstan'a verilen ad olarak kalmıştır.

13. yy'da Moğolların batıya yürüyerek Selçuklu Devleti'ni yıkmaları sonucu Gürcüstan'ın özellikle doğu ve orta kısmı Moğolların eline geçmiştir. Tiflis yakılıp yıkılmış, Moğol vahşetinden kaçan Gürcüler batıda yoğunlaşmıştır. Bu olaylar sonucu devlet yönetimi çökmüş, devlet eskiden olduğu gibi yine Abhaz ve Gürcü prenslikleri olarak ikiye bölünmüştür. Ançabadze'nin günümüze ulaştığı bilgilere göre, 14.yy'da Mingrel (Laz) Prensi Georgi Dadiani, Abhaz Hanedanı Çaçbaları kuzeye sıkıştırarak Abhazya'nın güneyini, bugünkü Gal ve Oçamçıra bölgelerini ele geçirmiştir.

Bu zaman dilimi içinde sıkışan nüfusun bir kısmı, kuzeydekileri de iterek harekete geçmiş, küçük bir grup Abhaz ile Abhazya ve Wubih bölgesi arasında oturanlar, bugünkü Adler, Loov Mitesta (Abazaca'da Mıtsaşa - ateş yolu-) ile Mızımta vadisinden kalkarak ve Kulhor geçitlerinden kuzeye, bugünkü Çerkessk ve Khabardey topraklarına doğru yayılmışlardır. Abhazya topraklarında kalanlar ise zaman zaman Mingrelya egemenliğine başkaldırarak çatışmalara girmişlerdir. Tam bu sıralarda 16.yy'ın başlarında Osmanlılar, Abhaz Halkı ile İslamiyet'i tanıştırmışlardır. 1500-1800 arası 300 yıl, Türk-Abhaz ilişkilerinin yoğun yaşandığı dönem olarak tarihte yer almaktadır. Abhazya'da Osmanlı egemenliği, Rus saldırıları sonucu 1810'da sona ermiştir. Bu dönemde Abhaz nüfusunun büyük bir çoğunluğu İslamiyet'i kabul etmiştir. Bu tarihten itibaren Rus Abhaz çatışmaları başlamaktadır. Abhaz halkı, Çar yönetimini her fırsatta ayaklanarak kabul etmediğini belirtmiştir.

1864'te biten Kafkas-Rus savaşları, bütün Kuzey Kafkasya'da olduğu gibi Abhazya'da da halka çok büyük felaketler getirmiştir. Bu dönemde Abhaz tahtında bulunan Çaçba Hamid (Mikhaıl Şervaşidze) aynı zamanda Çar ordularında da tuğgeneral idi. Rusya ile inatla çatışmanın, halkı yok edeceğini biliyordu. Buna rağmen 11-12 Mayıs 1864'deki intihar savaşlarını engelleyememiştir. Felaket, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşıyla büyümüş ve Abhazya tarihinin en büyük nüfus kaybına ve kıyımına sahne olmuştur. Ülkede bugün yaşayan Abhazlar 100 000 civarındadır. Türkiye'de yaşayan Kuzey Kafkasyalıların 500 000 kadarının Abhaz kökenli olduğu dikkate alındığında bu trajik sürgünün boyutları açıkça gözler önüne serilecektir. 1918 yılı içerisinde Abhazya'da ilk Sovyet yerel yönetimi kurulmuştur. Kırk gün süren bu yönetim Menşevik Gürcü Hükümetinin saldırısı sonucu ortadan kalkmıştır.

Yeni yönetim kurulduktan hemen sonra mahalli askeri devrim komitesinin yöneticileri olan Eşba Efrem, Lakoba Nester, Platon Agiyaşvili, N. Akırtaa, V.İ.Lenin ve J.Stalin'e Abhazya'ya ilişkin verecekleri kararlarında ağırlık noktalarının şu üç isteği kapsamasını bildirmişlerdir:

Abhazya'nın birinci derecede bir devlet olarak ilan edilmesi,

Abhazya'nın Sovyet Federasyonu içinde yerini alması,

Halkın kendi kaderine terk edilmemesi ve Sovyet Rusya ile bağdaştırılması (henüz Gürcüstan'a bağlı değildir)

Özgür Abhaz Cumhuriyeti'nin kurulmuş olduğu 31 Mart 1921'de Lenin'e bildirilmişken Gürcüstan ancak 21 Mayıs'ta "Bağımsız Abhazya Cumhuriyeti"ni tanıdığını açıklamıştır. Bu güzel gelişmeleri tehlikeler de bekliyordu. 5 Temmuz 1921'de Komünist Parti merkez bürosunda toplanan Stalin ve avanesinin verdiği karar şöyleydi: "Parti çalışmaları açısından Abhazya'nın özerk cumhuriyet statüsünde ve Gürcüstan Sosyalist Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalması gerekmektedir". Stalin'in bu müdahalesi, Abhazya Cumhuriyeti'ne ve Abhaz halkına duyduğu ve saklayamadığı kin ve düşmanlığını da belirtmektedir. Stalin'in bu tutumunun Sosyalist Rusya Federatif Cumhuriyeti'nin (RSFSR) ve Sovyetler Birliği Sendikaları Komitesinin (VİSK) tepkisiyle karşılaştığı, 8 Eylül 1921'de açıklanmıştır.

Bütün bu direnmelere karşın, Abhazya 1922 yılında, başlangıçta anlaşmalı bir federatif statüyle Gürcüstan devletine bağlanmıştır.

1931 yılında ise "Karşılıklı Anlaşma ve Özel İttifak" tek yanlı olarak bozulmuştur. Abhazya yalnızca özerklik hakkına layık görülerek Gürcüstan Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlanmıştır. 1937-1953 tarihleri arası Stalin ve Beria'nın Abhazya'ya yönelik karakteristik baskılarının uygulandığı yıllar olarak tarihe geçmiştir. Bu süreç içerisinde Abhazya paralelindeki diğer küçük cumhuriyetlerde ise Abhazya'dakinin tersine değişik bir uygulama gelişmiştir. Beria ve Stalin'in baskı ve zorla göç ettirme yöntemleri sonucu zaten karışık olan Abhazya'nın demografik sorunları giderek karmaşık hale gelmiştir. Tarih boyunca, kültürü, dili, sosyal yaşamı hep farklı olagelmış olan Abhazya ve Gürcüstan, zorla kıyılmış bir nikah ile birbirine bağlanmış olan eşler gibi idi. Abhaz ve Gürcü halkının bu farklılığı açık ve biline gelen bir gerçektir. 1877 yılında Gürcüstan'da yayımlanan "Tiflis Vestnik" gazetesinin açıkça belirttiği gibi, "Abhazlar, etnografik, sosyal, ekonomik yaşamları ve dünya anlayışları ile komşusu oldukları uluslardan çok farklıdır." 19.yy'ın 70'li yıllarına kadar bu ülkede nüfus çoğunluğunu, ülkenin yerli halkı olan Abhazlar oluşturmakta idi. 1926 yılına gelindiğinde ise 60 değişik etnik grup yaşar olmuştur.

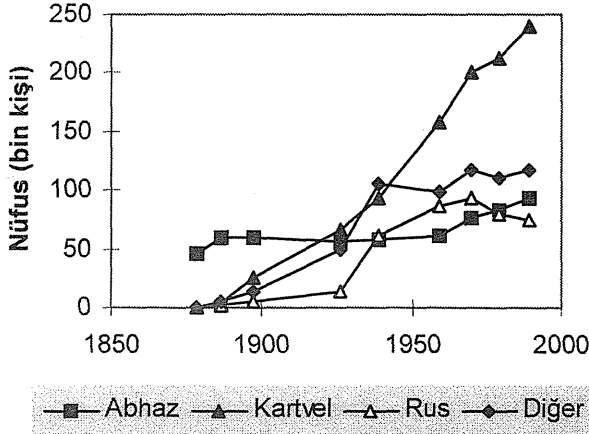
Aşağıdaki tablo şoven Gürcü yönetiminin yavaş yavaş Abhaz halkını yok edişini açık bir şekilde göstermektedir:

1886 Sonlarında Nüfus Dağılımı	
Abhazlar	58961
Mingreller	3414
Gürcüler	515
Yunanlar	2056
Ruslar	972
Ermeniler	1337
Estonlar	637
Diğerleri	1460

Bu şekilde görülen en bariz, en çarpıcı husus 1896 da Abhazya da 515 Gürcü yaşarken 1992 de nüfusun 240.000 e ulaşmasıdır. 1870 yılından itibaren ülke nüfusunun karmaşıklığı derhal etkisini göstermiştir. Bir grup Abaza'nın Osmanlı topraklarına sürülmesi üzerine boş araziler yağmalanmıştır.

Gürcü, Rus, Ermeni, Alman, Bulgar, Azeri ve diğer unsurlarla birlikte yaşam belirmeye başlamıştır.

Abhazya'nın nüfus yapısı

1877 deki birinci nüfus sayımı kayıtlarına göre ülke nüfusunun % 53 kadarı Abhaz iken 1926 yılında Abhaz nüfusu yarı yarıya azalmıştır. 1979 yılında yapılan sayım ise Abhaz nüfusunun % 17 ye düştüğünü göstermektedir. Gürcü nüfusu ise aksine büyük bir artış göstermektedir.

Yukarıda açıklandığı üzere, Batı Gürcüstan topraklarından Abhazya ya ailelerin yerleştirilmesi, Çar yönetimi döneminde başlamıştır. Gürcü menşeviklerinin uyguladıkları ulusları birbirine düşürme, terör ve Abhazların zorla Gürcüleştirilmesi politikası, Menşevik devlet adamı Ş.Z.Eliara'nın ağzından belgelenmiştir. Eliara 1926 yılında Gürcüstan'da S.İ.K teşkilat toplantısında "Hiç ara vermeden Abhaz halkının hak ve hürriyetlerini yok ediyorduk" demektedir.

Stalin'in baskı yönetimi süresince Abhaz halkının yaşamı giderek bir trajediye dönüşmüştür. Bir gece içerisinde yüzlerce kişi Abhaz köylerinden toplanarak götürülmüş, bir çoğu katledilmiş, aydınlar kökten silinmiştir. Baskı rejimi yıllarında Abhazya'nın en seçkin insanları yok edilmiştir. Bu toplu katliamlar, nüfusu az olan Abhazya için büyük bir yıkım olmuştur.

Bu arada Abhaz dili yasaklanıyor, Abhaz tarihi, kültürü, ulusal devlet bilinci, yerel coğrafi isimler, Abhaz alfabesi yok ediliyordu.

1937-1938 yıllarında Gürcü alfabesi temel alınarak yeni bir alfabe hazırlanmış, Abhaz sözcüğü yazışmalardan çıkartılmış, Abhaz kimliği körletilerek, herkesin Gürcü olduğu duyurulmuştur.

1937 den 1953 yılına kadar Gürcüstan'ın değişik yörelerinden birçok aile zorla Abhazya ya yerleştirilmiştir. Savaştan sonraki yıllarda da bu uygulamalar sürmüş, Abhaz okullar kapatılarak Gürcüce öğretim yapan okullar açılmıştır.

1948 yılında Sohum Kale'ye gelen Stalin utanmaz ve ahlaksız bir eda ile şöyle konuşuyordu " Biz Gürcüler, Abazinlere nazaran Abhazlara daha yakınız. Talihsiz Lakoba bunu bir türlü anlayamıyordu..." Stalin bu sözlerle Abhaz Ulusal lideri Lakoba'yı, Gürcülüğü kabul etmediği için, öldürüldüğünü övünerek açıklıyordu.

Abhazların ana dil yasağının yanı sıra, parti ve devlet yönetiminden atılma ve işsiz kalma tehlikelerine de göğüs germeleri gerekiyordu. Gürcüler dışındaki diğer etnik gruplarda bu uygulamalarından nasiplerini almışlardır. Örneğin; Mesket Türkleri ile Rumlar Kazakistan'a sürüldüler. Bu arada Abhazca olan SOHUM kent ismi Gürcüleştirilerek "SUKHUMİ" olarak değiştirildi.

1948 yılında başlatılan, Abhazya'nın Gürcüleştirme politikası 1951'de tamamlanmış, bu süre zarfında bütün yerleşim isimleri değiştirilmiştir. 1990 yılında bu değişikliklerin oranı %96 ya ulaşmıştır. Gürcüleştirme politikaları giderek çeşitli tepki ve huzursuzluklara yol açmış ve mücadele zorunluluğu doğmuştu. Bu mücadelenin bir göstergesi olarak da, Abhazya anayasasında değişikliğe gidilerek Gürcüstan'dan ayrılma istekleri dile getirildi. Bu sırada Gürcüstan K. P. Merkez Komitesi Sekreteri İ.V. Kaputinov, Sohum'da düzenlenen binlerce kişinin katıldığı bir toplantıda söz alarak bu soruna ne şekil verilirse verilsin müzakeresinin bile yapılamayacağını açıklamıştır.

Bu gelişmelerden ve çalışmalardan somut sonuçlar alınamaması, Abhazya'da Gürcü olmayan etnik grupları hareketlendirdi. Karşılığında da Tiflis'te ve Gürcüstan'ın diğer kentlerinde yeniden hortlayan Gürcü Menşevik bayrakları altında yürüyüşler, propagandalar yapılmaya başlandı. Nasyonal sosyalizme yönelik idealleri gaye edinen ve Gürcü olmayanları zorla Gürcüleştirme eylemine yönelik programlara devam ediliyordu.

Bir Gürcü edebiyatı yayın organı olan ve devletin yönetiminde yayınlanan "Literaturuli Sakartvelo -Gürcü Edebiyatı" adlı gazete, Gürcü nasyonal sosyalizminin en çarpıcı örneğini, Hitler'e rahmet okuturcasına veriyordu. Gazetede şöyle deniyordu: "Gürcüstan'da Gürcülükten başka bir şey olmamalıdır. Gürcüstan'da, Gürcü olmayan da Gürcüdür. Gürcüce konuşulmalı, Gürcüce yazılmalıdır. Her insan Gürcü kültürü ile yetiştirilmeli, Gürcü gelenek ve görenekleri ile yaşmalıdır. Yoksa hiçbir surette Gürcü sayılmaz."

Abhazya Özerk Cumhuriyeti'nde bundan böyle sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmanın yeniden başlatılmasının hak ve özgürlüklerin artırılmasıyla mümkün olduğu, bunun da Abhazya'nın 1921'deki statüsüne kavuşturulmasıyla olabileceği artık tartışma götürmez bir gerçek olarak su yüzüne çıkmıştı.

Efrem Eşba, altmış yıl önce, olacakları biliyormuşçasına şöyle diyordu: "Abhazya bağımsız bir statüde, SSCB'nin bir üyesi olmalıdır. Bu ulusal düşmanlıkları kıskırtan unsurları yenmenin tek silahı, Abhaz ve Gürcü uluslarının emekçi halklarının arasında hak eşitliğine dayanan kardeşliğin, kardeşlik güvencesinin yerleştirilmesidir. Bu iki halk arasında, bu güvenlik kavramı yerleşince istenilen sonuca ulaşabilmek mümkün olacaktır."

Bütün bu huzursuzlukların ve kaynaşmanın sonucu, Abhaz ulusal Cephesi Birliğinin öncülüğünde, Gudauta bölgesinin tarihi Likhni köyünde 18 Mart 1989'da tarihi büyük kurultay toplanmıştır. Bu toplantıya partinin Abhazya bölgesi büro üyeleri, ulusal parlamento üyeleri, sanatçılar, bilimadamları, yazarlar, Abhazya'da bulunan etnik toplulukların temsilcileri ile halktan binlerce kişi katılmıştır. Toplantıda bu yazımıza kaynak olarak yararlandığımız tarihi karar çıkmıştır.

1- KP SS Merkez Komitesi, SSC şurası, SSC Bakanlar kurulu, Abhazya Cumhuriyeti'nin statüsünün yeniden ele alınarak Cumhuriyetin yeniden kurulması için Lenin'in sağlığında 1921'de ilan ettiği gibi;

Statüyü tekrar gözden geçirerek SSC Devletlerinin hak eşitliği için, çeşitli özellikler gösteren devletlerin çok yönlü Lenin prensipleriyle bağdaşmasını sağlamaları gerekir.

Bildiri Gürcüstan KP tarafından 29 Mart 1989 tarihinde reddedilmiştir. Olaylar bu şekilde gelişirken, bir yandan da Gürcüstan devlet üniversitesinin bir şubesinin Sohumkale'de açılması gündeme gelmiştir. Sovyet ve Abhaz yetkilileri var olan gerginliği de dikkate

olarak bu programın uygulanmasını ertelemişlerdir. Bunun üzerine saldırgan Gürcü milisleri Sohum da şiddetli çatışmalara neden olmuşlardır. 15-16 Temmuz 1989 da 11 ölü 127 yaralı ile sonuçlanan Abhaz Gürcü çatışmasından sonra Abhazlar, 18 Mart 1989 bildirgesinin en kısa zamanda yaşama geçirilmesinin gereğine inanmışlardır.

25 Ağustos 1990 günü Abhazya Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu'nda yapılan oylamada, 72 milletvekilinin 70'i Abhazya'nın Gürcüstan'a bağlanmadan önceki statüsüne kavuşturulması doğrultusunda oy kullanmışlardır. Böylece Abhazya 1921'de olduğu gibi, egemen bir Sovyet Cumhuriyeti olarak kalmak istediğini dünya kamuoyuna duyurmuştur.

Tarihinde Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin 11. Çağrısının 10. Oturumunda kabul edilen Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin Bağımsızlık Deklarasyonu, "Abhazya'nın bağımsız bir Cumhuriyet olduğunu sevinçle ilan" ediyordu.

II. BAĞIMSIZLIK VE YENİ GELİŞMELER

Abhazya Parlamentosu bağımsızlık sonrası Gürcüstan'la olan ve kangren haline gelen ilişkilerini somut bir biçimde nihai bir şekle bağlamak için 23 Temmuz 1992 tarihinde, tarihi bir karar alarak Abhazya Özerk S.S.C.'nin 1978 anayasasını yürürlükten kaldırmıştır. Böylece birlik antlaşmasından önceki statüye dönmüş oluyordu. Abhazya Parlamentosu'nun bu tarihi kararı şöyle ifadesini bulmuştur.

I. Abhazya Özerk S.S.C 'nin 1978 anayasası geçersizdir.

II. Yeni bir anayasa kabul edilinceye kadar Abhazya S.S.C.'nin 1925 anayasası yürürlükte olacak ve şu an yürürlükte olan yasa, yürütme ve yargı sistemi aynen muhafaza edilecektir.

Abhazya Parlamentosu'nun bu tarihi kararı almasından önceki siyasal gelişmeleri özetle gözden geçirecek olursak :

Bilindiği üzere Gorbaçov'un iktidara gelmesiyle S. S. C. B. 'ye bağlı ülkelerin oluşturduğu birliğin dağılma süreci başlar. Birlikten ayrılan cumhuriyetler arasında yeni hukuki ilişkilerin kurulması zorunlu hale gelir. Bu zorunluluk Abhazya ile Gürcüstan'ın hukuki ilişkilerini de etkiler.

Abhazya'nın statüsü ve Gürcüstan ile S.S.C.B. Arasındaki karşılıklı ilişkiler 1978 anayasası ile düzenleniyordu. Gürcüstan Yüksek Sovyeti 1989 ve 1990 yıllarında peşpeşe aldığı kararlarla 24.2.1920 tarihinden itibaren kurulan bütün devlet kurumları ile bu kurumlar ve makamlarınca alınan bütün hukuki kararları geçersiz saymıştır. S.S.C.B.'nin dağılmasından sonra birlikten ayrılan devletlerle **Gürcüstan geçici askeri konseyi 1992 Şubatında 1921 Gürcüstan anayasasına dönme kararı almıştır. Bu anayasa da ise Abhazya'nın Gürcüstan'a bağlı olduğuna dair hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Böylece Abhazya'nın Gürcüstan içerisindeki fiili varlığı kendiliğinden sona ermiş oluyordu.**

Bütün bu gelişmelerin arkasından Gürcüstan'ın nasıl Abhazya 'ya saldırdığı, Gürcü yönetiminin jenosite varan kıyımı Abhaz direnişi ve bu direniş sonucunda Gürcüstan'ın Abhazya'dan zorunlu çekilişi dünya kamuoyu tarafından yakinen bilinmektedir.

III. SAVAŞTAN SONRAKİ DURUM

Bilindiği üzere Gürcüstan hükümeti ile Abhazya halkı arasında yukarıda ifade ettiğimiz nedenlerden ötürü bir savaş olmuş, bu savaş sonucunda Abhazya halkı de facto bir şekilde bağımsızlığını ilan etmiş durumdadır.

Taraflar arasında 3 Eylül 1992 tarihinden beri savaşın durdurulması, insan haklarının temini, taraflar arasındaki ekonomik ve hukuki sorunların düzenlenmesi, Abhazya Cumhuriyetinin siyasi statüsünün De Yura haline getirilmesi yani siyasi statünün belirlenmesi ve uluslararası örgütlerin yapabilecekleri insani yardımlar gibi konularda süre gelen görüşmeler halen tıkanmış bir vaziyette devam etmektedir. Ancak bu süreç içerisinde Abhazya Cumhuriyetinin karşılaşmış olduğu çok ciddi ve hayati sorunlara bugüne kadar bir çözüm getirilememiştir. Bunun sonucu olarak bugün Abhazya Cumhuriyeti çok ciddi bir şekilde ekonomik olarak müzayaka içerisinde bulunmaktadır.

Bu ambargoların uygulanmasında, objektif uluslararası hukuki bölgeler, devletler üstü bölgeler ve uygulama anlaşmaları Gürcüstan Devleti'ni tek taraflı müsamaha görmesi ne-

deniyle tarafgirane bir politik yol izlenmektedir.

Abhazya Cumhuriyeti'nden, uluslararası hukuk kurallarına ve devletlerarası anlaşmalara, ayrıca taraflar arasındaki görüşmelere aykırı olarak insan hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakılması, yaşam hakkının zorla elinden alınması, açlığa mahkum edilmek suretiyle gayrimeşru bir şekilde barışa zorlanması, Gürcüstan ile yapılacak barışı hızlandırmayacak, aksine daha da uzamasına eden olacaktır. Ayrıca bir halkın açlığa mahkum edilerek barışa zorlanmasına izin ve icazet veren uluslararası bir yasal belge, bir hukuki metin, bir teamül ve anlayış yoktur. Böyle bir uygulama da söz konusu olamaz. Bunun yanında bu ağır koşullar altında tesis edilecek bir barışın kurulsa bile, adil ve kalıcı olacağını iddia etmek mümkün değildir.

Bu sorunların yanında Abhazya Cumhuriyeti'nde, 23 Kasım 1996 tarihinde yapılması kararlaştırılan parlamento seçimleri ile ilgili birkaç noktanın da altını çizmekte yarar görüyoruz.

BM Güvenlik Konseyi 22 Ekim 1996 tarihinde yapmış olduğu toplantıda Abhazya Cumhuriyeti'nde parlamento seçimlerinin yapılmamasını, bu seçimlerin yapılmasının barışa zarar vereceğini ve görüşmeleri daha da zora sokacağını dile getirerek buna yönelik bazı endişelerini Abhazya Cumhuriyeti'ne yazılı olarak iletmıştır. Güvenlik Konseyi'nin bu endişe ve değerlendirmelerine yönelik Abhazya Cumhuriyeti Parlamentosunun görüşleri 30 Ekim 1996 tarihinde yine yazılı olarak Güvenlik Konseyi'ne iletilmiş bulunmaktadır. Bu mektupta dile getirilen bazı görüşlerin de konuyla ilgilenecek kişi ve kişilerce bilinmesinde yarar görmekteyiz.

4 Eylül 1994 tarihinden beri tarafların ve gözlemcilerin de onayladığı görüşme tutanaklarından açıkça anlaşıldığı üzere Abhazya Cumhuriyeti ile Gürcüstan Devleti arasında fiili ve hukuki hiçbir bağ kalmamıştır. Abhazya Cumhuriyeti her ne kadar de jure olarak diğer devletlerce de tanınmadı ise de görüşmelerde taraf olduğu ve fiilen bir cumhuriyet olarak var olduğu bir vakadır. Bu nedenle, Gürcüstan'ın Abhazya Cumhuriyeti'ne ve Abhazya Cumhuriyeti'nin hukuksal tasarruflarına müdahale yetkisi hukuken yoktur. Esasen Abhazya Cumhuriyeti Özerk Cumhuriyet olarak Gürcüstan'ın bünyesinde yer aldığı dönemlerde de Abhazya'da yapılan parlamento seçimlerine müdahale hakkı yoktu.

Abhazya Cumhuriyeti'nde yapılacak parlamento seçimleri bu ülkede yaşayan bütün etnik grupların eşit haklarla temsil edileceği demokratik bir seçim olacaktır. Bu etnik grupların yanında Gal Bölgesi'ne geri dönüş yapan mültecilerin ve Abhazya'yı kendi isteği ile terk edip geri dönenlerin de aynı haklara sahip olarak seçme ve seçilme hakkına sahip olduklarını ifade etmek isteriz.

Yapılacak olan parlamento seçimleri Abhazya'nın iç işi olup Gürcüstan Devlet Başkanı'nın ve parlamentosunun buna müdahale hakkı yoktur.

Taraflar arasındaki statü belirleme çalışmalarına gelebilecek zararlar konusuna gelin-

ce: Abhazya Cumhuriyeti'nin statüsünün belirlenmesi ve hukuki yapısının oluşturulması ulusların kaderini tayin etme hakkından kaynaklanarak Abhazya halkının kendi iradesiyle belirlenecek bir husustur. Bu nedenle bu konunun Güvenlik Konseyi'nde gündeme gelmesine bile gerek olmadığı kanısındayız. Abhazya Cumhuriyeti ile Gürcüstan Devleti arasındaki münasebetlerin tanzim ve tesbiti devletler hukuku ilkelerine göre yapılmalıdır.

Gürcüstan Devleti'nin toprak bütünlüğünü ısrarla ifade eden devlet ve kuruluşların, savaş devam ederken kan akıtılmasının durdurulması ve savaşın sona erdirilmesi için Abhazya yönetimi tarafından yapılmış olan ısrarlı çağrılara cevap vermemiş olmaları gerçekten şaşkınlık yaratmaktadır.

Bugün Gal Bölgesi'nde mevcut, stabilize durumunun bozulması için, Gürcüstan Devleti tarafından basın-yayın yolu ile, radyo ve televizyon aracılığı ile ve diğer çeşitli tahrik ve provokasyonlar yapılmaktadır. Abhazya Cumhuriyeti'nin bu bölgede mültecilere yönelik hiçbir haksız eylemi söz konusu değildir. Bunun için bu eylemleri yapan kimselerin kimliklerinin belirtilmemiş olması da dikkate şayandır. Abhazya Cumhuriyeti ve halkı olarak BM tüzüğünde yazılı olan ve bütün imzalayan

devletlerce uyulması zorunlu bulunan büyük ve küçük ulusların hak eşitliği ilkesinin Abhazya'ya da uygulanmasını talep ediyoruz. Gerek BM temsilcilerinin ve gerekse Rusya Federasyonunun bu ilkeler doğrultusunda hareket ederek Abhazya'da adil bir barışın kurulmasını acilen sağlamaları, en içten isteğimizdir.

Güvenlik Konseyi'ne yazılan mektubun içeriğini teşkil eden görüş ve düşünceleri burada kısaca vurgulamak istedik.

İfade etmeye çalıştığımız sorunlar ve sorunların çözümlenmemesinin nedenleri kanımızca bu yazıda ifade edilmiştir. Bunun yanında: Bu haksız ambargoların devam etmesi

Netice olarak dünyada henüz kirlenmemiş bir doğaya sahip olan etnik ve kültürel özellikleriyle, korunması gerekli dünyadaki sayılı coğrafi bölgelerden birini teşkil eden Kafkasya'nın ve özellikle Abhazya'nın barışa ve istikrara kavuşması, huzurun sağlanması, hukuk ve insan haklarının teminat altına alınması gerektiğine inanıyor; tarih boyunca özgürlükleri için, yaşamları için, büyük devletler tarafından uğratıldıkları hak-sızlıklara karşı usanmadan, yılmadan mücadele eden Abhaz halkının artık özgürce yaşama, huzura kavuşması için Dünya Kamu Vicdanına sesleniyoruz ve
"ABHAZYA'DA AMBARGOYA SON" diyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti bakımından ayrıca çok hassas ve önemli sonuçları doğurabilme olasılığını da belirtmek durumundayız. Zira öncelikle Türkiye Cumhuriyeti bir bölge ülkesi olup, Kafkasya'da büyük çıkarları vardır. Ayrıca Kafkasya'daki ve Abhazya'daki halklarla Türkiye Cumhuriyeti Devleti arasında vazgeçilme-yecek kadar önemli tarihi, maddi ve manevi bağlar söz konusudur. Bunun yanında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olan 7 milyonu aşkın Kafkas kökenli insan, bu haksız uygulamalar ve ambargolar karşısında çok hassas bir konuma gelmiştir. Bu haksız uygulamaların ve tek taraflı himayeci politikaların devam etmesi durumunda insiyatif dışı olayların oluşmasına engel olmak belki mümkün olmayacaktır. Bu nedenle Kaf-

kasya bölgesinde barış ve istikrarın adil bir şekilde kurulması Türkiye Cumhuriyeti'ni çok yakından ilgilendirmekte ve menfaatine olmaktadır.

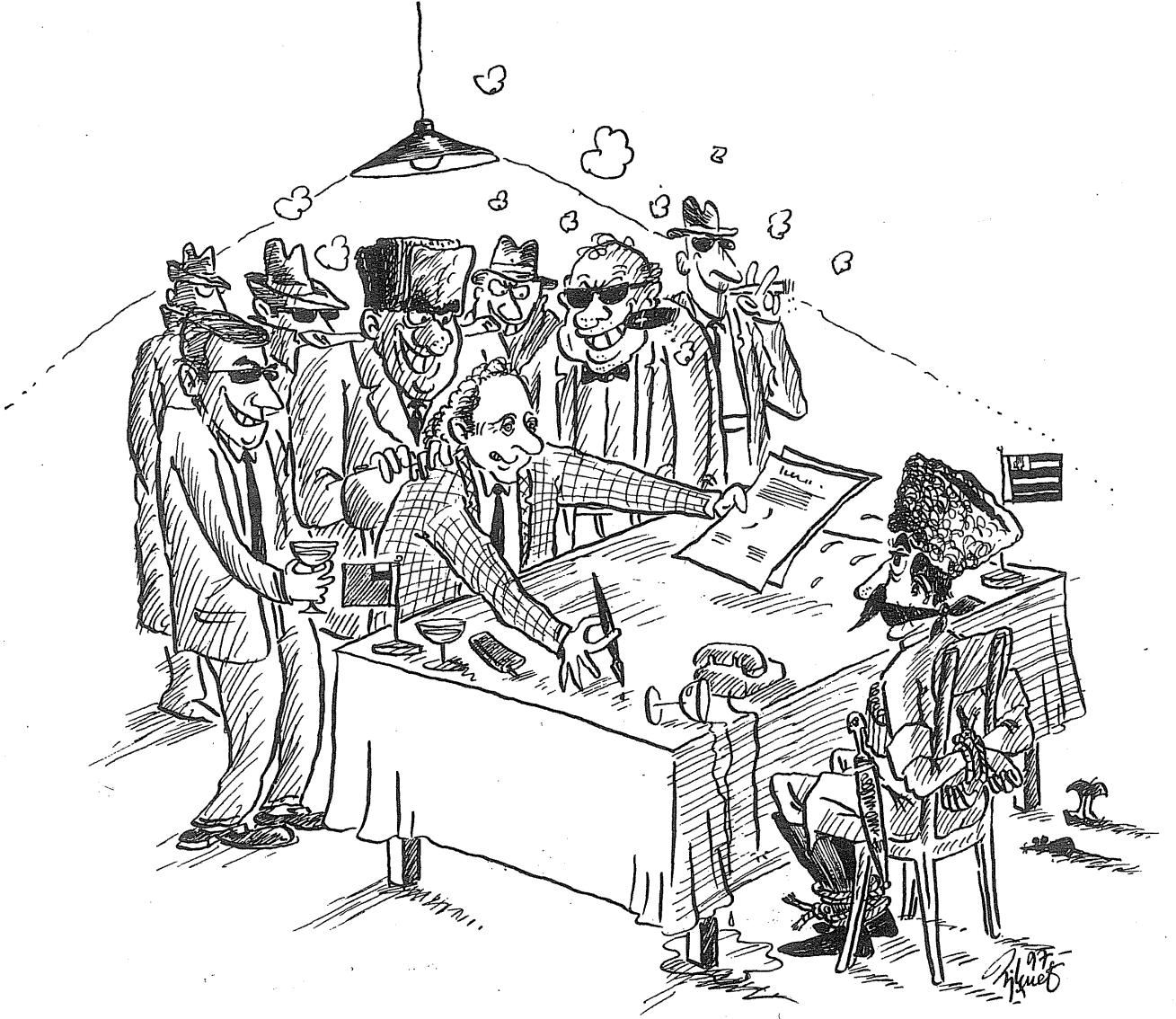
Abhazya halkını ekonomik ambargo altına aldirmek suretiyle her türlü insan hakları ve özgürlüklerini kısıtlamak ve dışarı ile olan bağlantısını keserek bir nevi ölüme terk etmek suretiyle bu halkla barışa ulaşmanın imkansız olacağını Gürcü yönetimince çok iyi bilinmesi ve anlaşılması gerektiğine de inanıyoruz. Tabii, aynı yaklaşımı sorunlu olduğu diğer halklara da göstermelidir.

Netice olarak dünyada henüz kirlenmemiş bir doğaya sahip olan etnik ve kültürel özellikleriyle, korunması gerekli dünyadaki sayılı coğrafi bölgelerden birini teşkil eden Kafkasya'nın ve özellikle Abhazya'nın barışa ve istikrara kavuşması, huzurun sağlanması, hukuk ve insan haklarının teminat altına alınması gerektiğine inanıyor; tarih boyunca özgürlükleri için, yaşamları için, büyük devletler tarafından uğratıldıkları haksızlıklara karşı usanmadan, yılmadan mücadele eden Abhaz halkının artık özgürce yaşama, huzura kavuşması için Dünya Kamu Vicdanına sesleniyoruz ve "ABHAZYA'DA AMBARGOYA SON" diyoruz.

"Tanrı bütün dünya uluslarını özgür ve mutlu kılsın, fakat Abhazya'yı da unutmasın."

Kaynaklar

1. Kafkasya Abhazya Dayanışma Komitesi'nce hazırlanan *Abhazya Dosyası*
2. Özdemir Özbay, *Dünde Bugüne Kuzey Kafkasya*
- 3- Kafkasya Abhazya Dayanışma Komitesi'nin 28.10.1996 tarihli *Abhazya Cumhuriyeti Hakkında Bilgilendirme ve Öneriler yazısı*

Abhazya-Gürcüstan İlişkileri Konusunda Uluslararası Kuruluşlar için Bilgilendirme Notu

Kafkas-Abhazya Dayanışma Komitesi

Abhazya ile Gürcüstan arasında patlak veren savaşın getirdiği tahribatlar, savaştan sonra tarafların çeşitli tarihlerde ve yerlerde devam ettirdikleri, barış görüşmelerinden bir sonuç alınamaması karşısında, Türkiye'de yaşamakta olan Kafkas kökenli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yedi milyon insan adına, sizleri bu savaş ve barış konusunda çok özet halinde aydınlatarak, Abhazya'nın halen içinde bulunduğu sıkıntıları yansıtmak istiyoruz.

Öncelikle biz, savaşın başlamasını müteakip, Türkiye'de yasal olarak kurulmuş 60 derneğin (Kafkas Kültür Dernekleri) temsilcileri tarafından görevlendirilmiş, bir insani yardım Komitesi'yiz. Kafkas Abhazya Dayanışma Komitesi adıyla, insani yardım çalışmalarını yapmaktayız.

Özellikle Abhazya'ya konulmuş olan ambargolar sonucunda, Abhazya Cumhuriyeti'nin kendi sesini ve davasını dünyadaki kişi ve kuruluşlara iletme şansı olmadığından, size Gürcüstan ile Abhazya arasındaki sorunu çok kısa biz özetini yapmak suretiyle duyurmayı insani bir görev sayıyoruz.

Konu hakkında düşünce sahibi olmanıza yardımcı olur umuduyla, sorunun kısa bir geçmişini hatırlatmayı faydalı bulduk.

Bildiğiniz gibi, Abhaz halkı bugün yaşamakta olduğu bölgede, tarihsel olarak tesbit edilmiş otokton bir halktır. Tabii güneydoğudaki Gürcüler için de kendi bölgelerine şamil olmak üzere bu tesbiti yapmak mümkündür.

En eski tarihi kaynaklardan itibaren, yazılı belgeler Abhaz halkının bu coğrafi bölgede yönetim kurduğunu, dönemin hukuki özelliklerini taşıyan devlet biçimlerini oluşturduğunu açık bir şekilde kaydetmektedir.

Coğrafi bölge olarak komşu olan Abhazya ve Gürcüstan'ın tarihsel ve kültürel beraberliği asırlar boyu sürmüştür. Başlangıçta her iki halk da Hıristiyanlığı benimsemişlerdir. Gürcü halkı ve yönetimi uzun süren bu Abhazlar ile ortak yönetimlerinden sonra 1801'den itibaren fiilen Çarlık Rusya'sının egemenliğine ve koruyuculuğuna girmiştir. Bu itibarla, Gürcüstan'ın tarihte yüzü ve istikameti sürekli olarak Rusya'ya dönük olmuştur.

Abhazlar'da ise durum farklı bir gelişim göstermektedir. Şöyle ki; Abhazya 1801 yılındaki Çarlık ordularının işgaline karşı etnografik ve kültürel yönden aynı kökten geldiği sabit olan Kuzey Kafkasya'daki halklarla birlikte Çarlık İdaresi'ne karşı bağımsızlık mücadelesi vermiştir. Kuzey Kafkasyalılar ile birlikte Çarlık İdaresi'ne karşı yürütülen bu mücadele 1864 ve 1874 sürgünlerine kadar devam etmiş ve Abhazya halkı önemli derecede insan kaybına uğramıştır.

Daha sonraki dönemlerde, özellikle Çarlık İdaresi'nin yıkılma ve Sovyet Devrimi'nin oluşumu sürecinde, Abhazya halkı bağımsızlık mücadelesine devam etmiş, Kuzey Kafkaslılar ile birlikte hareket etmesinin sonucu 1918'de kurulan Dağlı Halklar Cumhuriyeti'ne fiilen katılmıştır. Daha sonra SSCB'nin oluşmasını müteakip, Abhaz halkı 26 Mart 1921 tarihinde Gürcüstan ile eşit haklara sahip bir cumhuriyet olarak birliğe katılmak istediğini bir deklarasyon ile ilan etti. 28 Mart 1921 tarihinde bu deklarasyon Kafkas Bürosu tarafından alınan bir karar ile onaylandı. Aynı karar, 31 Mart 1921 tarihinde Lenin'e telgraf ile bildirildi. Ancak Abhazya halkı tarafından çekilmiş olan bu telgraf Lenin tarafından olumlu veya olumsuz bir şekilde cevaplandırılmadığı gibi devrimin ikinci adamı olan Stalin'in baskısı sonucu KPMK Kafkasya Bürosu tarafından alınan bir kararla Abhazya halkının eşit cumhuriyet olma önerisi red edilerek Gürcüstan ile özel bir federasyon sözleşmesi yapılması ve Abhazya ile Gürcüstan'ın ortak bir yönetim kurması karar altına alındı. Burada bir-iki konuyu vurgulamak zorundayız. Gürcüstan Devrim Konseyi 21 Mayıs tarihinde Abhazya Cumhuriyeti tarafından ilan edilen deklarasyonu kabul ettiğini bir beyanname ile açıkladı. (Ab.A.S.S.R. Hükümet Arşivi, Font 38, iş 74, s.176). Ayrıca Abhaz liderliği bu siyasal gelişmeyi kabul etmedi ve 1925'de kendi anayasasını hazırlayarak özel parlamentosunu kurdu ve bayrak sahibi oldu. Ancak 1926-27 yıllarında yapılan ve iki tarafın heyetlerinin katılımıyla yeni bir anayasa hazırlandı. Bu anayasa 1927 yılında Gürcüstan parlamentosunda onaylanarak

kabul edildi. Kabul edilen bu anayasanın 2. ve 3. maddelerine göre Gürcü-Abhaz federasyonu anayasal olarak kabul edilmekte idi. Fakat 1931 tarihinde bu anayasa da Stalin'in girişimleriyle uygulamadan kaldırılarak Abhazya'nın statüsü düşürüldü ve özerk bir cumhuriyet haline getirildi.

Ayrıca Gürcüstan Cumhuriyeti SSCB'ne katılırken gerek coğrafi olarak ve gerekse etnik yapı olarak Abhazya'yı ve Abhaz halkını Gürcüstan Cumhuriyeti'nden ayrı tuttu. Daha doğrusu ayrı olduğunu kabul ederek hareket etti.

SSCB'nin kuruluşundan beri, Abhazya ile Gürcüstan arasında mevcut olan siyasi statü mücadelesi çeşitli şekiller almak suretiyle ve değişik statülerle, Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar devam etti. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla, Gürcüstan Cumhuriyeti 1922 Anayasası'na döndüğünü ve üniter bir devlet olduğunu dünya kamuoyuna deklere etti ve BM'e katıldı. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi, Gürcüstan'ın Cumhuriyet olduğu dönemde ve Gürcüstan Anayasası'nda Abhazya bir suje olarak, bir yönetim olarak veya bir siyasi statü olarak yer almadığı için, Gürcüstan'ın 1922 Anayasası'na dönmesiyle, Abhazya'nın durumu da gerek hukuki ve gerekse siyasi bakımdan boşlukta kaldı. Abhazya yönetimi kendi statüsünün ne olacağı hususunun görüşülmesi için Gürcüstan yöneticilerine birkaç kez müracaatta bulundu. Ancak, Abhazya yönetiminin görüşme isteklerine, Gürcüstan yönetimi hiçbir şekilde yanıt vermedi. Bunun üzerine Abhazya yönetimi 23 Temmuz 1992'de bağımsızlığını ilan ederek, karşılıklı hukuksal durumlarını 12 Ağustos'ta görüşmek için Gürcüstan'dan talepte bulundu. Gürcüstan'ın ise Abhazya'nın bu talebine 14 Ağustos 1992 tarihinde, Abhazya'yı askeri bir hareketle işgal ederek yanıt verdi.

Abhazya halkı ve yönetimi, gerek hukuk açısından, gerekse siyasi nedenler bakımında savaşın başlamasına neden olmadı. Abhazya yönetimiyle ve halkıyla kendi topraklarına yapılan bir saldırıyı ve askeri işgali geri çevirmek amacıyla direnme savaşı verdi. Bunun sonucudur ki, püskürtülen Gürcü askeri güçlerine karşı hiçbir takip yapılmadığı gibi, göç etmeden ve savaşa katılmadan kalan Gürcüler'e karşı da, hiçbir eylem ve işlem yapılmadı. Esasen Abhaz yönetimi ve halkının, Gürcü halkıyla sorunu olmasından ziyade,

Gürcü yönetiminin Abhazya'ya karşı tarihi emelleri bu savaşa neden olmuştur.

Sıcak savaşın kısa sürede bitmesini müteakiben, taraflar çeşitli dönemlerde Uluslararası Kuruluşlar'ın temsilcilerinin gözetiminde barışı kurmak için görüşmelere başladılar. Bu görüşmelerin en önemlisi kanımızca 3-4 Eylül 1992 tarihinde yapılmış olan Moskova Görüşmeleri'dir. Çünkü, Moskova Görüşmeleri'nde, Abhazya yönetimi taraf olarak ve bir devletler hukuku sujesi olarak kabul edilerek görüşmeler sürdürülmüştür. Ne var ki, bugüne kadar bu barış görüşmelerinden olumlu ve somut bir netice almak mümkün olmamıştır. Gürcüstan Devleti'nin, Rusya Federasyonu ile ve BDT ülkeleri ile kurduğu dialoglar ve ikili ilişkiler sonucunda Abhazya'ya yoğun bir şekilde ambargo uygulanmasına başlanmıştır. Başlangıçta Çeçen savaşı nedeniyle konulduğu iddia edilen bu ambargolar yoğunlaşarak devam etmiş, Abhazya'nın ülke içi ve ülke dışı telefon görüşmelerinin bile kesilmesine kadar varıdırılmıştır. Bu ambargoları tek tek kısaca tanıtmak istiyoruz.

1. Abhazya'ya konulmuş olan ekonomik ambargo:

Gürcüstan Devleti'nin gerek dünya kamuoyu ve gerekse Rusya ve BDT nezdinde yapmış olduğu girişimler sonucunda Abhazya Cumhuriyeti ekonomik olarak dünyada ve komşularından tamamen tecrid edilmiş durumdadır. Bunun sonucu olarak Abhazya kendi ürettiği veya üretebileceği yeraltı ve yerüstü hiçbir ekonomik kaynağını dışarıya gönderme imkanına sahip olamamaktadır. Örneğin; bugün Abhazya için en verimli geçim kaynağı olan narenciye ürünlerini hemen bitişindeki Soçi pazarına götürüp satma imkanını dahi elde edememektedir. Ayrıca bu ekonomik ambargonun sonucu olarak, Abhazya halkı ve Cumhuriyeti için hayati ehemmiyeti haiz olan hiçbir gıdayı, ilacı, giyim eşyasını dışarıdan getirememektedir. Bunun sonucu olarak yerinde bir tabirle Abhazya açlığa mahkum edilmiş bir durumdadır.

2. Ulaşım ambargosu:

Birinci paragrafta ifade ettiğimiz gibi, Abhazya halkı şu anda ölümcül bir hastalığa yakalanmış olsa bile karayolu, havayolu ve denizyolu ile ülke dışına giderek tedavi olma imkanına sahip değildir. Karayolu sınırları tamamen askeri kontrol altına alındığı gibi Abhazya Cumhuriyeti'ne ait olan limanlar da

ambargo altındadır. Bu durum ise Abhazya için ulaşım yolları açısından tamamiyle dış dünya ile kopuk bir durum yaratmıştır.

3. İletişim ambargosu:

Abhazya Cumhuriyeti'nin bugün dış dünya ile hiçbir şekilde telefon, mektup, telgraf gibi iletişim araçlarından doğrudan yararlanma imkanı söz konusu değildir. İnsanların gerek Abhazya'nın dışında ve gerekse dışarıdaki insanların Abhazya toprakları içerisinde kalan yakınlarına ulaşması doğrudan ve yasal yollarla mümkün olamamaktadır. Ancak Moskova aracılığı ile veya dolaylı yollarla haberleşme sağlanması imkan dahilinde olabilmektedir.

4. Seyahat özgürlüğüne ambargo:

Bilindiği üzere Abhazya Cumhuriyeti ve bu Cumhuriyetin ulusunu teşkil eden Abhazya halkı dört yıllık bir zamandan beri Gürcüstan Devleti ile her türlü fiili, hukuki, ekonomik ve sosyal olarak ilişkilerini kesmiş durumdadır. Bu keyfiyeti Gürcüstan Devleti de bütün görüşme ve yazışmalarda da kabul etmektedir. Durum bu merkezde olduğu halde Abhazya Cumhuriyeti vatandaşının herhangi bir belge, kimlik ve pasaport ile Abhazya dışına gitme şansı yoktur. O kadar ki, başka cumhuriyetlerin tabiyetinde olup aynı pasaportu taşıyan insanların yasal hakları Abhazyalılar için mümkün olmamaktadır. Kısaca burada haksız ve çifte standarda dayalı bir uygulama söz konusu olmaktadır. Keza başka ülkelerden Abhazya'ya gitmek isteyen insanların bu ülkeye yönelik olarak her türlü seyahat hak ve özgürlükleri kısıtlanmaktadır, hatta imkansız hale getirilmiştir.

5. Uluslararası insani yardım ambargosu:

Gürcü-Abhaz savaşı başladığı günden beri başta Türkiye olmak üzere, devletler ve uluslararası yardım kuruluşları Gürcüstan Devleti'ne insani yardım adı altında her türlü gıda, ilaç, giyecek vs ekonomik yardımları yapmaktadır. Ne var ki bu yardımlardan bugüne kadar Abhazya Cumhuriyeti ve halkı hiçbir şekilde yararlandırılmamıştır. Oysa ki en az Gürcüstan'daki insanlar kadar savaşın tüm yıkımını kendi ülkesinde yaşayan Abhazya'daki insanların da bu yardımlara ihtiyacı vardır. Fakat Gürcüstan'ın tek taraflı ve avantajlı durumda olan konumu bu yardımların Abhazya'ya ulaşmasını kesin olarak engellemektedir. O kadar ki, Türkiye'de yaşa-

yan Kafkas kökenli insanlarımızın ve Devletimizin katkısı ile Abhazya'ya gönderilen insani yardımların yarısı dahi Gürcüler tarafından alıkonmuştur.

6. Diplomatik ve hukuki ambargo:

Abhazya Cumhuriyeti'nin kendisini uluslararası devletler, sivil toplum örgütleri, siyasi ve ekonomik kurul ve kuruluşlarda temsil hakkını elde edemediği için, uluslararası platformlarda bütün avantajlar Gürcüstan Devleti'nin lehine işlemektedir. Bunun sonucu olarak kaleme alınan bildirimler, yapılan yazışmalar ve ortaya konan hukuki değerlendirmelerde tek tarafılık söz konusu olmakta ve Abhazya'nın yasal ve meşru hakları hiçbir şekilde uluslararası platformlarda gündeme gelememektedir.

Bu durumuun çarpıcı bir sonucunu göçmenlerin geri dönüşünde ve göçmen nedeniyle alınan yardımlarda ve bu yardımların paylaşılmasında açıkça görmekteyiz. Şöyle ki; Gürcüstan Devleti dramatik bir şekilde mülteciler sorununu, daima gündemde tutarak iki önemli sonucu elde etmektedir. Bunlardan birincisi mülteciler nedeniyle insani yardımı alabilme imkanını elde etmesi, diğeri de sürekli olarak Abhazya ile barışın kurulmasını mülteciler sorunlarına endekslemek suretiyle Abhazya Cumhuriyeti'ni barış istemeyen uzlaşmaz bir tutumda göstermek gibi. Oysa ki, Abhazya Cumhuriyeti mülteci mübadelesi konusunda taraflar arasında ve gözlemcilerin nezaretinde yapılan tüm görüşmelerde, varılan sonuçları miktar olarak anlaşmalarda tesbit edileni çok aşan bir şekilde mülteciler sorununa olumlu ve sıcak bakmakta ve uygulamayı da bu şekilde yapmaktadır. Örneğin; bugüne kadar anlaşmaların üzerinde olmak üzere Abhazya'ya geri dönen mülteci sayısı 100 bine yaklaşmaktadır. Ne var ki, Abhazya Cumhuriyeti yukarıda değindiğimiz nedenle bu durumu dış dünyaya yansıtamadığı gibi, fevkalade bir şekilde ekonomik olarak müzayaka içerisinde olmasına karşın 100 bin kişilik geriye dönen mülteciye karşılık uluslararası devlet ve kuruluşlardan hiçbir şekilde insani yardım alamamaktadır.

Abhazya Cumhuriyeti'ne ve Abhazya halkına uygulanan bütün bu ambargolara objektif bir şekilde yaklaştığımızda bazı gerçekler karşımıza çıkmaktadır.

A) Abhazya halkına uygulanan bu ambargolar, tarafların halihazırdaki konumlarına ve taraf olma kabullerine uygun değildir.

B) Bu ambargoların uygulanmasında, objektif uluslararası hukuki bölgeler, devletlerüstü bölgeler ve uygulama anlaşmaları Gürcüstan Devleti'nin tek taraflı müsamaha görmesi nedeniyle tarafgirane bir politik yol izlenmektedir.

C) Abhazy Cumhuriyeti'nden, uluslararası hukuk kurallarına ve devletlerarası anlaşmalara, ayrıca taraflar arasındaki görüşmelere aykırı olarak insan hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakılması, yaşama hakkının zorla elinden alınması, açlığa mahkum edilmek suretiyle gayrimeşru bir şekilde barışa zorlanması Gürcüstan ile yapılacak barışı hızlandırmayacak, aksine daha da uzamasına neden olacaktır. Ayrıca bir halkın açlığa mahkum edilerek barışa zorlanmasına, izin ve icazet veren uluslararası bir yasal belge, bir hukuki metin, bir teamül ve anlayış yoktur. Böyle bir uygulama da söz konusu olamaz. Bunun yanında bu ağır koşullar altında tesis edilecek bir barışın kurulsa bile, adil ve kalıcı olacağını iddia etmek mümkün değildir.

Abhazy ile Gürcüstan arasındaki savaşın ve politik, hukuksal krizlerinin analizini özet bir şekilde sizlere sunmaya çalıştık. Bugün barış görüşmelerinden yukarıda temas ettiğimiz nedenler ile olumlu bir sonuç alınamamaktadır. Ayrıca, Abhazy Cumhuriyeti ve halkının gerçek durumu da yukarıda ifade etmeye çalıştığımız gibidir. Biz mevcut prob-

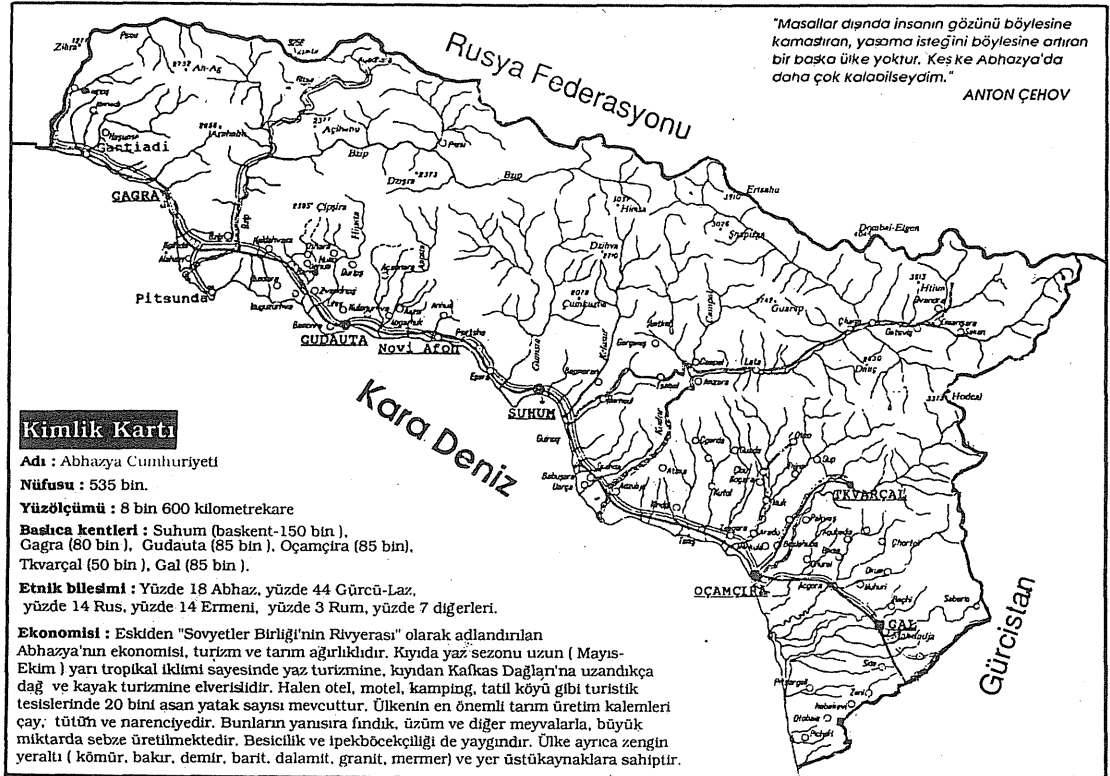
lemleri ve sebeplerini mümkün olduğu ölçüde objektif olarak sizlere ulaştırabildiğimize inanıyoruz.

Bizler inanıyoruz ki, Gürcüstan Devleti'nin iyi niyet göstermesi halinde, Abhazy ile Gürcüstan arasında da, Çeçenistan ile Rusya Federasyonu arasında olduğu gibi, bir saldırılmazlık anlaşması, öncelikle imzalanabilir. Bu anlaşma ile taraflar askeri güce başvurmadan aralarındaki sorunları barışçı yollar ile çözmeyi garanti edebilirler. Garantörlüğün teminat altına alınabilmesi, bölge devletlerinin, AGİT'in ve BM'in himayelerinde oluşturulacak birimler ile sağlanabilir.

Bütün bunların yanında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan yedi milyonu aşkın Kafkaslı adına sizlerden Abhazy'daki mevcut bu acil ve haksız durumun, insan hak ve özgürlüklerine ve yaşam hakkına uygun olarak düzeltilmesi konusunda, ilgili devletler nezdinde teşebbüse acil olarak geçmenizi, adil ve kalıcı bir barışın kurulmasında sahip olduğunuz tarihi, siyasi ve kültürel bilincin ışığı altında etkili insaiyatifinizle yardımcı olmanızı diliyoruz.

Saygılarımızla,

Kafkas-Abhazy Dayanışma Komitesi
adına, başkan
Dr. Cemalettin Ümit

Dönüş Sorunu UNPO'nun Gündeminde

Birleşmiş Milletler'de temsil edilmeyen "devletsiz" toplumların uluslararası kuruluşu olan Temsil Edilmeyen Halklar ve Uluslar Örgütü (UNPO) Genel Kurulu, Dünya Çerkes Birliği'nin başvurusunu benimseyerek, Çerkeslerin sorununa uluslararası kamuoyunun dikkatini çekti. 15-19 Temmuz 1997'de toplanan UNPO Genel Kurulu 5. Toplantısı'nda alınan kararı okuyucularımızın bilgisine sunuyoruz. 19 yüzyıl ortalarında anayurtlarından sürgün edilen Çerkeslerin, soykırıma uğradığı ve başta anayurda dönüş hakkı olmak üzere tarihsel haklarının tanınması gerektiği konusunda Adıgey Cumhuriyeti'nde yürütülen çalışmalar sonucu Adıgey Parlamentosu bu konuda önemli kararlar almış ve "Dönüş Yasası"nı onaylamıştı. UNPO'nun bu kararı ile soykırım ve dönüş sorunlarının uluslararası alanda da tanınması doğrultusunda önemli bir başarı kazanılmış oldu. Bu tarihsel kararı alan UNPO'yu ve kararın alınmasında katkısı olan herkesi kutluyoruz.

Temsil Edilmeyen Halklar ve Uluslar Örgütü
5. Genel Kurul
5. Oturum
Otepaa, 15-19 Temmuz 1997
Genel Kurul Kararı 1

U n r e p r e s e n t e d
N a t i o n s a n d P e o p l e s
O r g a n i z a t i o n

Çerkes Ulusunun Durumu Üzerine Karar

Genel Kurul,

Dünya Çerkes Birliği temsilcisinin

Çerkeslerin bir kısmının Rus-Kafkas Savaşları'nda imha edildiği ve sağ kalanların %90'ının Türkiye, Ürdün ve Suriye'ye sürgün edildiği;

Ulusun uzun bir süre soykırım ile karşı karşıya kaldığı;

Gurbette yaşayan Çerkeslerin kendi dil, kültür ve kimliklerini korumada zorluk çektiği;
konusundaki raporunu dinlemiştir.

Bu nedenle UNPO,

Rusya Federasyonu ve uluslararası topluluğa, 19. yüzyılda Çerkes ulusuna soykırım yapıldığını kabul etmeleri ve Çerkes halkına sürgün ulus statüsü verilmesi çağrısını yapar.

Rusya Federasyonu'na, Çerkeslerin hem Rusya, hem de yaşadıkları ülke vatandaşlığı olmak üzere çifte vatandaşlık hakkı verilmesi çağrısını yapar.

Rusya Federasyonu'na, Çerkes halkının kendi tarihsel topraklarına dönebilme garantisi vermesi çağrısını yapar.

Abhazya'da Barış: Kim için?

Ankara'da faaliyet gösteren Birleşik Kafkasya Konseyi Derneği'nin yayınlamakta olduğu aylık haber bülteninin Temmuz-Ağustos-Eylül aylarını kapsayan 14. Sayısında, Prof.Dr. Anıl Çeçen imzasıyla "Abhazya'da Barış" başlıklı bir yazı yayınlandı. Abhazya ve Gürcüstan temsilcileri arasındaki görüşmelerin devam etmekte olduğu bir aşamada yayınlanan bu yazıda, Abhazya'nın Gürcüstan'a bağlı bir özerk bölge olarak kalmasını öngören bir "barış" anlaşması öneriliyordu. Söz konusu bültenin aynı sayısında, Çvneburu dergisi tarafından Gürcüstan Parlamentosu Başkanı Zurab Jvania ile yapılan bir söyleşiye de yer verilmesi anlamlıydı. Jvania, söyleşide, "ayrılıkçılar [Abhazya yönetimi] görüşmeler yoluyla isteklerimizi kabul etmezlerse silahlı kuvvetlerimiz gereğini yapacaktır" diye Abhazya'yı tehdit ediyordu. Bu koşullar altında yayınlanan "Abhazya'da Barış" yazısına Türkiye'deki tüm Kafkas derneklerinin destek verdiği Kafkas-Abhazya Dayanışma Komitesi ile Dünya Abhaz-Abaza Halkları Kongresi Yönetim Kurulu üyeleri tepki göstererek Birleşik Kafkasya Konseyi Derneği'ne kınama mesajları gönderdiler. Her iki mesajı okuyucularımızın bilgisine sunuyoruz.

Birleşik Kafkasya Konseyi Başkanlığı'na,

Dünya Abhaz/Abazin Halkları Kongresi Yönetim Kurulu

Türkiye Üyeleri'nden Duyuru

Konsey'inizin üç aylık haber bülteninin 14 sayılı son sayısında Prof. Anıl Çeçen imzası ile (Abhazya'da Barış) başlığı altında bir yazı yayınlanmıştır.

Bizler, Kongre Yönetim Kurulu Üye'leri olarak yazıyı dikkatle inceledik. Sayın yazarın dile getirdiği barış şartları bizim görüş açımıza asla uymadığı gibi, Abhazya'nın bilebildiğimiz kanaatlerini ve gerçeklerini asla yansıtmamaktadır.

İfade edildiği gibi Abhazya gerçeğine tamamen ters düşen değerlendirmelere tek tek cevap vermenin lüzumsuzluğuna inanıyoruz. Ancak bir-iki gerçeği de dile getirmekte fayda görüyoruz.

1. Yazının giriş kısmında taraf olarak gösterilen Abhazya'nın yetkili temsilcilerinin kimler olduğunu bilmek mümkün değil. Hayal mahsulü de olsa hiç bir Abhaz'ın, Abhazya Temsilcisi'nin böyle bir metne yan çıkması, altına imza atması düşünülemez.

2. Abhazya tarihinin hiçbir devrinde Gürcü toprağı olmamıştır. Abhazya tarihinin hiçbir devrinde bir başka ulusun buyruğunda yaşamamıştır.

Gürcüstan'ın saldırısı ile başlayan son savaşta Abhazlar atayurtlarını/anayurtlarını ve onurlarını savunmuşlar ve korumuşlardır.

3. Bugün gelinen noktada, Abhazya de facto olarak bağımsızdır. Bundan sonrasının hangi anlaşma şartlarıyla hangi şekilde bir çözüme bağlanacağı tarafların karşılıklı görüşmelerle varacakları neticelerle belirlenecektir.

Ancak bunun ne olacağını, ne olabileceğini yetkili Abhaz temsilcileri tayin edecektir. Ama bizim görebildiğimiz kadarıyla, bu, adı geçen yazıda belirtildiği gibi Abhazya'yı Gürcüstan'ın kucağına atacak bir otonomi anlaşması asla olmayacaktır.

Gürcüstan'ın Abhazya'da bozduğu bütün dengeleri de daha da altüst edecek böyle bir anlaşmayı Kafkas kökenli bir yazarın düşünmesini hayretle ve esefle karşılıyoruz.

4. Abhazya dün Abhazlarındı. Bugün yine Abhazlarındır. Yarın da Abhazların kalacaktır.

Gürcüstan insan haklarına saygılı ve dayalı kendisi için geçerli bulduğu demokratik hakları başkaları için de ister ve kabul ederse inanıyoruz ki müzakere masasında bir anlaşma zemini bulunacaktır.

Ancak bu hiçbir zaman Sayın Anıl Çeçen'in "Barış ve İşbirliği Protokol Taslağı"nda dile getirdiği tarzda olamaz ve olmayacaktır.

Konsey'inizin bülteninde yayınlanan bu yazının tarafınızdan gereği gibi incelenip değerlendirilmediği kanısındayız. Aksi halde böyle bir yazının yayınına müsaade etmeyeceğiniz kanaatini muhafaza etmek istiyoruz.

Görüş bildirirseniz seviniriz. Bilvesile derin saygılarımızı sunarız.

Kongre Yönetim Kurulu Üyeleri

Erol Kılıç, Mali Müşavir

Recep Yılmaz, Avukat

Cemalettin Ümit, Doktor

Abhazyada Barış: Nasıl?

25.9.1997

Birleşik Kafkasya Konseyi Başkanlığı'na,

Konseyinizin Temmuz-Ağustos-Eylül Aylık Haber Bülteni'nde yayınlanmış olan ve Prof.Dr.Anıl Çeçen tarafından hazırlanmış olduğu anlaşılan "Gürcüstan ve Abhazyaya Arasında Barış ve İşbirliği Sağlanması için Protokol Taslağı" isimli yazı hakkındaki düşüncelerimizi sizlere önemle iletiyoruz.

A. Bu yazının içeriğine, Kafkas-Abhazyaya Dayanışma Komitesi ve bu Komite'ye vücut veren 60'ı aşkın dernek adına kesin olarak katılmadığımızı, katılmamızın da hiçbir şekilde mümkün olmadığını, aşağıdaki sebeplerden dolayı açık ve kesin bir şekilde ifade ediyoruz.

I) Abhazyaya Cumhuriyeti, Gürcüstan ile yapılmakta olan barış görüşmelerinde, baz alınacak şekilde bir statünün hazırlanması için gerek Komite'miz kanalı ile, gerekse doğrudan olarak, şimdiye kadar hiçbir şahıs ve kuruluşa öneride bulunmamıştır.

II) Kafkas-Abhazyaya Dayanışma Komitesi olarak bugüne kadar izlediğimiz politika, statü belirleme konusunun Abhazyaya Devleti'nin sorunu olduğu şeklindedir. Biz diaspora adına, Komite olarak onların belirleyeceği politikayı izleyeceğimizi sürekli olarak deklere etmiş bulunmaktayız. Zaman zaman kendi aramızda belirli dostlar ile konuyu sohbet halinde tartışmaktayız. Ancak, hiçbir şekilde bu yazıda öngörüldüğü gibi bir statü çalışmasına Komite olarak angaje olmadık.

III) Bu nedenle, biz de, Komite olarak herhangi bir kişi veya kuruluşa, böyle bir çalışma yapmasını önermedik.

B. Yapılan çalışmada, niyet ne olursa olsun, önemli değildir. Ancak bu çalışma, Abhazyaya Cumhuriyeti'nin statüsünü 1931'de verilmiş olan otonomi durumundan çok daha gerilere götürmektedir. Bunu anlamanın ve istemenin imkanı yoktur. Gerekirse konu tek tartışılır.

C. Yapılan çalışmada sosyolojik olarak, tarihsel olarak ve özellikle gelinen noktada,

Abhazyaya halkının hiçbir şekilde tanınmadığı veya dikkate alınmadığı ortaya çıkmaktadır.

D. Uğruna binlerce kişinin öldüğü bir özgürlük savaşının sonunda, böyle bir statüyü Abhazyaya halkına reva görmek, onları yeniden Gürcüstan'a kesin ve mutlak bağımlı kılmayı önermekle eşit olacaktır. Diaspora olarak buna bizim hakkımız yoktur.

E. Kaldı ki, böyle bir önerinin yapılması, barış görüşmelerini olumsuz yönde etkileyecek, Abhazyaya tarafına zaaf getirecektir. Bu nedenlerle, bu çalışmaya ve çalışmanın içeriğine katılmadığımızı bir daha ifade ediyoruz.

Yayınlanmasına gelince:

Bilebildiğimiz kadarı ile, Abhazyaya konusunda Türkiye'de yaşamakta olan Kafkas orijinli insanlar fikren bir birlik içerisinde dirler. Abhazyaya ile ilgili çalışmaları sürdürmek üzere, Kafkas-Abhazyaya Dayanışma Komitesi'ni kurdular. Birleşik Kafkasya Konseyi'nin de bu birlik ve beraberlik içerisinde olduğunu düşünmekteyiz. Bu duruma göre, böyle bir çalışmanın, içeriğinin, getirip götürüleceği hesaplanmadan, doğru olup olmadığı tartışılmadan, Komite'ye herhangi bir bilgi verilmeden kamuoyuna yayın yoluyla açıklanmış olmasını kesin olarak tasvip etmiyoruz. Bu tarz bireysel ve keyfi davranışlarının da toplumumuza zarar getireceğine kesinlikle inanıyoruz. Hele, böyle, bir halkın özgürlüğü ve hayatı ile ilgili konularda çok hassas davranılmasının zaruriliğini özellikle ve önemle hatırlatmayı zorunlu buluyoruz.

Bu olumsuzlukları giderecek olan tavır ve tutumların acilen sözlü ve yazılı olarak en kısa zamanda kamuoyumuza duyurulmasını bekliyoruz.

Saygılarımızla,
Kafkas-Abhazyaya Dayanışma Komitesi
adına, Başkan
Dr. Cemalettin Ümit

Ulusal Politikada Çılgınlığın Son Sınırı

Sergey Pletnev

Dergimizin düşünce ve tartışma platformu olan Xase/Aydgılara sayfalarımızda Kafkasya'da devam eden bir tartışmaya yer veriyoruz. İlk yazı, Moskova'da yayınlanmakta olan *Megapolis Kontinent* dergisinde (1997, no.14) Sergey Pletnev'in "Ulusal Politikada Çılgınlığın Son Sınırı" başlıklı yazısı. Bu yazıda tarihsel gerçekleri göz ardı eden Pletnev, Adıgey Cumhuriyeti'nde Adıgelerin oranının neden %22 olduğu sorusunu yanıtlamak yerine, nüfusun sadece %22'sini oluşturan Adıgelerin haklarının "fazlalığı"ni çılgınlık olarak niteliyor. Bu yazıya bir yanıt, Adıgey Ulusal Müzesi Müdürü Abrec Almir'den geldi. Abrec Asım, Maykop'da yayınlanmakta olan *Xabze* gazetesinde yer alan yazısında şovenizmin çirkin yüzünü teşhir ediyor.

Adıgeceye çeviren: Vunoroko Mir
Türkçeye çeviren: Çetaw İbrahim

Son yıllarda ulusal politik yaşamımızda görülen bazı olaylar Guinness Rekorlar Kitabı'na girecek niteliktedir. Ne yaptığını bilmez bazı şaşkınların Rusya Anayasası'na Adıgey'i ayrı bir ulusal cumhuriyet olarak yazdırmış olmaları bu enteresan kitabın bir sayfasında yer almalarına yetecek gibidir. Çünkü bu ülkede yaşayan Adıgelerin genel nüfusa oranları sadece %22'dir. Adıgelerin ulusal devlet olmalarıyla da bu ülkede yaşayan Rusların durumu ciddiye kazanmıştır.

Adıge Özerk Bölgesi'nin Cumhuriyet olması Sovyetler Birliği'nin dağıldığı 1991 yılının sonbaharına rastlamaktadır. O günlerde Komünist Partisi'nin ülke sekreteri olan Aslan Carım'ın bu işin gerçekleşmesinde büyük çabası görülmektedir. Rusya'nın kendini zorlukla yönettiği ve bu tür girişimlerin sonunun nereye varacağını hesaplayamadığı bu dönemi fırsat bilen Carım, ulusal cumhuriyeti kurma işine girişmiştir. Ancak anlayamadığım şey, devlet adamlarımızın 1993 yılında bu girişimi nasıl uygun bulup yasal dayanak sağlamış olmalarıdır. Rusya Devlet Başkanı ile Başbakanı'nın sezileri ve devlet adamı nitelikleri neredeydi acaba o günlerde? Azıcık politikadan anlayan ve Kafkasya hakkında bir nebze bilgisi olan birinin bu girişimin sonunun nereye varabileceğini kestirmesi hiç de zor olmazdı sanırım.

Adıge'de hiç Adıge bulunmayan ilçeler vardır. Maykop ve Ceç rayonları ile Maykop kenti bunlardır. Bu yerler zamanında ulusal yapıları hiç dikkate alınmadan salt ekonomik nedenlerle Adıge'ye dahil edilmişti. Ülke bir Adıge devletine dönüştürülünce nüfusun %90'ı Rus olan bu bölgelerin insanları bu girişime karşı çıkmış ve Krasnodar Eyaleti'nde kalmak istediklerini beyan etmişlerdi. Kafkasya'nın bir bölgesinde daha barış ve huzurun bozulma tehlikesi baş göstermişti. Ancak doğrusunu söylemek gerekirse, Rusların bu hoşnutsuzluklarının boyutlarının büyük ölçülere ulaşması da Aslan Carım'ın çabaları sayesinde önlenmişti.

Carım, Dudayev gibi bağımsızlık bayrağı açmamıştı. O yavaş yavaş, ama sağlam adımlarla altı yıldır hedefine doğru ilerlemektedir. "Uysal kuzu iki koyundan beslenir", derler. Bu söz Carım için söylenmiş gibidir. O ülkesinde Adıgelerin nüfuslarını arttırıp Rusların pastadan alacakları payı azaltmak şeklinde uyguladığı ulusal ayrımcılık politikası için Rusya bütçesinden

para almaktadır. Zira Adıgey'in ulusal arma-sındaki sofranın ayaklarının dibinde kendine yer bulabilen "RF" harflerinin anlamı Adıgey'in Rusya'nın bir parçası olduğunun sembolü olmayıp, sadece Adıgey'in Rusya bütçesinden para almasının bir yoludur.

Adıgey'in ayrı bir cumhuriyet olması için referandum yapılmamıştır. Bu nedenle de bugünkü Adıgey Cumhuriyeti tüm ülke halkının ortak bir devleti olmayıp sadece bir "Adıge diktatörlüğü"dür. Tek amacı da devletin isminden olmayan halkların, yani Rusların, haklarını kısımdır. Bu güne kadar bir referandum yasa-sının çıkmamış olması da tesadüfüdür. Zira tüm Adıgeler ve onların yöneticileri böyle bir yasanın çıkmasının cumhuriyetin sonu olacağını da gayet iyi bilmektedirler. Çünkü bu ülkede çoğunluk olan Ruslar, Rusya ile aralarına bir sınır koymayı asla istememektedirler. Açık olan şey şu ki, Adıge yöneticileri iktidarlarının kısa sürede sona ermemesi için ülkede çoğunluk olan Rusların azaltılması çarelerini arayacaklardır. İdeologlar her ne kadar dostluğun, kardeşliğin ve çok uluslu devletin tatlı şarkılarını mırıldanıyorsa da, azınlık halkların yönetimindeki bu tür cumhuriyetlerde Rus halkın durumu hiç de iç açıcı değildir.

Adıgey'de ulusal ayrımcılığın, halklar arası düşmanlığın ve ırkçılığın yasal temelleri hazırlanmıştır. Adıgey Anayasası'nın 15. Maddesi, Adıge olmayanların haklarını azaltmak suretiyle Rusya Anayasası'na ve kanunlarına aykırı hükümler içermektedir.

Ülkede yaşayan halklar anayasa ile iki kategoriye ayrılmışlardır. Birinci kategoride "kendi kendini yöneten Adıge halkı" vardır. İkinci kategoridekiler ise isim verilmeyerek "tarihi nedenlerle bir araya toplanmış insan topluluğu" olarak nitelendirilmiştir.

Göçmenlerle ilgili yasada, çeşitli ülkelerde yaşayan Adıgelerin hakları, Adıgeyde doğup başka ülkelerde yaşamakta olan Rusların

haklarından daha üstün tutulmuştur. Hazırlanan Dönüş Yasası'na göre ise Türkiye, Suriye ve Ürdün'de yaşayan Adıgeler serbestçe

Adıgeye yerleşebileceklerdir. Yasa ile onlara diğer halkların mensuplarına tanınmayan ayrıcalıklar verilmiştir. [“Dönüş Yasası”nın tam metni *Nart*'in ikinci sayısında yayınlanmıştır.]

Parlamentelerin seçimi ile ilgili yasada bir Adıgenin oyu diğer halklardan olan üç kişinin oyu ile eşit tutulmuştur. Parlamentoda Adıge milletvekillerinin fazla oluşu nedeniyle ulusal ayrımcılığı içeren yasalar hızla geçmektedir. Cumhurbaşkanı'nın seçimi ile ilgili yasaya göre Adıgece bilmeyenler Cumhurbaşkanı seçilemeyeceklerdir. Bunun anlamı Adıge olmayanların ebediyen başkan seçilemeyecekleridir.

Bu yıl Adıgey'de yapılan başkanlık seçimleri bir yerel demokrasi örneği olup, bir benzerini sadece Çeçenistan'da görmek mümkündür. Başkanlık için tek Rus aday Vladimir

Adıgey'in ayrı bir cumhuriyet olması için referandum yapılmamıştır. Bu nedenle de bugünkü Adıgey Cumhuriyeti tüm ülke halkının ortak bir devleti olmayıp sadece bir "Adıge diktatörlüğü"dür. Tek amacı da devletin isminden olmayan halkların, yani Rusların, haklarını kısımdır. Bu güne kadar bir referandum yasa-sının çıkmamış olması da tesadüfüdür. Zira tüm Adıgeler ve onların yöneticileri böyle bir yasanın çıkmasının cumhuriyetin sonu olacağını da gayet iyi bilmektedirler.

Lednev, Rusya Yüksek Mahkemesi'nin de kararına rağmen Adıgey Merkez Seçim Komisyonu'nca seçime sokulmamıştır. Seçimler bu şekilde bir tek Rus aday dahi olmaksızın yapılmıştır. Adıgey Parlamentosu'nda V.Lednev'in adaylığını destekleyen gurubun lideri olan milletvekili Natalya Kovalova'ya tereddütsüzce ve utanmasızca "Rusların aday olamayacakları" söylenmiştir. Söylendiği gibi de olmuş, "iç savaş istemiyorsanız Carım'ı seçersiniz" gibi sloganlarla insanlar korkutularak Carım seçtirilmiştir. Hiç şüphe yok ki bu seçimlerin sonucu yasal değildir. Ülkedeki ulusal poli-

tika nedeniyle de başka bir sonucun elde edilmesi mümkün değildir. Hal böyle iken Rusya Yüksek Seçim Komitesi seçimleri geçerli sayarak Adıgey'e kendi devletini kurmasında bir adım daha arttırmıştır.

Bugün için Adıgey yöneticilerinin belli başlı amaçları şunlardır.

1. Cumhuriyetin kendi hükümetini oluşturmak.

2. Krasnodar Eyaleti ile aralarında sınır değişikliği yaparak Adıgey'i Abhazya, Karaçay Çerkes ve Khabardey Balkar ile birleştirmek.

3. Nüfusları, genel nüfusun %6'sını geçmeyen Kıyıboyu Şapsığlarına özerklik verilmesini sağlamak.

4. Kafkas Savaşları'nın dağlılara getirdiği felaketi kan davası haline getiren Dağlı Halklar Konfederasyonu gibi örgütleri desteklemek. Adıgey'in amacı komşu Krasnodar Eyaleti'nden toprak koparıp sonra Rusya'dan ayrı bağımsız bir devlet olmaktır.

Hal böyle olunca bu ülkede yaşayan Rusların geleceğini tahmin etmek hiç de zor değildir. Bugün ülke yöneticilerinin %70'e Adıgedir. Bunlarla görünmez gizli bağları olanları da hesaba katarsak bu oran %100'lere ulaşmaktadır. En kötüsü ise özelleştirmenin yapıldığı şeklidir. Bu uygulama ile Rus halkının emeği ile kurulmuş olan fabrikalar ve işletmeler Adıge yöneticilerin ve onların yakınlarının özel mülkü haline getirilmiştir. İlginç olan, Rus rayonlarında bile Ruslar Adıgelelerin uşağı haline getirilmiştir. Cumhuriyette, Federal bütçenin desteği ile yaşayan iki yüksek öğrenim kurumunda da Rusların sayısı gittikçe azalmaktadır. İleride bu kurumlar Cumhuriyet bütçesi ile yaşar hale geldiklerinde hiç Rus öğrenci barındırmayacakları da aşikardır. Rus öğrenciler artık ülkeyi terk etmeye başlamışlardır. Bunun sonucunda Adıgelelerin nüfusları %50'yi aştığında, referandum yasası da çıkarılıp, ülke Rusya'dan ayrılacaktır. Anayasa hazırlanırken Yeltsin'in yapmak istediği şey de buydu herhalde; eğer buysa Başkan'ın isteği olmuştur. Kafkasya'da yaşayan Ruslar dağlıların eline tutsak verilmiştir. Açıktır ki bu durum Rusya'nın dağılması ile sonuçlanacaktır. Küçük cumhuriyetlerin, nüfusları üçte bir oranını bile geçmeyen üstün halklarının kendi devletlerini kurmaları halinde diğerleri ne yapacaktır? Rusya neyi beklemektedir? Anlaşılmayan ise Rusya yöneticilerinin olup bitenleri bilerek mi hazırladıkları, yoksa Rusya'nın dağılma döneminde akıllarını mı yitirdikleridir. Her neyse yürürlükteki bu politika ile Kafkasya'da Ruslara uzun süre yaşam hakkı kalmayacaktır.

Şovenizmin Yanlış Hesabı

Abrec Almir

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra onun enkazı üzerinde Rusya Federasyonu ve diğer komşu cumhuriyetlerin kurulmasıyla birlikte tüm politikacı, bilim adamı ve gazeteciler ağız birliği etmişcesine, Rusya'nın yeni dönemde belli başlı ve tutarlı bir Kafkasya politikası olmadığını söylemektedirler. Peki bunun sebebi nedir acaba? Kafkasya konusundaki bilgisizlik mi? Diplomatik sebepler mi? Eğer bu soruların cevabını "hayır" olarak seriyorsak, bu güne kadar bu enteresan ülke üzerine yazılan yazmış aydınların günahını alıyoruz ve onların gönüllerini incitiyoruz demektir.

Kütüphane, enstitü ve müzelerde Kafkas halklarının tarihi, kültürü ve arkeolojileri üzerine yazılmış büyükçe kitaplar ve 19. Yüzyılda bu bölgede bulunmuş Rus edebiyatçıların klasikleşmiş eserleri tozlu raflarda araştırmacıları ve ilgilenenleri beklemektedir.

Tiflis'ten Piyatigorsk'a atlı arabayla giden o zamanın aydın ve sanatçıları ilginçtir ki, Kafkasya'yı günümüzün telefon ve kameralarla donanmış aydın ve gazetecilerinden daha iyi anlayabiliyorlardı. Ve salt anlamakla kalmayıp, kalemlerini akıllıca ve ustalıkla da kullanarak eserler veriyorlardı. Merhameti ve doğruluğu ilke edinmiş olan bu büyük Rus şairlerinin kaleminden aşağıdaki satırlar dökülüyordu:

*Kafkas! Uzaktaki diyar!
Özgürlüğün onuru!
Senin de şansın yok,
Kanlı savaşla yüz yüzesin!
Kara bulutların altındaki,
Mağaralar, sarp kayalıklar!
Övgü, altın ve ziynetin parıltıları
Size de esir edebilecekler mi acaba?*

Kafkas'ta yanan ateşi ve özgürlüğü için savaşan insanları gören şair, tanrının kendisine verdiği akıl ve yeteneği utanma, onur gibi insanlığın yüce değerlerini de şiar edinecek kullanmıştır. Aynı şair daha sonra Kaf-

kas'ı ateşe veren zalimin zulmüyle hayatını yitirmiştir.

Birilerine nasihat vermek istemiyorum, ki bunun bir yararı da olmayacaktır. Ancak, öncelikle şuna dikkat çekmek istiyorum. Nüfusu itibarıyla küçük veya büyük olsun, bir ulus üzerine toplu bir değerlendirme yapılacaksa, öncelikle o ulusun tarihini iyi incelemek gerekir. O ulusun uğradığı tarihi haksızlıkları ve bunların sorumlularını da ortaya çıkardıktan sonra bugünkü konumunun da yeterli olup olmadığını saptayıp, daha sonra o ulus hakkında bir şeyler yazmak doğru olacaktır. Aksi takdirde yazılan yazı bilgisizliğin sisleri arasında yolunu şaşırarak, hedefini kaybedecektir.

Bugünlerde yaşadığımız zavallılığın nedeni de Rusya'nın kendini, kendi bilgi ve uygarlık hazinesinden uzaklaştırmış olmasıdır. Klasik Rus edebiyatının, tarih, felsefe ve kültüründeki çok değerli hazinelerden uzaklaşmamız, bilim adamlarımızın suyun süzgeçten geçmesi gibi Rusya'yı terk etmeleri, ulusal yararı göz ardı eden yöneticiler yüzünden bilimin Rusya'da bir kül gibi sönmesi, bugünkü hale gelişimizin nedenleridir. Bu hale düşmüş olan ülkenin politikası, tarihi, halklar arası ilişkiler üzerine yazılmış o kadar asılsız öykülerin, politik hikayelerin ve yalan gazete haberlerinin ortalığı doldurmasında da zaten şaşılacak bir şey yoktur.

Moskova'da yayınlanmakta olan *Megapolis Kontinent* dergisinde sevgili Adıgeyimiz üzerine bir yazı görünce doğrusu sevinmiştik. Ancak yazıyı okuduktan sonra hayretten dona kaldık. Makalenin yazarı Sergey Pletnev sayı ve oranları konuşurarak fikir yürütüyordu ve en çok diline doladığı da %22 idi. Bu sayıya itiraz etmek de mümkün değildi, zira biz Adıgelerin Cumhuriyet'teki nüfus oranları gerçekten buydu. Makale yazarının demografik sayılara sıkı sarılması raslantı değildi. O kendi görüş ve düşüncelerini haklı çıkarmak için bunlardan yararlanıyordu.

Sergey Pletnev'in ortaya attığı iddialar gerçekten korkutucuydu ve tüyleri diken diken ediyordu. Ona göre Adıgeler Cumhuriyet'te iktidarı kanunsuz bir şekilde ele geçirmişlerdi ve tek bir halkın egemenliğine dayalı küçük bir ülke oluşturmuşlardı. Bu Cumhuriyet'te ulus ve ırk ayırımına dayalı bir rejim kurulduğu gibi komşu Krasnodar Eyaleti'nin topraklarını da ele geçirmek için uğraşıyordu. Bu ülkedeki Adıge yönetimi Rusya'dan ayrılıp bağımsız bir devlet olmayı amaçlıyordu.

Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda ülkemizdeki bazı Rusların bu %22 ile ilgili ileri sürdükleri iddiaları anımsayacak olursak, Sergey Pletnev'in yanlış hesaplarının da nereden kaynaklandığını ve neyi amaçladığını anlamak kolaylaşacaktır.

O günlerde "Slavların Birliği" adlı derneğin Adıge Cumhuriyeti'nin kuruluşuna nasıl engeller çıkarmaya çalıştığını ve bu oranı (%22) esasa alıp, ülkedeki Rusları harekete geçirecek cumhuriyete gerek olup olmadığını referandumla belirlenmesini istemelerini yeniden anımsayalım.

Bu görüşlerin sahipleri o zamanlar, yıllarca Adıgelerle bir arada yaşamış olan Rus halkını Adıgeyin bir cumhuriyet olarak Rusya'ya katılmasının yanlışlığına inandıramamışlardı. İnsan kitlelerine egemenlik deklarasyonunun kötü, referandumun iyi olduğunu kabul ettirememişlerdi.

Şimdi gözlerimizi dört açıp, ulusal ayrımcılık yapan ve insan haklarını yok eden Adıgelere karşı mücadele ettiğini öne süren makale yazarının gerçek amaçlarının neler olduğunu ortaya çıkarmaya çalışalım. Bu kıskırtıcı yazarın gerçek amaçları şunlardır.

1. Öncelikle Adıgey Anayasası'ndaki Adıgece ve Rusça'yı resmi dil olarak kabul eden madde kaldırılmalıdır. Çünkü bu madde Adıgece bilmeyenlerin başkan seçilmesini engellemektedir. Başkan olmak isteyecek Rusların Adıgece öğrenecek halleri yoktur. Bu madde kaldırıldığı takdirde çoğunluk olan Ruslar şüphesiz ki Rus başkan seçecek ve istediklerini yapacaktır.

2. Adıgelerin bilgi ve yeteneklerine de bakılmaksızın hükümetteki oranları da nüfuslarının karşılığı gibi %22 olmalı, kalan %78 Ruslara verilmelidir.

3. Adıgelerin Parlamento'daki oranları da ister istemez nüfus oranları kadar olmalıdır. Böylelikle Parlamento'dan özellikle ulusal yapılanma ile ilgili yasaların geçmesi engellenmiş olacaktır.

4. Parlamento çoğunluğu Rusların eline geçince yeni bir göçmen yasası çıkarılıp ülkenin her yanından Ruslar Adıgey'e doldurulacak ve böylece Adıgelerin nüfus oranları %3 ve 5'lere düşürülecektir. Böylece Adıge Cumhuriyeti de kavgasız ve gürültüsüz bir şekilde ortadan kaldırılmış olacaktır.

5. Bu şekilde Rus nüfus oranı %95'lere ulaştığında bir referandumla Cumhuriyet ortadan kaldırılacaktır.

6. Ve Adıgeler hiç de ihtiyaçları olmayan bu başağrısı Cumhuriyet'ten kurtulunca rahatlayacaklardır. Canlarını sıkmakta olan dil, başkanlık, bayrak, marş, arma gibi şeylerden kurtulacaklar ve sonunda demokrasinin nasıl iyi bir şey olduğunu da anlamış olacaklardır.

Şimdi madalyonun diğer yüzüne de bir göz atalım. Zaten işin doğrusu da madalyonun bu yüzüne bakarak işe başlamaktır. Zira o zaman Adıgelerin tarihi vatanlarında başlarına gelen felaketin sorumlusu da görülecek ve %22'lere düşmelerinin gerçek nedenleri de ortaya çıkacaktır. "İşin başlangıcını bilmeden sonunu da bilemezsin" der bir ata sözümüz. Öncelikle Adıgelerin uğradığı soykırımın sorumlusunu saptadıktan sonra onu bu işten dolayı sorumlu tutmanın bugün tam zamanıdır. Zira Rusya Federasyonu kendi kendine ve hiçbir zorlama olmaksızın Sovyetler Birliği ile birlikte Çarlık Rusyası'nın da mirasına sahip çıkmıştır. Böyle olunca da Adıgelerin uğradığı felaketen dolayı sorumlu tutulması ve tazminat ödemesi gerekmektedir.

Bugünkü Rusya, Adıgelere karşı işlediği şu suçlardan dolayı sorumlu tutulmalıdır.

1. 19. yy başlarında 1864'e kadar Çarlık Adıgelere karşı soykırım politikası izlemiştir. Adıgelerin yarısı savaşlarda öldürülmüş, yarısı da sürgün edilmiştir. Nüfus bu şekilde 20 kat azalmıştır.

2. Bir zamanlar bu günkü Gürcüstan kadar olan Çerkesya, izlenen gasp politikası nedeniyle günümüzün Adıgey'i olarak kalmıştır. Bu şekilde Adıgeler kendi topraklarında köksüz kalmıştır.

3. Ülkelerinde kalabilen 50 bin Adıge, Çar görevlilerince göçe zorlanmış ve malları gasp edilmiştir. Bu yüzden bu günkü Maykop ve Ceç rayonları ile Maykop şehrinde Adıge kalmamıştır. Bu uygulamanın günümüzdeki adı etnik temizliktir ve insanlıkça şiddetle kınanmaktadır.

4. Dış ülkelerdeki Adıgelerin anavatanlarına dönüşlerini engelleyen şartlar mevcuttur.

5. Tüm bunlar Adıgeler üzerinde ölümcül etkiler yapmıştır. Ulus bu güne kadar kendini toparlayamamıştır. Bu felaketin ulusun nüfusu, psikolojisi, gelenekleri, dili, kültür ve sanatı üzerinde yaptığı tahribatın hangi ölçülerle değerlendirilip tedavi edilebileceği belli değildir.

Peki şimdi bu büyük vahşet ve zulüm uygulanmış olduğun halkın karşısına geçip "nüfus oranınız %22'leri bulmazken Cumhuriyet, bayrak, arma sizin neyiniz?" diye sorabilmek için ne kadar yüzsüz olmak gerekiyor acaba?

Bunları söyleyebilecek kişinin, utanmanın ne olduğunu hiç bilmeyen biri olması gerekir, diye düşünüyorum.

Tüm bunlardan sorumlu olan ve tazminat ödemesi gereken de şüphesiz Rusya Federasyonu'dur ve bugünkü Rusya'dır.

Bu günkü Rusya, bu sorumluluklarından bir tanesini yerine getirmiştir. O da Adıgey Cumhuriyeti'dir. Ancak bir tek Adıge dahi Adıge Cumhuriyeti'nde kalıncaya kadar bu Cumhuriyet'in varolacağı da kanıtlanmalıdır.

Rusya'nın ikinci görevi ise anavatanlarından sürülmüş olanlara hiçbir engel çıkarmadan ve onları destekleyerek tekrar eski yurtlarında dönmelerini ve yerleşmelerini sağlamaktır. Tarihi, politik ve insani bakımdan yapılması gereken tek doğru şey de budur.

Rusya Federasyonu'nun üçüncü görevi de Adıgelere

rehabilitasyona tabi tutmasıdır. Onların elinden zorla aldığı tüm topraklarını geri vermeli, 19. yy'daki Çerkesya'yı yeniden oluşturmalıdır.

Rusya'nın dördüncü görevi ise Adıgelere uyguladığı sürgün ve soykırımdan dolayı tüm dünya önünde özür dilemektir. İşte o zaman hak yerini bulmuş olacaktır.

Adıgey Cumhuriyeti'nin Başkanı ile ilgili olarak da bir sözüm olacaktır. Cumhurbaşkanlığı Adıgeler için sadece bir makam koltuğu olmayıp, Adıge devletinin sembolü ve kanıtıdır. Nüfus oranları ne olursa olsun, Adıge olmayan bir başkana asla razı olmayacaklardır.

Bugünlerde yaşadığımız zavallılığın nedeni de Rusya'nın kendini, kendi bilgi ve uygarlık hazinesinden uzaklaştırmış olmasıdır. Klasik Rus edebiyatının, tarih, felsefe ve kültüründeki çok değerli hazinelerden uzaklaşmamız, bilim adamlarımızın suyun süzgeçten geçmesi gibi Rusya'yı terk etmeleri, ulusal yararı göz ardı eden yöneticiler yüzünden bilimin Rusya'da bir kül gibi sönmesi, bugünkü hale gelişimizin nedenleridir. Bu hale düşmüş olan ülkenin politikası, tarihi, halklar arası ilişkiler üzerine yazılmış o kadar asılsız öykülerin, politik hikayelerin ve yalan gazete haberlerinin ortalığı doldurmasında da zaten şaşılacak bir şey yoktur.

İsrail'de Çerkes Azınlığa Yönelik Eğitim Politikası

Asher Stern

Çerkes adı, Kafkasya'nın Kuzeybatısı ile Karadeniz'in doğu kıyılarında bulunan bölgede yaşayan bir grup etnik topluluğa verilen genel bir addir. Çerkesler iki ana gruba ayrılırlar: Adigeler ve Kabartaylar, kendilerini de bu adlarla adlandırır. (Dirr, 1913-1937:834). Rusya'nın Kafkasyayı işgale başladığı 1860 ve 1870'li yıllarda Çerkes nüfus, önemli kayıplara uğramış, hayatta kalanlar ise Akdenizin doğu kıyılarına, Osmanlı Türkiye'sine göçe zorlanmışlardır. Bugün Türkiye'de, çeşitli bölgelerine dağılmış olarak yaşayan yaklaşık 90.000 kadar Çerkes bulunmaktadır. Ayrıca Suriye'de yaklaşık olarak 60.000, Ürdün'de 29.000, Irak'ta ise 8000 kadar Çerkes yaşamaktadır (Weekes, 1978:176). Günümüz Kafkasya'sında halen 38 farklı dil kullanılmaktadır ve Çerkesce bu Kafkas dil ailesinin Kuzeybatı grubuna girmektedir. Çerkesenin dahil olduğu Kuzeybatı dil grubu, Kafkas dil ailesinin en kalabalık grubudur ve üç alt grup altında toplanan beş dili kapsar. Bunlar; Ubihca, Abhazca, Adıgeyce, Khaberdeyce ve Çerkescedir (Ruhlen, 1987:324).

İsrail'deki Çerkesler

1870'li yıllarda göçe zorlanan Çerkes topluluklarının bir kısmı, bugün İsrail toprakları içerisinde kalan Filistin'deki köylere yerleşmiştir. İsrail'de 2500 kadar Çerkes yaşamaktadır ve İsrail toplumuna entegre olmuşlardır. Çerkes aileler çekirdek aile niteliğindedir, nüfusun çoğunluğu lise mezunlarından oluşmaktadır. Üniversite ve kolejlere gidenlerin de sayısı fazladır. Askerlik görevi 1958 yılından beri bütün Çerkes erkekleri için zorunludur. Çerkesler Müslümanlığın Sunni mezhebinden oldukları halde, dini bir yasaya göre değil, yüzyıllardır babadan oğula geçen geleneklerine göre yaşamaya devam etmektedirler. Ayrılcılığa değil, etnik farklılıklarını koruyarak

birlikte yaşamaya ve İsrail'e bağlılığa dayalı bir etnik kimlik özelliği göstermektedirler.

1960'lı yılların ortalarından 1970'li yılların ortalarına kadar geçen on yıllık dönem, çoğunlukla "etnik canlanış" yılları olarak adlandırılmaktadır (Fisman, 1984:21). Aynı dönemde, İsrail'de yaşayan genç kuşak Çerkesler arasında da, Çerkeslik bilincinin uyanışına tanık olunmuştur. Bu uyanışta, Çerkes toplumunun liderleri ile İsrail Eğitim Bakanlığının çalışmaları ve teşviklerinin de rolü olmuştur. İsrail'de yaşayan Çerkesler arasındaki etnik canlanış, kendisini, Çerkesler hakkındaki kitap ve makalelere, çağdaş Çerkes müziğine duyulan ilginin artması, ulusal giysilerin yeniden canlandırılması gibi çabalarda göstermiştir. Ayrıca, yoğun tartışmaların ardından 1971 yılında, Çerkesenin İsrail eğitim sistemi içerisinde ilkokulun son (6.) sınıfından, ortaöğretimin ilk aşamasının sonuna kadar (8.sınıf) zorunlu ders olarak okutulmasına karar verilmiştir.

Eğitim Dilinde Değişme Sorunu

Eğitimin planlanmasında en hayati sorunlardan bir tanesi okullarda eğitim dilinin ne olacağına karar verilmesidir (Fasold, 1984: 292) Bundan daha da sorunlu olan ise, bir eğitim dilinden diğerine geçiş yapılmasıdır. İsrail'deki, genç Çerkes kuşaklar, 1960'lı yıllardan itibaren okullarındaki eğitim dilinin Arapça yerine İbranice olmasını talep etmeye başlamışlardır (Darwin 1964). İsrail'deki Çerkes köyleri, Reyhaniye ve Kfar Kama'da sekiz yıllık birer okul bulunmaktadır ve öğrenciler eğitimlerine çoğunlukla yakınlarında bulunan diğer köylerdeki İbranice eğitim yapan ortaokullarda devam etmektedirler. Ayrıca İsrail'deki Çerkesler, daha çok İbranice konuşulan bir çevreyle toplumsal ilişki içindedirler. İbranice, İsrail'deki Çerkes nüfus için orduda veya

Çerkes topluluğunun dışına çıktıkları her yerde toplumsal iletişim dili haline gelmiştir. 1970'li yıllarda Reyhaniye ve Kfar Kama'da, öğrenim dili konusunda önemli bir siyasa değişimi olmuş, Çerkes nüfus arasında eğitim sistemini geliştirme ve İbranice kullanma yönündeki baskıları hafifletmek üzere bir hareket başlamıştır. Bağlı olarak, her iki köydeki aile birlikleri ile köy yerel meclisleri birer gayri resmi nitelikli komisyon oluşturmuş, bu komisyonlar mevcut durumu tartışıp, öneriler ortaya atmışlar, sonuçta öğrenim sisteminin bütünüyle yeniden örgütlenmesini önermişlerdir. İlk ve en önemli önerileri İbrani dilindeki eğitimin etkili hale getirilmesi olmuştur. 1976 yılında ise, Kfar Kama köyünde, Eğitim Bakanlığı temsilcilerinden, Çerkes öğretmenler, ebeveynler ve yerel otoritelerden oluşan resmi bir komite oluşturulmuş ve bu komite, okullardaki eğitim dilinin İbranice olmasına, Arapçanın ikinci dil haline getirilmesine, Çerkescenin ise zorunlu bir ders olarak okutulmasına karar vermiştir. Bu karar 1977 yılında uygulamaya konulmuş ve aynı yıl Arapça olan eğitim dili değişerek, İbranice olmuştur.

Toplumsal Koşullar

İsraildeki Çerkes köylerinde çocuklar daha okula başlamadan önce evlerinde büyüklerinden ana dillerini öğrenmektedirler. Çocuk anaokuluna başladığında da kendisini anadilinin konuşulduğu evine benzer bir ortam içersinde bulmaktadır. Ancak Kfar Kama köyünde ilkokula başlayan Çerkes öğrenci için toplumsallaşma dili artık İbranice haline gelmektedir. Arapça ise yine ilkokulun birinci yılından itibaren, İslam diniyle ilgili bilgilerin alınmasını sağlayacak özel bir dil olarak öğretilmektedir. İngilizce öğretilmesine beşinci yıla birlikte başlanmakta ve Çerkesce yazı ve gramer ise altıncı yılda öğretilmeye başlanmaktadır. Diğer Çerkes

Köyü Reyhaniye'de ise, eğitim dili Arapçadır ve ilkokulun ilk yılından itibaren, evlerde öğrenilmiş olan Çerkescenin yerini alır. Ancak öğrenciler anaokulu döneminde de Arapça dersler aldıkları için, bu dile yabancı değildir. Bu arada yine Reyhaniye köyündeki okullarda, ilkokulun ikinci yılından itibaren İbranice, beşinci yıldan itibaren İngilizce, altıncı yıldan itibaren de Çerkesce, yazma, okuma, ve gramer öğretilmeye başlanır. Ancak altıncı yıldan sonra, matematik öğretilirken İbranice, eğitim dili Arapçanın yerini alır. Böylelikle her iki köyde de, ilkokul düzeyindeki öğrenciler, ilk yıllarından itibaren iki yabancı dili, İbranice ve Arapçayı öğrenmek durumundadırlar. Kfar Kamalı öğrenciler için ilköğretim dönemindeki sistem, ortaöğretim döneminde de aynen devam eder. Reyhaniye'de ise ortaöğretim döneminde, eğitim dili Arapça'dan İbranice'ye dönüşür, çünkü öğrencilerin çoğunluğu ortaöğretim için İbranice eğitim yapılan okulları tercih etmektedirler. Bununla birlikte Çerkes köylerini, diğer köylerden ayıran bazı farklılıklar bulunmaktadır. Çerkesler için İbranice bir yandan etkili bir toplumsallaşma ve düşünme dili olma özelliği taşıırken, diğer yandan cemaat dışı bütün toplumsal ilişkilerin de aracı haline gelmiştir. Eğitimlerine devam etmek üzere köylerinin dışına çıkan öğrenciler artık Çerkesce dersler görmezler, ancak ana dilleri onlar için ek bir iletişim aracı olmaya devam eder. Çerkesce artık, arkadaşlar arasında sohbet edilirken kullanılır ve konuşanların farklılığına işaret eden grup içi bir kod haline gelir. Bu nedenle Çerkescenin aile çevresinde konuşulmasıyla, okul teneffüslerinde konuşulma biçimi arasında bir fark yoktur. Önemli olan fark, iki farklı okul ortamındaki konuşma dilleri arasındadır. Derslerde İbranice konuşulur, teneffüslerde Çerkesce.

İsrail'deki Çerkeslerin tamamına yakını, çok-dilli ya da en azından iki dil konuşan insanlardır ve bu durumlarında kuşaklar boyunca bir değişiklik olmamış, yıllarca iki dilli olarak kalmayı başarmışlardır. Bu en az iki dili aynı anda kullanabilme özelliklerinin değişeceğine dair hiç bir belirti de yoktur; her dil kullanıldığı ve konulduğu alanda yaşamaya devam etmektedir. İsrail toplumundaki Çerkesler örneği bize, 'bir azınlık topluluğun kendi ana dili ile toplumun çoğunluğunu oluşturanların dili arasında işlevsel bir ayırım yapıp, bu ayrımı sürdürebildiği takdirde anadilini unutmaya karşı direnebileceği' biçimindeki varsayımı doğrulayacak kanıt sağlamaktadır.

Kültürel Kodlardaki Değişiklikler

Çerkesler kültürel kodlarının değişimi ya da diğer kültürel

kodlarla etkileşime girerek karma kodlar haline gelmesi konusunda çok hoşgörülüdürler. Çünkü, kodların değişimi ya da yeniden biçimlenmesi, iletişimi kolaylaştıran bir şeydir. Bir dilin imkanları içerisinde düşünce ya da deneyimlerini tartışacak uygun ifade biçimleri ancak elyordamıyla bulunabilirken, farklı dil sistemlerinden doğan karma dilsel kodlar iletişimi daha kolaylaştırırlar. İsrail'deki Çerkeslerin tamamına yakını, çok-dilli ya da en azından iki dil konuşan insanlardır ve bu durumlarında kuşaklar boyunca bir değişiklik olmamış, yıllarca iki dilli olarak kalmayı başarabilmişlerdir. Bu en az iki dili aynı anda kullanabilme özelliklerinin değişeceğine dair hiç bir belirti de yoktur; her dil kullanıldığı ve korunduğu alanda yaşamaya devam etmektedir. İsrail toplumundaki Çerkesler örneği bize, 'bir azınlık topluluğun kendi ana dili ile toplumun çoğunluğunu oluşturanların dili arasında işlevsel bir ayırım yapıp, bu ayırımı sürdürebildiği takdirde anadilini unutmaya karşı direnebileceği' biçimindeki varsayımı doğrulayacak kanıt sağlamaktadır.

Sonuç

Şu çok net olarak söylenebilir; Çerkesce, Çerkes kültürünün temelini oluşturmakta, Çerkes etnik kimliğini sembolize etmektedir ve İsrail'deki Çerkesler anadillerini konuşabilmektedir (Smolicz.,1984:26). Çerkesce, Çerkeslerin azınlık kimliğinin 'kültürel işaretidir' ve Çerkesenin etnik açıdan heterojen bir nitelik taşıyan İsrail toplumunda böyle konuşulabiliyor oluşu, bir kültürel çoğulculuk göstergesidir. Bu bağlamda Fishman, Çerkes köylerindeki okullarda Çerkesce okutulması yolunda verilen mücadelenin, sonuçta İsrail toplumunun kültürel çeşitliliğini bir kazanca dönüştürmesine yol açtığını düşünür. Başka ifadeyle, İsrail'de, İbranice ya da Arapça dışındaki dillerin tanınmasına yönelik uzun mücadele, yahudi olmayan bu küçük topluluğun, Çerkeslerin mücadelesiyle başlamıştır (Fishman ve Fishman, 1978:255).

Referanslar

Dirr. A.(1913-1936) "Cerkesses (Circassians)" M.Th.Unutama vd. (der.) Fasold, R. (1984) The Sociolinguistic of Society, Oxford:Basil Blacwell.; Fishman, J.A. (1984) Mother Tongue Claiming in the United States since 1960; Trends and Correlates

Related to the 'Revival of Ethnicity', International Journal of Sociology of Language, C.4, 21-99. Fishman, J.A ve D.F.Fishman (1978) "Yiddish in Israel: A Case Study of Efforts to Revive a Monocentric Language Policy" J.A.Fishman (der.) Advances in the Study of Multilingualism, The Hague:Mouton, 185-262; Buhlen, M. (1987), A Guide to the World's Languages, London: Edward Arnold.; Smolicz, J.J (1984) "Minority languages and the Core Value of Cultural Changing Policies and Ethnic Responce in Australia", Journal of Multilingual nad Multicultural Development, C.5.,23*41; Stendel, O. (1973) Ha-Cherkessim Be-İsrail (The Circassians in İsrail, Tel Aviv:Am Hassefer Pub.; Weeken, R. (1978) Muslim Peoples. Westport: Greenwood Press.

Notlar

* Burada İsrail eğitim sistemi üzerine kısa bir bilgi vermek yerinde olacaktır. 1968 yılında kabul edilen bir yasa göre, İsrail'de ilk/ortaöğretim 11 yılı zorunlu olmak üzere toplam 12 yıl ve ücretsizdir ilk altı yıl ilkökul, 7 ve 9. sınıflar ortaöğrenimin ilk aşaması, 10 ve 12.sınıflar arası ise ortaöğretim ikinci aşaması olarak kabul edilmektedir. Bu durumda beş yaşında zorunlu olarak anaokuluna başlayan bir öğrenci ancak 10.yılıni; başka ifadeyle ortaöğrenimin ikinci aşamasının ilk yılını tamamladıktan sonra okuldan ayrılabilir. (Ç.N.)

** Yazarın Türkiye'deki nüfusa ilişkin verileri resmi "anadilli konuşan nüfus" verileri olduğu için gerçeği yansıtmamaktadır. (Ç.N.)

[Bu yazı *Contact Bulletin* dergisinden (İlkbahar 1997, Cilt 14, n.1) Sevda Alankuş Kural tarafından çevrilmiştir. Makaleyi dergimize gönderen Cemal Ö. Günekue arkadaşımıza teşekkür ederiz.]

Kfar Kama'daki Çerkes okulundan bir görünüm

İsrail'deki bir Sapsıĝ Köyünden İzlenimler ve Düşündürdükleri...

Sevda Alankuş Kural

1997 yılı Nisan ayı içerisinde yolum bir eğitim programı için İsrail'e düştü. İsrail'de küçük bir Çerkes topluluğun bulunduğunu biliyordum ama nerede yaşadıklarını bilmiyordum. Öğrenmek hiç zor olmadı, hem İsrail çok küçük, hem farklı etnik topluluklar mutlaka farklı yerleşimlerde oturuyorlar ve köyler, öncelikle nüfusunun etnik/dinsel özelliğine göre Müslüman Arap, Hristiyan Arap, Durzi, Yahudi, Çerkes köyü olarak adlandırılıyorlar. Hatta bir Yahudi yerleşimi sözkonusu olduğunda bile köy, sakinlerinin geldikleri yere göre bir isimle (örneğin Yemen yahudilerinin köyü) olarak anılıyorlar. Böylece, her kime (Musevi ya da Filistinli) buralarda bir Çerkes Köyü varmış gitmek istiyorum dediysem, bana Kfar Kama'dan sözettiler, ardından: "Sen de Çerkes misin? Buralarda Çerkesler çok sevilir" diye eklediler. Sora sora, Kfar Kamalı bir isime ulaşmayı da başardım. Durzi bir öğretim üyesi bana; "git Belediye'de görevli Melek'i bul, selamımı söyle" dedi, ben de öyle yaptım. Bir hafta sonunda Musevi bir ailenin mihmandarlığıyla Kfar Kama'nın yolunu tuttum. Hep yapılır ya, köy bakkalına Melek hanımın evinin nerede olduğunu sordum, hemen tarif ettiler, birden çok heyecanlandım. Melek hanım çamaşırını bir yana bırakıp, küçücük ve bakımlı bahçesinde ağırladı bizi. Çat kapı gidişimize hiç de şaşır-mış görünmedi. O İngilizce bilmez, ben Adigece, sorularımı İngilizce sordum, Melek hanım İbranice cevapladı, Musevi arkadaşım Mira İngilizceye çevirdi. Kapısını öylece çalmış oluşumuza da hiç şaşırmadı, ama Çerkes oluşuma şaşırıldı. "Ne biçim Çerkessin, Çerkesce bilmiyorsun" dedi. Ben haklısın ama ben zaten Asetinim, Adigece bilmem dedim (Asetinceyi de bilmediğimi sakladım, söylemedim). Bu defa daha da şaşırıldı, "Asetin de ne?" diye sordu. Bize her ne ad veriliyorsa, hepsini sıraladım Oset, İron, Kuşayım dedim, gene olmadı. Bu adlardan vazgeçtim, Çerkes olduğumda ısrar ettim. En sonunda galiba saydığım isimlerin aile ismim olduğuna karar verip, Adigece bilmiyor oluşumu da ba-

ğışlamış gibi yaptı. Sonunda kanuşmamızı böyle çevirilerle çok devam ettiremeyeceğimizi gördük, aradan tercümanı çıkaralım diye, "seni a'bime götürüyüm, onunla İngilizce anlaşabilirsin" dedi, Melek hanım. Sokağa çıkıyoruz diye başına omuzlarını yarıya kadar kapatan beyaz, bizim tülbent diye bildiğimiz şeyin oldukça iri delikli dokunmuşu görünümünde bir örtü iliştirdi, gene aynı ekip olarak köyü bir baştan diğer başa geçecek şekilde yola koyulduk. Yolda saçlarını onun gibi örtüp arabalarıyla komşu gezmesine giden kadınlar da gördüm, örtmeyenler de. Sarışın Çerkes çocukları cumartesi günü olduğu için تنها olan sokaklarda bisikletlerine biniyorlardı. Sokaklar bakımlı ve temiz, tek ya da iki katlı evler çoğunlukla beyaz boyalı ve gösterişsizdi. Ancak çok yakınlarına vardığımızda ev sahiplerinin sosyo-ekonomik durumunu kestirebiliyordunuz. İsrail'e özgü bir biçimde yerleşim yerleri etniklik temelinde kurulduğundan, zengini de yoksulu da aynı köyde, yan yana yaşıyordu. Çalışma yaşında olanlar çoğunlukla, Türkiye ölçülerinde düşünülduğünde çok uzak sayılmayacak olan kentlerdeki işlerine sabah gidiyor, akşam dönüyorlardı. "En çok hangi meslek revaçta?" diye sordum, bütün meslekleri sıraladı, ancak tercih edilen meslek "güvenlik görevlisi" olmaktı. Köyün camisini de gezdik, Köye yerleşilirken ilk inşa edilen binalardan birisi o olmuş, sonradan bir kaç defa bakım, onarım görmüştü, çok küçük ve çok sadeydi. Bir yandan köyü gezerken, diğer yandan Melek hanıma sorularımı peş peşe sıralamaya devam ettim. "Kızlarınız, oğullarınız Çerkes olmayanlarla evlenirler mi?" diye sordum, cevabı; "hayır" oldu. Melek hanımın çalıştığı belediye binasını ziyaret ettik. Binasının önündeki tabelada, belediyenin sembolü olan Çerkes atlısının etrafında üç alfabe (Kril, Arap ve İbrani) ve üç dille Belediyenin ismi yazılıydı. Yardımcılarıyla birlikte toplantı halinde olan Başkan, bir süre ara verip, her yeri Kafkasya'dan gelme heykeller, resimlerle dolu olan odasında bizimle bir süre sohbet etti. Fotoğ-

rafını çekmek istediğimde de ise, çalışma masasının yanbaşımda duran bayrakların ikisini, belediyenin, sarı zemin üzerine arkasına üzerinden güneş doğmakta olan karlı dağları almış bir Çerkes atlısından oluşan amblem taşıyan bayrağı ile, yeşil renkli Dağlı Haklar Federasyonu bayrağını tek tek açarak övünçle poz verdi. Çıkışta Melek hanıma Başkanın hangi partiden olduğunu sordum, "solcu" diye cevapladı. Merakımı yenemeyerek "ya sen?" dedim, Netanyahu'nun partisindenmiş. Sonunda a'bi Adnan Gorkoj'un evine ulaştık. Adnan Gorkoj emekli bir öğretmendi, turist rehberliği ve hakemlik yapıyor, ayrıca Çerkes Kültür Merkezinde aktif olarak çalışıyordu. Onunla iletişim daha kolay oldu. Benim Çerkes olduğuma da inandı (Türkiye'de Çerkes adının hepimiz için kullanıldığını biliyordu). Üstelik Osetya'dan geçip gitmişliğim var diyerek, yüreğime su serpti. Adnan Gorkoj'un evinde kahvelerimizi içip, baklavalarımızı yerken, ben sordum o cevapladı. Aşağıdaki bilgileri ondan aldım, üzerine gözlemlerimi ekledim...

Kfar Kama, İsrail'deki iki Çerkes köyünden birisi ve Sapsığ Köyü, bölge olarak aşağı Golan tepelerinin eteklerine düşüyor, yani İsrail'in Kuzeydoğusuna. Diğer köy ise Reyhanlı ve Abzah Köyü. Önceleri üç Çerkes köyü daha varmış İsrail'de ancak, bu köylerdeki Çerkes nüfus, 1920-1921 yıllarında Ürdün ve Suriye'ye göç etmiş. Kfar Kama'ya yerleşenler 1864 büyük zorunlu göçünde Karadeniz üzerinden Rumeli'ye geçip, 1878 yılına kadar orada yaşadıkdan sonra Filistin bölgesine gelmişler. Osmanlı Yönetimi 200 kadar bir Arap nüfus barındıran Kfar Kama'yı onlara yerleşim yeri olarak vermiş. Daha sonra, Araplar köyü terketmiş. Yani köyün 120 yıllık bir tarihi var. Reyhanlı'ya yerleşenler ise kara yoluyla ve Suriye üzerinden gelmişler. Bugün Kfar Kama'nın nüfusu 2400, Reyhaniye'ninki ise 850. İsrail'deki bütün Çerkes nüfus ise 3250. Adnan Gorkoj, Çerkes nüfusun %70'inin Şapsığ, ka-

lanların ise çoğunluk sırasına göre Abzah, Hatukoy, Bjedüğ ve Khaberdey olduğunu söylüyor. Kfar Kama'da sadece 3 hane Arap, onlar da sonradan gelip yerleşmişler. Köyde herkes Şapsığca biliyor, aileler Napso, Şevgen, Gorkoj, Açmuj, Segaş, Bğane, Kiuğ gibi aile adlarıyla biliniyorlar. Reyhaniye'deki Abzahlar ise; Şahağum, Gış, Şeguç, Gute gibi aile adlarıyla. Bu iki grup dışında kalan Çerkesler aile/kabile adlarını kullanmıyorlar.

Köyde anaokulu ve sekizyıllık bir okul bulunuyor. Öğretmenlerin çoğu ve okulun müdürü Çerkes. Kafkasya'dan gelen bir öğretmen ise Çerkezce yazı, gramer dersi veriyor, Çerkeslerin tarihini anlatıyor. Ayrıca köyde, ihtiyar evi, dispanser, banka, futbol, basketbol, karate vb. sporlar için spor tesisleri, dikiş atölyeleri bulunuyor. Bir de Çerkes Kültür Merkezi...Burada gençler her türlü sportif ve kültürel faaliyetlerde bulunabiliyorlar, ayrıca seminerler düzenliyor ve geleneksel danslarını burada öğrenip, sergiliyorlar. İsrail'de her yıl Ağustos ayının sonlarına doğru Reyhaniye'de bir Çerkez gecesi düzenleniyor, dünyanın bir çok yerinden, Kafkasya'dan, komşu Arap ülkelerinden en iddialı Çerkez dans toplulukları davet edilip, büyük bir şenlik kuruluyor. Adnan Gorkoj, bu şenliğe şimdiye kadar Türkiye'den hiç katılan olmadığını belirtip, profesyonel özelliklere sahip bir dans ekibini davet etmek istediklerini söylüyor.

Kfar Kama'nın 1989 yılında, Hadağatle Asker köye davet edilinceye kadar anavatanla hiçbir ilişkisi olmamış. Bu ilk ilişkiden sonra

Kafkasya ile ilişkilerin arkası gelmiş. Köydeki her haneden en az bir kişi, anayurda gidip gelmiş, aralarından oralara yerleşenler, mülk edinenler, evlenenler olmuş. Ayrıca Kafkasya'da düzenlenen ve Çerkesleri ilgilendiren bütün toplantılara katılıyorlar. Futbol takımları davet edip karşılaşmalar düzenliyorlar. İslamey ve Nalmes dans ekiplerini getirip, Çerkes danslarını izlettiriyorlar. Aynı şekilde Türkiye'deki Çerkeslerle de ilişkiler başlamış. Örneğin Düzceli Ergun Demirağ, Kfar Kama'dan evlenip, oraya yerleşmiş. Şimdi kuran kurslarında ders veriyor ve gazetecilik yapıyor.....

• • • •

Kfar Kama'da sadece yarım gün kalabildim, tarif edemediğim duygu ve heyecanlarla da ayrıldım. Geçen yıl bir ay konuk olduğum Osetya'dan ayrılırken de böyle olmuşum. Belki bu duygularımı ileride daha iyi tarif edebilirim. Yazının amacı da zaten ne bu duygularımı tarif etmeye çalışmaktı, ne de İsrail'deki Çerkeslerin durumuna bölgenin ve İsrail'in halihazırdaki durumuna bakarak siyasal/sosyolojik bir yorum getirmek. Gene de yukarıdaki gezi notlarıyla, çevirideki bilgilere bir şeyler daha eklemek gereksinimini duyuyorum. İsrail'de katıldığım eğitim programı üç hafta sürdü, Üniversite ve İsrail Eğitim Bakanlığının konukları olduğumuz için özel bir gezi programıyla ağırlandık. Ancak bu süre içerisinde hiç bir Filistin Bölgesini görme fırsatım olmadı, bir iki Arap köyünün yanından geçtim. Dürzi kökenli bir öğretim üyesinden de kendi dinsel topluluğuna dair bilgiler almaya çalıştım. Yani yaptığım gözlemler çok kısa bir süre içerisinde edinilmiş, değerlendirme yaparken çok temkili olmayı gerektiren gözlemler. İşte bu nedenle aşağıdaki değerlendirmelerim bu sınırlar içerisinde okunmalı.

Sohbet ettiğim Dürzi öğretim üyesi; "İsrail toplumunda ve Orta Doğu'nun diğer bölgelerinde yaşayan bu "gizli din" mensuplarının, "siyasal iktidarla hiç bir problemleri olmadığını, köylerinde gündelik pratiklerini ve dinsel ritüellerini yerine getirirken hiç bir zorlukla karşılaşmadıklarını, zaten dinlerinin/kültürlerinin buldukları ülkenin siyasal sistemine mutlak itaati ve diğer etnik/dinsel topluluklarla kati olarak karışmamayı emrettiğini" söyledi. Ayrıca, İsrail'de farklı etnik/dinsel toplulukların ayrı ayrı yaşıyor ol-

malarının bir yönetim politikası değil, tercih olduğunu, bu nedenle gözlenen mekansal ayrılığın özellikle tercih edildiğini, asimile olmaktan böylelikle kurtulduklarını belirtmişti. Sanıyorum ki, son söyledikleri İsrail'deki Çerkes nüfus için de geçerli. Ancak kanımca sadece Dürzilerin ya da Çerkeslerin koşullarına bakmakla sınırlı kalınmadığında, yukarıda çevrilen makalede iddia edildiği gibi, İsrail'in çok-kültürlülüğünü bir avantaja dönüştürdüğünü söyleyebilmek için henüz çok erken. Çünkü çok-etnikli toplumlar için bir alternatif olarak tartışılan, toplulukların birbiriyle karışmadan yan yana yaşadığı (bazen kendi hukukunu uyguladığı) bir toplum modeli, farklı topluluklardan en az birisi üzerinde resmi ya da gayri resmi ayrımcılıklar devam ettiği sürece, çok gerilimli olmaya müsait. İsrail ise, Filistinliler dışarıda bırakıldığı gibi, bir yanda, Eşkenazlar (Avrupa Yahudileri), Seferadimler (İspanya bölgesinden gelen Yahudiler), Yemen Yahudileri, Falaşalar (Etiyopya'dan gelenler), nihayet sosyalist sistem çözüldükten sonra eski SSCB topraklarıyla, Doğu Avrupa'dan gelen Yahudiler, aşırı milliyetçiler, köktendinciler, diğer yanda kendilerini Filistinli olarak tarif etmeyen Hristiyan veya Müslüman Araplar, Dürziler, Çerkeslerden oluşan çok-kültürlü yapısı ile her zaman başka gerilimlerin potansiyelini taşıyor. Hepsi bir yana, Yahudi toplumunun içinde de çok önemli sosyo-ekonomik statü farkları bulunuyor. Verilen bilgilere göre örneğin, en iyi eğitim görmüş ve toplumsal/ekonomik olarak toplumun en üst kesimlerini oluşturanlar Avrupalı Yahudiler, şimdilerde en kötü durumda olanlar ise Falaşaların arkasından, Doğu Avrupa ülkeleriyle, Rusya'dan gelen Yahudiler. Bu nedenle belki de, İsrail ve Filistin'e sahici bir barış geldiğinde (gelebilirse eğer!) mevcut uzlaşmalar çözülüp, yeni yeni gerilimler ortaya çıkacak. Şimdiki haliyle İsrail, talepler ayrılıkçı eğilimler taşımadığı sürece, kültürel farklılıkların korunmasına izin veriyor, hatta Çerkesler örneğinde olduğu gibi "destekleyici" de olabiliyor. Diğer yandan anaokul dahil, 11 yılı zorunlu olmak üzere, 13 yıllık ücretsiz eğitim sistemiyle onları İsrail coğrafyasına ve çok-bileşenli bir kültürü ifade etmek üzere İsraililiğe entegre etmeyi hedefliyor. Ancak böyle bir eğitim sistemi çok önemli olmakla birlikte, unutmamalı ki tek başına hiç bir zaman yeterli değil...

Güneşin çizdiği ipek bir yol
Var, uzar gider,
Turna hüznünce uzun,
Turna hüznünce yanık...
Güneşin çizdiği
Yol, gider gönlünce parlak
Gider gönlünce uzak,
Gider, gider de...
Erer gönlünce menzile ki,
Çağla yeşili, safir atlastan ülkeye...
Yüreklerin gergef gergef
Dokunduğu ey umut!
Borcunu ödedin konukluğun,
Defterini kapat
Hesaplaş,
Hesaplaş ki
Güneşin çizdiği yola,
Düşmeye geldi sıra...

Özdemir Özbay

Kafkas Derneği'ne yeni katılımlar

22 Aralık 1996 tarihinde yapılan Genel Kurul toplantısında onaylanan yeni tüzüğümüzün yürürlüğe girmesi ve Kafkas Birliği Derneği şeklinde benimsenen dernek isminin de Kafkas Derneği olarak kesinleşmesini takiben yeni şubelerin kurulması çalışmalarını hız kazandı.

Kayseri şubemizin açılmasından sonra Pınarbaşı/Kayseri ve Manisa şubelerimiz de resmen kuruldu. 4 Ekim 1997 günü yapılacak olan MKYK ve Başkanlar Kurulu toplantısından sonra peş peşe yeni şubelerimizin oluşması gündeme gelecektir.

26 Eylül 1997 günü saat 20:00'de Kafkas Derneği Kayseri Şubesi'nde düzenlenmiş olan serbest gündemli sohbet toplantısında Genel Başkan Muhittin Ünal, Genel Başkan Yardımcısı Sabahattin Dişner, Genel Sekreter Daryal Çeviker ve üyemiz Yahya Gış, derneğimizin çalışma konuları ve amaçları konusunda geniş açıklamalarda bulundu. Gençlerin isteği ile yapılan ikinci görüşmede de gençlik sorunları ve çözüm yolları oldukça seviyeli bir tarzda tartışılmıştır.

27 Eylül 1997 tarihinde özel bir törenle açılan Kafkas Derneği Pınarbaşı Şubesi'nin açılışına Sivas, Kayseri ve Şarkışla şube başkanları ile çok sayıda hemşehrimiz katılmıştır. Kayseri Şubesi tiyatro, folklor ve müzik gruplarının gösterileri yanında, Dernek Başkanı, Belediye Başkanı, Genel Başkan Yardımcısı, Genel Başkan ve İlçe Kaymakamı'nın yapmış oldukları yapıcı konuşmalar ilgi ve heyecanla izlenmiştir. Aynı ilçede yaşayan değişik halk gruplarının birlik ve beraberlik içerisinde ve birbirlerinin kültürlerine saygılı olarak kendi kültürlerini yaşamaları gerektiğine ilişkin mesajlar ilçede olumlu karşılanmıştır.

Yusuf Büyükbaşaran'ı kaybettik

Şereflikoçhisar 1943 doğumlu olan ve Tarihin Gölgesinde Çerkes Ethem kitabının yazarı değerli araştırmacımız Yusuf Büyükbaşaran, Basın İlan Kurumu Bursa Şubesi Müdürü iken 21 Temmuz 1997 günü geçirmiş olduğu ani bir kalp krizi sonucunda vefat etmiş ve Bursa ili Pınarbaşı mezarlığında toprağa verilmiştir. Ailesine ve camiamıza başsağlığı, kendisine Yüce Tanrı'dan sonsuz rahmet dileriz.

ÖĞRENCİLERİMİZE YURT VE BURS YARDIMI İÇİN ÇAĞRI

Geçmiş yıllarda olduğu gibi üniversitelere yeni giren ve mali durumu iyi olmayan öğrencilerimiz bu yıl da yurt ve burs sorunu ile karşı karşıyadır.

Kuruluşunun son aşamasına geline VA-KIF kanalıyla başka sorunlarımız yanında bur sorunun da çözümü hedeflenmekle beraber, Vakıf devreye girinceye kadar Kafkas Derneği Genel Merkezi olarak örnek bir uygulama yapmayı benimsedik.

Bir taraftan tüm üniversitelerde okumakta olan gençlerimizin ve içlerinde mali durumu elverişli olmayanların tesbiti için çalışma yapılırken, diğer taraftan da mali durumu elverişli olan işadamlarımız başta olmak üzere her kesimde tüm insanlarımıza çağrıda bulunarak öğrenci başına ayda 5 milyon TL veya katları olacak tarzda yardım yapabileceklerin tesbitine başlamış bulunuyoruz.

Yurt imkanı bulamayan gençlerimize tutulacak dairelerle barınma imkanı ve nakit yardımı için katkıda bulunabilecek tüm hemşehrilerimizin Genel Merkezimize adreslerini ve gönüllerinden geçen yardım miktarlarını bildirmelerini önemle istirham ediyoruz. Derneğimiz şubesi olsun olmasın tüm derneklerimizi de bu hususta katkıda bulunmaya çağırıyoruz.

Kafkas Derneği Genel Merkezi

Nalçık ve Maykop üniversitelerine burslu öğrencilerimiz gitti

Derneklerimiz aracılığıyla başvurularını yapanlar arasında Kafkas Derneği Eğitim Kurulu tarafından seçmeleri yapılan öğrencilerimiz, üniversitelerin açılması ile birlikte grup halinde Adıgey ve Khabardey Balkar cumhuriyetlerine gittiler. Aşağıda isimleri yazılı olan Maykop ve Nalçık üniversitelerinde okuyacak öğrencilerimize başarılar diliyoruz.

Maykop Üniversitesi

İbrahim Aytaçyakar, Seyfullah Cam, Fatma Selkaya, Osman Eroğlu, Arif Şahin, Serkan Der, Hakan Özütemiz, Eyüp Erbaş ve Yüksel Volkan Bağdat.

Nalçık Üniversitesi

Seda Defne Demiray, Mert Demiröz, Selda Algeç, Canberk Etmış, Metin Özlü, Uğur Barlı, Ahmet Özden, Oğuzhan Sarıhan, Ufuk Çalışkan ve Murat Güneşko

Derneğimizin adı "Kafkas Derneği" olarak kesinleşti

22 Aralık 1996 tarihinde toplanan ve Genel Kurulumuz tarafından Kaf Der'in tüzüğüyle birlikte adı da "Kafkas Birliği Derneği" olarak değiştirilmişti. Kaf Bir ve ya Kaf Der gibi bir kısaltma ismi olmaksızın doğrudan doğruya "Kafkas Derneği" olarak kesinleşen derneğimizin ismine ilişkin yazışma ve gelişmelerin üyelerimizce bilinmesinde yarar görüyoruz.

- Genel Kurul'dan hemen sonra, Ocak 1997 başında imzalı beş adet tüzük İçişleri Bakanlığı'na sunuldu.
- 21 Şubat tarihinde gelen cevabi yazıyla, yurt dışı kuruluşlara üye olma ve yurt dışı kuruluşlarla ilişkilerin Bakanlar Kurulu kararı gerektirmesi nedeniyle tüzüğün 4. ve 10. maddelerine "Bakanlar Kurulu izniyle" ibaresinin eklenmesi istendi. Bu yazıda, dernek ismine ilişkin herhangi bir değişiklik istenmedi.
- 25 Şubat tarihinde istenilen değişiklikler tamamlanarak tüzük taslağı yeniden Bakanlığın onayına sunuldu.
- Fiilen elimizde bulunan onaylı bir adet tüzüğe göre, tüzüğümüz 24 Mart 1997 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından onaylandı. "Kafkas Birliği Derneği" ismi de böylece resmen kabul edilmiş oldu. Ancak, tüzüğümüzün onaylanmış olduğu tam bu günlerde İçişleri Bakanlığı'na şifahen müracaatla "Birlik" kelimesinin, kabul edilmemesi gerektiğini bildirenlerin olduğu istihbaratını aldık. Hatırlanacağı üzere 24 Mayıs günü Anıt Kabir'de saygı duruşu için resmen olur alınmasına rağmen, bazı kişi veya kişiler telefon edip saygı duruşunda bulunulmasına engel olmak istemişlerdi.
- 24 Mart 1997 tarihinde tüzüğü onaylamış olan mercilerden, 20 Mayıs 1997 tarihinde derneğin isminden (ticari anlamda olduğu gerekçesiyle) "Birlik" kelimesinin çıkarılması gerektiğine dair tebliğat aldık.
- Dernekler yasasını ve ilgili mevzuatı inceleyen 4 kişilik hukukçu gurubumuz, tüzüğün onaylanmak üzere teslim edilmesinden sonra 90 gün içerisinde değişikliği istenmemiş olan "Birlik" isminin fiilen yürürlüğe girdiğini, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün iptal tasarrufu imkanına artık sahip olmadığını, esasen belirtilen tebliğde geçen "Birlik" kavramı ile tüzüğümüzdeki "Birlik" kavramının farklı farklı anlamlarda olduğunu, bu nedenlerle tüzüğümüzün yürürlükte olduğunu belirtilen bir iti-

raz yazısını hazırladı ve bu yazı 3 Haziran 1997 tarihinde Bakanlığa sunuldu.

- İnceleme sonucunda, itiraz gerekçelerimize herhangi bir cevap verilmeden, Ağustos ayı sonlarında derneğin isminden "Birlik" kelimesinin çıkartılarak tüzüğün yeniden gönderilmesi derneğimizden bir kez daha istendi.
- Hukukçularımızın yaptığı incelemeye ve hatta Emniyet Müdürlüğü'nün bir kısım mensuplarının beyanlarına göre yasal mercilere konunun götürülmesi halinde davanın Kafkas Derneği lehine sonuçlanması mümkündür. Ancak, dava süreci, temyiz işlemleri dahil iki yıllık bir süreyi alabilecektir. Derneğin isminin iki yıl boyunca sürüncemede kalması durumunda örgütlenme ve şubeleşme faaliyetlerinin aksaması söz konusu olmaktadır.

Genel Kurul'un değiştirdiği şekliyle tüzüğümüzün ismi dışındaki maddeleri aynen yürürlüğe girdiğinden, derneğimizin isminde "Birlik" kelimesinin bulunmasının veya bulunmamasının çalışmalarımızı etkilemesi söz konusu olmadığından, ayrıca Genel Kurul gündemine koymak suretiyle her zaman değişiklik mümkün olduğundan, Merkez Yönetim Kurulu dava yoluna gitmekten vaz geçerek herhangi bir kısaltma ismi kullanmaksızın derneğin adını "Kafkas Derneği" olarak kullanmaya karar vermiştir. Bu şekilde onaylanan tüzükle birlikte örgütlenme ve şubeleşme çalışmalarına hız verilmiş ve Kayseri ve Pınarbaşı'nda şubelerimiz açılmıştır. Önümüzdeki aylarda da Türkiye'nin değişik bölgelerinde pek çok yeni şube açılması düşünülmektedir.

Akrabalar aranıyor

Khabardey Balkar'daki Rodina Derneği Başkanı Efendi Kosta, derneğimize gönderdiği bir mektupta, Nalçık'ta yaşamakta olan Cennet Abey'in kardeşinin bulunması konusunda yardım istedi. Efendi Kosta'nın belirttiğine göre 1939 yılında Dağıstan'ın Biynaksk kentinde yaşamakta olan Balkar kökenli Kurmen Ali oğlu Abey Enver askere gittikten sonra kendisinden bir haber alınamadı. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Abey Enver'in Türkiye ve Yugoslavya'da görüldüğüne dair söylentiler duyuldu. Abey Enver'in tek kardeşi olan Abey Cennet uzun süredir Nalçık'ta yaşamakta olup, kardeşiyle haberleşmek istemektedir. Abey Enver'i tanıyan hemşehrilerimizin derneğimize haber vermeleri rica olunur.

Bir kitap "eleştirisine" dair

Birleşik Kafkasya Konseyi Derneği'nin Temmuz-Eylül aylarına ait aylık haber bülteninde yer alan bir eleştiri yazısına kısaca temas etmekte yarar görüyoruz.

Almanya'da yaşamakta olan hemşehrimiz Dr.Batıray Özbek tarafından derlenen "Avrupa Gözüyle Çerkesler" adlı kitapla ilgili olarak Sayın Osman Çelik tarafından kaleme alınan, bir kitabın eleştirilmesi maksadıyla kaleme alınabilecek ve en acımasız eleştirmenlerin kullanabileceği eleştiri dozunu çok aşmış bir ifade tarzı taşıyan, derneklerin birleşme çalışmalarının hız kazandığı bir dönemde adı geçen kitabı, birleşmemenin haklı bir mazereti olarak gösteren ve her zaman olduğu gibi belli ve sayılı kişilerle ilgili ve kişisel yargıları Derneğimiz mensuplarının tümüne mal etme eğiliminin yeni bir örneği olan yazıyı züntü ile okuduk.

Dr.Özbek'in kendisine özgü, aydınları ve geçmişteki dernekçileri ağır şekilde eleştiren (ve bu anlamda, aydınlar adına, özeleştiri olarak ele alınabilecek) ifade tarzına karşıyız. Çerkes toplumuna bakış açısına, kitabında kullandığı belgelerin sağlamlık derecesine, yorumlarına ve önerilerine katılmak zorunda değiliz. Bunlar yazarın kendisine ait kişisel hususlar olup, bize doğru gelmiyor olması, onların tümüyle yanlış olduğu anlamına gelmez. Bize ters gelen görüşleri okumayıp, doğruluğuna peşinen karar verip belirli bir bakış açısıyla yazılmış eserleri okumakta ısrarcı olmak yerine, farklı bakış açıları içeren eserleri de okuyup mantığımızın süzgecinden geçirerek doğruyu bulmak daha akılcı olur diye düşünüyoruz. Eleştiri konusu kitabın tahribat yapacağı görüşünde olmamakla beraber, birkaç kişiyi etkileyebileceğini varsaysak dahi aynı bültende çok zamansız olarak neşredilen ve içeriğinin önemli bölümüne hiçbir şekilde katılmamız mümkün olmayan "Abhazya'da Barış" konulu yazının Abhazya davasına verebileceği zararın yanında çok hafif kalır.

Dr.Özbek'in kitabı, derneğimizde yönetim değişikliği yapıldığı ve henüz yayın kurulunun oluşturulmadığı dönemde "Kafdağı Yayınları"nda yayınlanmıştır. Bilindiği gibi derneğimiz tarafından yayınlanan tüm kitaplar "Kaf Der Yayınları" adıyla yayınlanmıştır ve bundan sonra da, tüm yazarlarımızın toplumumuzla ilgili ve emek mahsülü kitaplarını, sorumluluğu yazarına ait olmak üzere, yayınlamaya devam edecektir.

Kafkas Deneği MYK

Osmanlı ve İran kışkırcısında Kafkasya

24-25 Ekim 1997 günlerinde Almanya'nın Heidelberg kentinde Osmanlı İmparatorluğu ve İran Arasında Kafkasya, 1555-1914 konulu uluslararası bir sempozyum düzenleniyor. Fransa, İsrail, Almanya, Avusturya, İngiltere, Türkiye ve Amerika gibi ülkelerin yanısıra Kafkasya'dan da tarihçilerin katılacağı sempozyumda Kafkasya-Osmanlı-İran ilişkileri incelenecek.

Şehit çocuklarına yardım

Abhazya - Gürcüstan savaşında öksüz kalan çocuklara Türkiye'den gönüllü aile olarak sahip çıkan hemşehrilerimizin yardımlarından oluşan toplam 6020 dolar Kafkas Abhazya Dayanışma Komitesi yetkililerince geçtiğimiz ay Abhazya yetkililerine teslim edildi.

Atılların dönüşü ertelendi

Daha önce dergimizde haber konusu yapılan Ürdün Prensi Ali'nin başkanlığını yapacağı Ürdün'den Nalçık'e kadar sürmesi planlanan atlı yürüyüş 1998 yılına ertelendi. Erteleme nedeni olarak da Nalçık kentinden çağırılan uzmanlarca bu yarış için hazırlanan atların yeterli dayanıklılığa sahip olmadığı belirtilmiştir. Gelecek seneye kadar daha dayanıklı at temini yapılacak ve yürüyüş gecikmeli olarak gerçekleştirilecektir.

Nalçık'da saldırı

Nalçık kentinde son derece modern olarak inşa edilen hemşehrilerimiz Azmi Özden ve Nihat Yılmaz'a ait benzin istasyonuna önce kalaşnikof silahla ve sonra da bomba atılarak sabotaj yapılmıştır. Zarar büyük olmakla beraber dört gün içerisinde onarılarak yeniden hizmete açılan benzin istasyonuna saldırıyı yapanlar henüz yakalanmış değildir. Genel merkezimiz adına Nalçık'de resmi yönetimle görüşmeler yapılmış, suçluların en kısa zamanda yakalanması ve cezalandırılması, ayrıca tespit edilen zarar tutarının mutlaka karşılanması istenmiştir.

Veynah'ın gösterileri

Çeçen Cumhuriyeti'nden gelen ünlü Veynah halk oyunları ekibi, Eylül ayında Türkiye'nin değişik bölgelerde ilgi ve beğeni ile izlenen gösteriler sundu.

Kafkas Cumhuriyetleri'nde dönüş yasaları

Adıgey Cumhuriyeti'nde kabul edilmiş olan dönüş ve vatandaşlığa kabule ilişkin yasanın aynısının çıkarılması için Khaberdey Balkar ve Karaçay Çerkesk Cumhuriyeti'nde de çalışmalar devam etmektedir. Abhazya Cumhurbaşkanı yardımcısı Valeri Arşba da benzeri bir çalışma yaptıklarını açıklamıştır.

KAFİAD kuruluyor

Bir grup hemşehrimiz tarafından kuruluş çalışmaları yapılmakta olan Kafkas İşadamları ve Sanayicileri Derneği KAFİAD'ın kuruluş gününe Kuzey Kafkasya'dan üst düzeyde konukların davet edileceği ve iş adamlarımızla karşılıklı olarak yatırım ve iş potansiyellerinin görüşüleceği öğrenilmiştir. KAFİAD'ın kurulmasına yönelik olarak Kasım ayında bir toplantı yapılacağı bildirilmiştir.

Kafkas resim ve heykel sergisi

Kuzey Kafkasya'da mevcut tüm Cumhuriyetlerin resim ve heykel sanatçılarından 25 kişiye ait toplam 64 eser yakın zamanda büyük bir sergi salonunda Kafkas Derneği Genel Merkezi'nin sorumluluğunda Ankara'da sergilenecektir. Sergi için 5 sanatçı Türkiye'ye geleceklerdir.

Kafkas Derneği'nden bilgisayar, dil ve meslek kursları

Kafkas Derneği Genel Merkezi tarafından sonbaharda faaliyete geçirilmek üzere dernek bünyesinde bir adet lisan laboratuvarı ve bir adet de bilgisayar dershanesi açılmasını teminen yoğun çalışmalar yapılmaktadır. Bu iki sınıfa ilaveten Kafkas Derneği şubelerinin bulunduğu il ve ilçelerde işsiz ve vasıfsız gençlerimiz için açmak ve onların iş bulmalarına yardımcı olmak amacıyla 3 ve 6 aylık devreler halinde meslek edindirme kurslarının açılması için ilgili resmi mercilerle ön görüşmeler tamamlanmıştır.

Elbrus Türkiye'de

Karaçay Çerkes Cumhuriyeti'nde yaşamakta olan halk gruplarının (Karaçay, Adıge, Abaza, Nogay ve Oset) nüfus oranlarıyla temsil edildikleri profesyonel folklor grubu Elbrus 20 Ekim gününde başlamak üzere 12 ayrı yerleşim biriminde gösteriler düzeleyecek.

Dünya Çerkes Birliği televizyonu

Dünya Çerkes Birliği, kendi merkezinin bulunduğu yer olan Çerkessk kentinde yeni bir televizyonun devreye sokulması ve ilk etapta üç cumhuriyet tarafından rahat izlenebilecek kapasitede olması için çalışmalarını ilerletmiş durumdadır. Keza, Nalçık kentinde iş yapmakta olan hemşehrimiz tarafından da benzeri bir çalışma başlatılmış olup fizibilite raporlarının düzenlenmesinden sonra çalışmalar hızlandırılacaktır.

*Okuyuculardan***Acı Sürgün***(Kaf'a Dönüş)*

*Engin denizlerde gizli maceranın
Sahipsiz atların geçtiği patikada
Ağır, ağır batıyordu aydınlık denize
Sabotaja uğramış ekinlerin
Dumanı arasında
Nöbetle yıldızları seyrederek
Kaf dağınu aşan solgun yüzlü adam
Ateş yaktı şu karşiki tepede soyuyla
Öz yurdunun anlık özlemini çekerken
Baktı kartallar yuvasına
Kan kustu tütününün içine
Yürüdüler
Sürülmüş bu topraklarda ümitlerini
Sulayarak yürürken yarınlar
Arkada bıraktığı yaraları sızlarken
Bıraktığı yaraların mezarlarını kazarak
varabilmek buralara
Ne acıdır sürgün yemek
İntikamın gölgesinde
Filizlenmenin mutluluğuna ulaşmak
Döneceğinin hesabını vakit kaybetmeden
yapmak
Sürgünde yapmak
Daha derinden hissetmek bu acıyı
Onla yaşamak
Kaf ovasında keseceği hesabın
Bilançosunu görmek
Seviniyordu onlar
İlerlediler
Arkalarında döneceğimiz izleri bırakmak
Zaferdi onlar için
Yürüdüler
Yeni dünyalara kayan yıldız misali aktılar*

Beyhan Yıldırım (Kayseri)

Abhazya'da ayrılıkçılığın açlıkla ıslahı

SUHUMİ - Abhazya'da kadehler hâlâ "Bağımsızlık!" diye kaldırılıyor. Ancak 'bağımsızlık' kurumlaşmamış, içi doldurulmamış bir kavramdan öte değil ülkede. Kâğıt üstünde bile olmayan bir bağımsızlık bu. Hiç kimse'nin tanımadığı, tanımaya da niyetinin olmadığı bir bağımsızlık. Ve giderek, doğruduğu sorunlarla halkı ezen, canından bezdiren bir bağımsızlık.

Abhazlar bir anlamda savaş alanında kazandıkları zafere diploması masasında kaybetmenin bedelini ödüyor. Sovyetler Birliği döneminde Gürcistan'a bağlı bir özerk bölge iken 1992 ortalarında bağımsızlık için silaha sarılan Abhazlar, yaklaşık bir yıl süren kanlı savaşın ardından Gürcüleri dize getirdi.

Savaş bulutları

10 binden fazla kişinin öldüğü savaş ateşkesle bitti, ama Abhazya'nın statüsünü belirleyen kalıcı bir anlaşmaya hâlâ varılamadı. Gerçi Gürcistan lideri Eduard Şevardnadze ve Abhaz lider Vladislav Ardzinba, 15 Ağustos'ta bir açıklama yaparak sorunların barışçı yöntemlerle çözülmesi yönünde bir görüş birliğine varıldığını bildirdi. Ama savaş bulutları henüz dağılmadı.

Abhazları uzlaşmaya zor-

layan iki temel gelişmeden söz edilebilir. İlki, bölgenin 'de facto' bağımsızlığının tanınmayacağına ortaya çıkması. Ne BM ve AGİT gibi uluslararası örgütler ne de aralarında Rusya'nın da bulunduğu Batılı ülkeler Abhazlara arka çıkmaya niyetli değil.

Ancak bundan da önemlisi, Tiflis yönetiminin bölgeye yönelik ablukası. Bunun sonuçları o kadar ağır ki, bir zamanlar zenginliğiyle ünlü, Komünist Parti üst düzey yetkililerinin gözde tatil mekanı Abhazya'da halkın büyük çoğunluğu, uluslararası yardım kuruluşlarınca dağıtılan yemeğe muhtaç durumda.

Bölgeyi terk etmek yasak. Rus sınır muhafızlarına verilecek bir yüz dolar kapıları açıyor ama kimsede o kadar para yok. Karadeniz Rivye-

rası' olarak bilinen ve eskiden yılda 1,6 milyon turisti çeken Abhazya'nın bu gelir kaynağı da tamamen durdu.

Yüksek oranlarda dolaşan işsizlik, genç nüfusu vuruyor. Dört yıl öncesinin 'kahraman savaşçıları', ekonomik zorlukların yanı sıra ağır psikolojik baskılar altında da bulunuyor.

Bölgenin dış dünyayla bağlantısı neredeyse tamamen kopmuş durumda. Telefon ve posta çalışmıyor. İthalat da gıda ve ilaç gibi temel ihtiyaçların ötesine geçemiyor.

Bir zamanlar palmyelerin gölgesindeki bahçelerde her türlü meyve ve sebzenin yetiştiği Abhazya'da 7 bin kişi hayatını sürdürmek için Kızılhaç'ın aşevlerine muhtaç. Ayda 2 bin 500 rubleyle (75 bin TL) yetinen emeklilerin hali içler acısı. (Reuter)

Kim ne istiyor?

- Tiflis, Abhazlara üniter bir devlet yapısı içinde geniş özerklik vaat ediyor. Savaş yüzünden göçe zorlanan 150 bin Gürcü'nün geri dönmesi de Gürcistan yönetiminin talepleri arasında.
- Tüm sıkıntılarına rağmen bağımsızlık sevdasından vazgeçmeyen

Abhaz yönetimi ise üniter devlet yerine konfederasyon yapısının benimsenmesinden yana. Ancak Tiflis yönetimi, bağımsızlık taleplerinin ileride yeniden alevlenmesine yol açabilecek böylesi bir gevşek yapıya itiraz ediyor.

Moskova'nın Kafkasya politikası yok

Moskova, 1992'de savaştan ve bugün de aynı tehlikeyle yüz yüze olan iki Kafkas cumhuriyetini barıştıramadı. Başkan Boris Yeltsin'in, İnguşetya ve Kuzey Osetya (Alanya) liderleri Ruslan Auşev ve Ahsarbek Galazov'a yönelttiği "Anlaşmazlıklarınızı ve toprak taleplerini 15-20 yıl ertelemesiniz, Kremlin'in ekonomik ve siyasi desteğinden mahrum kalırsınız" tehdidi, sorunu çözmekten çok, Moskova'nın net bir Kafkasya politikasının bulunmadığını gösterdi. Kremlin, Çeçenistan'ın bağımsızlığı konusunu da 2001 yılına erteleyerek soluk alma yoluna gitmiş, ancak sorunlar bitmemiştir.

Çeçen savaşının ekonomik, siyasi ve moral faturasının baskısı altındaki Yeltsin, Kafkasya'da yeni bir savaş

çıkmasından, özellikle de Moskova'nın bölgedeki geçimsizliklerde taraf olmasından çekiniyor. Bu nedenle Auşev'in, İnguşetya ile Kuzey Osetya arasındaki gerginlik kaynağı olan Prigorodniy bölgesinde Moskova'nın olağanüstü durum ilan etmesi önerisini reddediyor ve sorunun -Galazov'un da dediği gibi- iki komşu özerk cumhuriyet arasında çözülmesi gerektiğini

savunuyor.

Kulislerde General Auşev'in istifa edeceği ve Rusya ordusunda önemli bir mevkiye getirileceği söylentileri dolaşiyor. Kuzey Osetya'da ise yıl sonunda devlet başkanlığı seçimleri var. Bu belirsizlikler, iki halk arasında düşmanlığı körükleyenlerin ekmeğine yağ sürüyor. Galazov, oy kaygısıyla, cumhuriyetindeki İnguş göçmenlere yönelik şovenist baskı ve fiziki saldırılara karşı etkin önlem almıyor. Öte yandan Rusya hükümetinin Kuzey Osetya'nın ana gelir kaynağı olan votka üretimini kısıtlama girişimi ve İnguşetya'daki serbest ekonomik bölgeyi kaldırma kararı, bu cumhuriyetlerdeki ekonomik sorunları ağırlaştırarak sosyal ve ulusal gerginliği tırmandırıyor. Bazı radikal İnguşlar, kendilerine ait gör-

dükleri Prigorodniy bölgesini, "hemen ve ne pahasına olursa olsun geri almak" için savaşa hazırlanıyor. Ulusal parlamentoda "İnguşlarla bir arada yaşamamanın irnkânsız olduğu" kararının çıkarıldığı Kuzey Osetya'daki durum ise daha farklı değil.

Dağıstan kökenli Ramazan Abdulatipov'u Başbakan Yardımcılığı'na getirerek Kafkasya'daki sorunlarla uğraşacak bir mekanizma oluşturmaya çalışan Yeltsin ise daha çok gelişmeleri izleme ve hata yapmama yolunda gösterdiği özenle yetiniyor. Ancak yalnızca Kuzey Kafkasya'da, İnguş-Oset anlaşmazlığı türünden 25 "sıcak bölge" (tüm Kafkasya'da ise 40'a yakın) bulunması, Moskova'yı bir an önce uzun vadeli ve berrak bir Kafkasya siyaseti belirlemeye zorluyor.

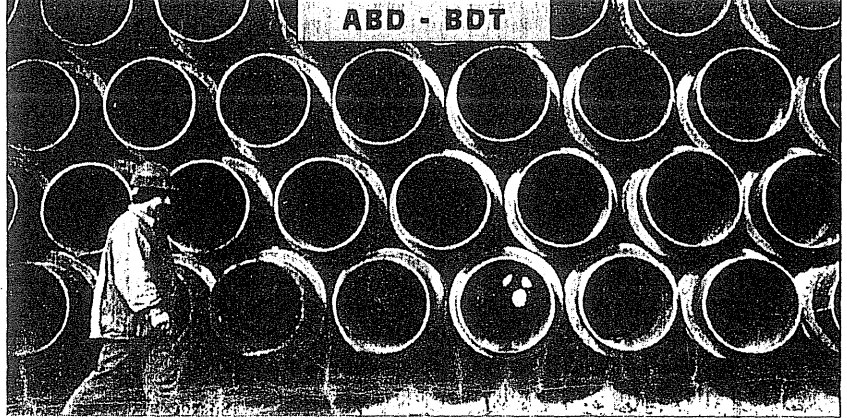
GÜRCİSTAN

Tiflis'ten BDT'ye rest

Gürcistan'ın Abhazya sınırındaki BDT barış güçlerinin 31 temmuzda dolan görev süresi, sonbahardaki BDT zirvesine kadar uzatıldı. Başlangıçta "Rus mavi bere lileri"e karşı çıkan Gürcü lider Eduard Şevardnadze; Bill Clinton, Kofi Annan ve Süleyman Demirel ile yaptığı görüşmelerden sonra, kimsenin gerginlik bölgesine asker göndermek ve para harcamak niyetinde olmadığını anladi. Sorunun Rusya olmaksızın çözülemeyeceğini gören Şevardnadze, her ne kadar Moskova'nın önerdiği Gürcü-Abhaz anlaşmasını -metinde Gürcistan'ın toprak bütünlüğü saptaması yer almadığı gerekçesiyle- reddetse de Rusya askerlerinden oluşan barış güçlerinin görev süresinin uzatılması doğrultusunda yumuşadı. Ancak bu tavryla Rusya karşıtı ulusal muhalefetin tepkisini çekti. Muhallif lider Mamuka Giorgadze, tatilde olan parlamentoyu olağanüstü oturuma çağırıldı. Son zamanlarda oldukça güçlenen Rusya karşıtları, Gürcistan'ın BDT'den çıkması talebini ileri sürüyorlar.

Bu arada Gürcistan İçişleri Bakanlığı, Şevardnadze'ye "komşu bir ülkede üslenen bazı güçlerin" sulkaşt hazırladığını bildirdi. Muhallif Igor Georgadze ve yandaşlarının Moskova yakınlarında yaşadıklarının bilincine dikkat çeken Gürcüler, son zamanlarda dış politikasının yönünü Batı'ya çeviren Şevardnadze'nin, Rusya tarafından "cezalandırılabilirliğini" belirtiyorlar.

ABD - BDT

Hedef Kafkasya ve Orta Asya

ABD, petrol şeyhlerinin kaptislerinden kurtulmak ve "stratejik çıkar alanı" ilan ettiği Kafkasya ve Orta Asya ülkelerindeki petrol ve gaz servetinden azami yararlanmak için son yıllarda giderek artan bir faaliyet yürütüyor. Azeri lider Haydar Aliyev'in ABD ziyareti sırasında yapılan görüşme ve anlaşmalar, bunun bir parçası. Dağlık Karabağ, Gürcistan-Abhazya ve Tacikistan bunalımlarının çözülerek zengin doğal kaynaklarla dolu bölgelerin istikrarlı bir atmosfere kavuşturulması, Washington'un stratejisinde öne çıkıyor. Amerikan yönetimi, bunu yaparken bölgenin en temel güçlerinden biri olan Rusya'yı askeri ve siyasal olarak karşısına almamaya özen gösteriyor. Kafkasya ve Orta Asya'daki ağırlığını giderek arttırma kararını, temel olarak siyasal ve askeri önlemlerle değil,

ekonomik yöntemlerle gerçekleştirmeyi amaçlıyor. Eski Sovyet cumhuriyetlerinin ancak ekonomilerini güçlendirerek Moskova'nın etki alanından çıkabileceklerini biliyor. ABD'nin, Türkmenistan'dan Türkiye'ye uzanan doğalgaz boru hattının İran üzerinden geçmesi ne yeşil ışık yakmasının, Tahrân'a karşı siyaset değiştirmeye değil, Rusya'nın konumlarını zayıflatmaya yönelik olduğu ortada. Değeri en az 4 trilyon dolar olarak tahmin edilen Hazar petrolünün, Türkiye üzerinden geçme ihtimalinin güç kazanması da aynı politikanın sonucu. Bazı Amerikalı senatörler, söz konusu bölgelerde İran'a karşı takınılan ödünsüz tutumun Rusya için de geçerli olması ve gibi bağımsız ülkelere hâlâ Rusya'nın uyudusu gibi davranılmaktan vazgeçilmesi yolunda Clinton yönetimine baskı yapıyor.

Bu sabaha dair

o kadar güçlüyüm ki
bütün kent
bu insançıklar
cücceleşiyor yanımda
yasalmış yahut değilmış
hiç önemli değil
yüreğim takılmış uçan kuşların kanadına
soluğum o denli güçlü ki
sığmıyor yüreğim göğsüme
uçun ey güzel kuşlar
hadi uçun

bu gün
bu gün
o kadar dinginim ki
gelsin acılar
gelsin kudurgan aç kurtlar
gelsin ...

başuma kadar güneş
boyumca umut
düşlerimce özgürlük var
memleketim var
memleketim var
memleketim ...